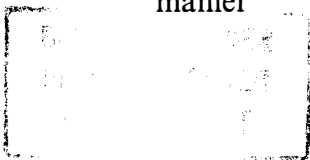

ASE 202

LEEUWARDER APOTHEEK

Na de
Galenisch-Chymice
manier

Instituut voor
Oudgermaanse, Friese en
Skandinavische taal- en
letterkunde van de
Rijksuniversiteit te
Utrecht

Gilburg 1983

Gedrukt door: Krips Repro Meppel
Uitgegeven door: F. A. H. Peeters, Tilburg

De Ljouwerter Farmakopee

Lykas yn oare stêdden hat it aptekersbidriuw him ek yn Ljouwert út dat fan de krûdeforkeapers ûntwikkele. Yn 1504 treffe wy hjir in Augustinus Melchiorsn., oan hwa 't tastimming jown wurdt ta it opsetten fan in aptekerswinkel mei it allinnerjocht foar 5 jier. In foroarderding fan 1558 regelet it medisine-tameitsjen en -forkeapjen: aptekers yn Ljouwert hawwe har pront oan de tariedingsfoarskriften fan de dokters to hâlden en meije harren guod net forkeapje foar in priis dy't heger leit as yn de neistlizzende stêdden. Hielmasters, forienige yn it snijdokters-gild, hiene lyksa it frij en meitsje en forstrekke in mennich mei namme neamde, almeast útwindich tapaste genësmiddels.

Net inkeld en allinne om de bilangen fan de krûdeforkeapers, aptekers, sjirurgijns en dokters ôf to beakenjen, mar binammen ek om de siken to hoedzjen, wie in regeljend towurkgean fan it stedsbistjûr oangeande oplieding en biropsútoefening fan de aptekers, en ek oangeande de normalisearring fan it genësmiddele-bistân nedich; in oerheitsbimuoijenis dêr't it, sa't geandewei mear bliken die, net sûnder koe, nei de bistânsútweiding sûnt it bigjin fan de 17e ieu mei gâns nuodlike, nammentlik sterkwurkjende, en forgiftige skiekundich tarrette metaelforbiningen. Alderearst yn Amsterdam (1636), dêrnei yn Rijssel (1640), Brussel (1641), Valensyn (1651), Gent (1652), Utert (1656), Den Haech (1659) en Antwerp (1661) waerden yn de Nederlannen stedske farmakopees yn 't ljocht jown: boeken oer genësmiddels, fan faklju bearbeide en fan de oerheit by de wet foarskreaun.

De 12e Febrewaris 1687 furdige it Collegium Medicum to Ljouwert fjouwer fan syn leden - de dokters Fejo Joannes Winter, Johannes David Portz, Feico Iselstein en Wilhelmus Acronius - ôf, om de Ried ûnder it each to bringen „hoe't de aptekers tsjin harren foarskriften yn it fakentiids foar gewoante hawwe om by gebrek oan goede yngrediënten of troch ûnbidreaunens fan de kunst, sadanige medisinen gear to stâllen, sa 't sy dy neffens de Pharmacopoea fan de stêdden Amsterdam, Utert en Den Haech har oanleard hawwe, itjinge stridich is mei de natûr fan de minsken, dy't yn sok in klimaet as fan dizze provinsje ferkeare, reden hwerom hja alsa mei ienriedich adfys by wege fan redres in Pharmacopoea ynsteld hiene, foar de ynwenners fan dizze provinsje en stêd foarsafier 't meast nedich, mei dêrby noch bipaelde ordinânsjes en kêsten dêrta hearrende, mei it forsyk dêrom, om fan harren Achtb. goedkarring to krijen en tastimming om dy

troch it printsjen dêrfan iepenbier to meitsjen."

In kommisje fan ûndersyk foar de ûntwurpen „Pharmacopoea", ynsteld fan de Rie en bisteande út boargemaster F. de Swart, de skepenen J.A. Buma en H. Fenema, mei noch in pear aptekers, oerhannige op de 13e Meei 1687, nei „it oanbringen fan korreksje en redres", de farmakopee en ordonnânsje oan de medisyn, om troch harren yn it Latyn oerset en dêrnei printe to wurden. De 3e Juny koene Fejo Winter en Tammerus Poutsma, út namme fan it Collegium Medicum, de Ried de op 'e nij besjoene „Pharmacopoea Leovardiensis Galenico-Chymica", mei dêr oan tafoege in „Statuta Pharmacopoeas et Pharmacopoeam Leovardiensem concernentia", oanbiede. Op de kâsten III en VII fan de Ordonnânsje moasten de aptekers de eed ôflizze: (III) „Dat de Aptekers alle medikaminten, neamd yn de Pharmacopoea neffens de ynhâld dêrfan sekuer tameitsje moatte sille, en neffens dy Oarder rê wêze moatte dy sadanich to keap to hâlden en to leverjen" en (VII) „Dat byhwannear't in Dokter in medikamint foarskriuwe mochte, itjinge minder yn brûkme of fanwege de tiid fan it jier net to krijen wêze mochte, gjin Apteker op hokfor wize ek mar de minste of geringste foroaring sûnder tastimming en oarder fan in Medikus dêr yn oanbringe mei." Dizze útjefte, op 'e nij mei in titelgravuere fan Cornelis Appeus, krige yn 1698 in werprintinge - en dy soe oant 1774 fan krêft bliuwe.

Fan de hân fan Dokter Winter, berne yn Balk, sûnt 1700 Stedsmedikus fan Ljouwert, kaem noch yn dat selde jier by Gerardus Hoogslag to Ljouwert de oersetting fan dit wurk yn it Nederlânsk út: „Leeuwarder Apotheek. Na de Galenisch-Chymische manier door het Collegie der Medicijns Aldaar Opgemaakt, En door des E.E.A. Magistraats Anthoriteit bevestigd; Doch op versoek van den Boekverkooper in duits gebracht met eenigen bygevoegde nuttigheden, Gebruijcken, Etc: Nu Vermeerdert, en Sorghvuldiglijk van der selver Fauten in alles wel gesuyvert, ende verbeterd. Door F.J. Winter M.D." In loffers fan de Stedshielmaster F. van Raesfeldt bringt it wurkje glâns by. Sa 't bliken docht út de „Aanspraak van den Vertaaler aan den Leeser" foel de nije regeling der net rûnom like goed yn, hwant Winter hat it oer „persoanen dy 't him haetsje, nidich binne, of út greatske grimmitigens of eigenboarstige wrokkigerens, yn 't iene of 't oare fan syn dwaen him bispringe, swart meitsje en ('t sy mei skellen of ûnder loaze skyn fan streakjen) him as in slange stekke, of as 't mooglik wie, oant op 'e dea sear dogge."

De 26e Jannewaris 1773 bisleat de Ried de ûnderwi-

lens forâldere „Pharmacopœa" op 'e nij neigean to litten en noege ta dat doel de dokters Heeringa en Coulon en de aptekers Petraeus en Molinus út. Beide groepen deskundigen moasten los fan inoarren oerliz plachtsje mei harren fakgenoaten en de ynsichten fan beide, en ek dat fan de Stedshielmasters, soene fan de Rie ynwachte wurde. Troch slimme ûnienigens kaem der neat fan to lânne; yn 1774 forskynde by H.A. Chalmot in nije Nederlânske oersetting, neffens de Latynske útjefte fan 1698, mei mar in mennich oanfollingen, as lêste farmakopee fan de stêd Ljouwert.

Sa't yn 'e titel al neamd wurdt, hat Winter syn oersetting mear wei fan in biwurking: it tal siden is 215, tsjin 116 fan de Latynske útjefte. Winter, dy't ek op it mêd fan it genêsmiddele-meitsjen in tige bitûft man wie, hat de Latynske fersy gâns oanfolle en fan kommentaren, neffens de Amsterdammer Apteek, foarsjoen. Yn forliking mei dat foarskrifteboek binne de inkelfâldige genêsmiddels minder yn tal, mar neffens in eigentiidsk stânpunt keazen: ealstiennen en de bjusterbaerlikste fuortbring-sels út 'e bistewrâld binne yn Winter syn boek net to finen. Wûl is it wurk, as in bern fan syn tiid, tige bi-ynfloede fan de iatrochemy: geskriften fan de Leidske heechlearaer en iatrochemikus Sylvius, fan Schröder, Zwelffer, Grüling, Hoffman, Lémery, Morley, Markgrav en fan de skiekunde-heechlearaers to Leijen De Maets en Le Mort, binne troch de gearstaller fan de Ljouwerter Ap-teek tige rieplachte; en skiekundich tarette middels - en binammen metaelforbiningen lykas fan kwik en antimonium - wurde in bulte tapast.

Winter syn biwurking foel blykber goed yn 'e smaek. Yn Leijen forskynde yn 1692 by F. Haaring in werprintinge (yn 2 oplagen). Yn Amsterdam kamen yn 1696 en 1702 by J. ten Hoorn, yn 1712 en 1720 by N. ten Hoorn, yn 1731 by N. de Wit en yn 1736 en 1745 by G. de Groot werprintingen fan de parse. De titelprint fan de Amsterdamske útjeften is fan Jan Luyken gravearre.

Foar dizze wer-útjefte is gebrûk makke fan in eksim-plaer fan de printinge fan 1702, mei dêrby de Ordonnân-sje fan 1687.

De Leeuwarder Pharmacopee

Evenals in andere steden heeft zich ook te Leeuwarden het apothekersbedrijf uit dat der kruidenverkopers ontwikkeld. In 1504 treffen wij hier enen zekeren Augustinus Melchiorzn. aan, wien toestemming wordt verleend enen apothekerswinkel op te zetten met het alleenrecht voor 5 jaren. Ene verordening van 1558 regelt bereiding en verkoop van artsenijen: apothekers te Leeuwarden dienen zich stiptelijk aan de bereidingsvoorschriften der artsen te houden en mogen hunne waren niet verkopen tegen enen prijs hoger dan in de omliggende steden. Heelmeesters, verenigd in het chirurgijnsgilde, waren eveneens gerechtigd enkele met name genoemde, meest uitwendig toegepaste, geneesmiddelen te maken en tevens te verstrekken.

Niet alleen ter afbakening der belangen van kruidenverkopers, apothekers, chirurgijns en artsen, maar vooral ook ter bescherming der zieken, was een regelend optreden der stedelijke regering inzake opleiding en beroepsuitoefening der apothekers, alsook inzake normalisering van het geneesmiddelenbestand vereist; ene overheidsbemoeienis, welker noodzaak, na deszelfs uitbreiding vanaf het begin der 17e eeuw met vele gevaarlijke, want sterkwerkende en vergiftige scheikundig bereide metaalverbindingen, steeds meer werd gevoeld.

Allereerst te Amsterdam (1636), gevolgd door Rijssel (1640), Brussel (1641), Valencijs (1651), Gent (1652), Utrecht (1656), 's-Gravenhage (1659) en Antwerpen (1661) werden in de Nederlanden stedelijke pharmacopeeën uitgegeven: boeken over geneesmiddelen, door deskundigen bewerkt, en door de overheid bij wet voorgeschreven.

Op 12 Februari 1687 vaardigde het Collegium Medicum te Leeuwarden vier zijner leden - de artsen Feyo Joannes Winter, Johannes David Portz, Feico Iselstein en Wilhelmus Acronius - af om den Raad onder ogen te brengen „hoe dat de Apotheecquers contrarie hunne praescriptien veeltijts de gewoonte hebben om door gebreck van goede ingredienten ofte onervarentheyt van de konst, te componeren sodanige medicijnen, als sij volgens de Pharmacopoea van de steden Amsterdam, Uytrecht en 's Gravenhage hebbe geleert, 't gene strijdigh is met de natuyr der menschen, woonachtigh onder sulcken climat als dese provincie gelegen is, alwaerom sij des met eenparigh advis bij wege van redres hadden ingestelt een Pharmacopoea, voor de ingesetenen deser provincie en stadt op 't hoogste noodigh beneevens seeckere ordinnantien en statuten daertoe concenterende, versoeckende mitsdien ten einde

hare Achtb. deselve belieffden te approberen en te agreren opdat die door den druck mochte worden gemeen gemaect." Ene commissie van onderzoek voor de ontworpenen „Pharmacopoea", ingesteld door den Raad en bestaende uit burgemeester F. de Swart, de schepenen J.A. Buma en H. Fenema alsmede nog enkele apothekers, stelde op 13 Mei 1687, na „gedane correctie en redres", de pharmacopee en de ordonnantie den medici ter hand om door hen in het Latijn overgezet en voorts gedrukt te worden. Op 3 Juni konden Fejo Winter en Tammerus Poutsma, namens het Collegium Medicum, den Raad de herziene „Pharmacopoea Leovardiensis Galenico-Chymica", waaraan toegevoegd een „Statuta Pharmacopoeas et Pharmacopoeam Leovardiensem concernentia", aanbieden. Op de artikelen III en VII der Ordonnantie moesten de apothekers den eed afleggen: (III) „Dat de Apothekers alle medicamenten in den Pharmacopoea uitgedrukt, conform den inhoud der selver getrouwelijk sullen moeten bereiden, en na die Ordre bereyt zijnde, soodanich te koop houden ende leveren" en (VII) „Dat by-aldien een Doctor eenich medicament mochte komen voor te schrijven, 't welck min gebrueckelijk ofte om 't Saisoen van 't jaar niet te bekomen waare, geen Apotheker eenichsins ook d'alderminste veranderinge sonder consent en ordre van een Medicus daar in sal vermogen te doen."

Deze uitgave, wederom met ene titelgravure van Cornelis Appeus, werd in 1698 herdrukt; zij zou tot 1774 van kracht blijven.

Van de hand van den uit Balk geboortigen Doctor Winter, sinds 1700 Stadsmedicus van Leeuwarden, verscheen nog in hetzelfde jaar bij Gerardus Hoogslagh te Leeuwarden de vertaling van dit werk in het Nederlands: „Leeuwarder Apotheek. Na de Galenisch-Chymische manier door het Collegie der Medicijns Aldaar Opgemaakt, En door des E.E.A. Magistraats Authoriteit bevesticht; Doch op versoek van den Boekverkoper in duits gebracht met eenigen bygevoegde nuttigheden, Gebruijcken, Etc: Nu Vermeerdert, en Sorghvuldiglijk van der selver Fauten in alles wel gesuyvert, ende verbeteret. Door F.J. Winter M.D." Een lofdicht van den Stadschirurgijn F. van Raesfeldt zet het werkje luister bij. Blijkens de „Aanspraak van den Vertaalder aan den Lezer" viel de nieuwe regeling niet alom in goede aarde, want Winter verhaalt van „personen die hem haaten, nijdich zijn, of uit trotse wrevel of eigenborstige twistgierigheid, in 't eene of 't ander van zijn doen bespringen, bekladden en ('t zy met schelden of onder loose schijn van streeflinge) hem als een slanghe steecken ofte, waare het mo-

gelijk, ter doot toe quetzen."

Op 26 Januari 1773 besloot de Raad de inmiddels verouderde „Pharmacopoea" te doen herzien en nodigde daartoe de artsen Heeringa en Coulon en de apothekers Petraeus en Molinus uit. Beide groepen deskundigen dienden afzonderlijk in overleg met hunne vakgenoten te treden en beider inzichten, alsmede dat der Stadschirurgijns, zouden door den Raad worden ingewacht. Door grote oneenigheid kwam hiervan niets terecht; in 1774 verscheen bij H.A. Chalmot ene nieuwe Nederlandse vertaling, naar de Latijnse uitgave van 1698, met slechts enkele aanvullingen, als Leeuwardens laatste pharmacopoeë.

Zoals in den titel reeds vermeld staat, is Winters vertaling eerder ene bewerking: het aantal bladzijden is 215 tegen 116 der Latijnse uitgave. De ook op artsenijbereidkundig gebied zeer ervaren Winter heeft de Latijnse versie sterk aangevuld en van commentaren, naar de Amsterdamer Apotheek, voorzien. Ten opzichte van dit voorschriftenboek zijn de enkelvoudige geneesmiddelen in geringer aantal, doch van een eigentijds standpunt gekozen: edelstenen en de buitenissigste voortbrengselen uit het dierenrijk treft men in Winters boek niet aan. Wël is het werk, als kind van zijnen tijd, sterk beïnvloed door de iatrochemie: geschriften van den Leidsen hoogleraar en iatrochemicus Sylvius, van Schröder, Zwelffer, Grüling, Hoffman, Lémery, Morley, Markgrav en van de scheikunde-hoogleraren te Leiden De Maets en Le Mort, zijn door den samensteller der Leeuwarder Apotheek met vrucht geraadpleegd; en scheikundig bereide middelen - vooral metaalverbindingen zoals van kwik en antimonium - vinden ruime toepassing.

Kennelijk viel Winters bewerking zeer in den smaak. In Leiden verscheen in 1692 bij F. Haaring een herdruk (in 2 oplagen). In Amsterdam kwamen in 1696 en 1702 bij J. ten Hoorn, in 1712 en 1720 bij N. ten Hoorn, in 1731 bij N. de Wit en in 1736 en 1745 bij G. de Groot herdrukken van de pers. De titelprent der Amsterdamse drukken is door Jan Luyken graveerd.

Voor de onderhavige heruitgave is gebruikgemaakt van een exemplaar der uitgave van 1702, voorzien van de Ordonnantie van 1687.

F.P.

t Amsterdam By Jan ten Hoorn Boekverkooper

LEEWARDER APOTHEEK

Na de
Galenisch-Chymice
manier,

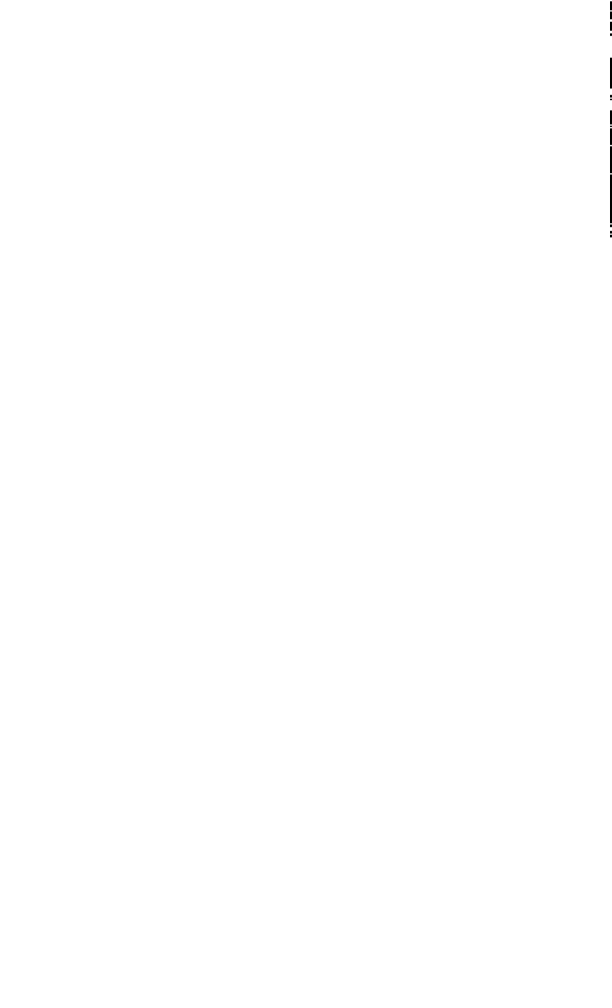
Door sorgvuldigen arbeid van 't
Collegie der Medicijns aldaar opge-
maakt, en door des E. E. Agt-
bare Magistraats Authori-
teit bevestigd.

In duits gebragt alleen door F: J.
WINTER M. D.

DE DERDE DRUK, na het laadste La-
tijns Exemplaer gecorrigeert.

t^e A M S T E R D A M,
By Jan ten Horn, Boekverkooper tegen
over 't Oude Heere Logement. 1702.

OPDRACHT,
aan den seer onschadelijken
MAGISTRAAT
Van
LEEUWARDEN.
De Heeren H, H.

FRANCOIS de SWART, }
TIBERIUS TÆCAMA, }
EPÆUS WIELINGA, } *Burgemeesteren*
JACOBUS REECALF, }

HECTOR FENNEMA, }
JAN ALBERTS BUMA, }
JARICHUS BANGA, } *Schepenen,*
MICHAEL van der MALEN, }
SIOERDT: WESTERHUYS, }
SIERK TANIA. }

NICOLAUS POUTSMA, } *Boumeeste-*
JOHANNIS van AARSEN. } *ren.*

A L S M E D E,

aan den seer Netten

H. JOHANNES DOTINGH, der
selver Magistraats Secretaris.

*Hooch-Achtbare , Wijse , seer
Voorsiene , Erentfeste HEEREN.*

Nadien niemant kan
ontkennen dat gy
met kloekmoedige
voorsigtigheyt, bil-
lijke gerechtigheyt, en rechte
billijkheit uaan bevolen Pand
wel in acht neemt: Soo hebben
wy in 's gelijk dat ons toever-
trout is, in d' uitnemende
Hoofstad van **FRIESLAND**
(welke onder de Provincien
geensins de minste is) in gee-
nen deele willen verwaarloo-
sen, ook hebben wy't met goe-
de Conscientie niet kunnen
doen; Aangesien wy tot noch
toe onseker sijn of de Medicij-
nen opeen, of op verscheyde-
ne wijze, soals 't behoort, of
qualijk, worden bereidt, dan
of

of sy ook wel volgens het eigen goed bedenken van dese of geene Apotheeker in't bysonder niet seer groot nadeel voor de Medecijs, en by kans onverbeterlijke, schade voor de Kranken, toegemaakt, uytgelevert, ende verkocht worden.

Op dat wy derhalven niet te slaafachtich aan d' uitlandtche Apotheeken mochten blijven hangē, of d' Apotheekers daar in niet te seer omdoolen, ofte oneenich blijven waggelen, hebben wy ondergeschreven **MEDICINÆ DOCTOREN** binnen **LEEUWARDEN**, (het voordeel van 't gemeen allesins beöogende), so met onderling algemeen, als eenparich goed vinden, arbeit,

en getrouwe neerstigheid van't
voorgedachte Collegie, desen
APOTHEEK opgericht.

Den welken wy in diervoegen
dooronse vlijt eny ver(onder
de genade van den Drie-
eenigen Alder oppersten **GE-
NEES-HEER**) uitgewerkt,
onder uwe Bescherminge ne-
derleggen; opdat de voorge-
melte onse Apothekers aan
seer weinige Statuten, wetten,
en Articulen door uwe Autho-
riteit bekrachtigt, verbonden
ende verplicht, gansch seker
na onse ord'res vaardich ende
bereyt mogen zijn, voor tegen-
woordich **U. E. A.** aanbieden,
opdraagen, ende toe eigenen,
terwylen wy aan die het Roer
der Regeringe onder't **LEEU-
WENSCHILD** bestieren, al-
le

le geluk, en welvaren aan 't gemeen, ter eeren des Almachtigen, en tot onsen geduirigen Troost, uit het binnenste onser harten, met alle Prosperiteit toewenschen.

Zijnde U. E. E. A. A. onderdanige Medicijns.

FEIJO JOANNES WINTER,
TAMMERUS POUTSMA,
JOHANNES DAVID PORTZ,
FEICO ISELSTEIN.
JOHANNES BALCK.
JOHANNES HEMSTERHUYS.
ARNOLDUS HUPPE.
WILHELMUS ACRONIUS.
JOHANNES PHELTEN.
THEOTARDUS HELLINGA.
GREGORIUS OOSTERBAAN.

* 5   VOOR,

VOOR-REDEN
Van 't Collegie der
MEDECYNS
aan den
L E E S E R.

 *Wysst u veellicht verwon-
d'ren gunstige Leser!
dat g y onsen Apotheek in-
siende die van andere
haare Taestellen seer verschillende jaa
op dese seer redelijke hyuden-daag sche
Practijk toegepaste Bereidinge der Ge-
nees-middelen verciert bevint ; doch
verwondert u niet, de billijke Redelyk-
heit brengt ons daar toe , de vereischte
Gesontheit gebiet het ons , de seer ver-
scheidene Toemakingen der medicinen
dringt het aan , na-dien men in 't be-
reiden van een medicament (gelijk het
betaamt) na eenderleye welgeschikte
ord're , en op een manier , soo ten aan-
sien*

sien van 't Gewicht, als van de Maat, en van 't Getal niet te werk gaat, sulx Ons, die alhier de Practijk oeffenen in 't bevorderen der Gesontheit de grootste verhinderinge, en de kranken geen kleine schadelijkheit aanbrenge konde: Wy Trotzeren niemant, soeken geen eygen lof, traechten op andere ook niet nit te varen, of andere Toestellen der Apotheken t' eenemaal te verwerpen, of te verbeteren; Maar 't sal ons genoegh zijn dat wy ons Oogmerk bereiken, en ons goedeinde bekomen, verseekert zijnde indien wy alles na 't welgevallen ende volgens de bevattingen van andere niet mochten hebben voort-gebracht, dat'er nochtans niet onredelijc sal in wesen; onse gansche Toeloy is geweest het beste van 't Gemeen te bevorderen; Neemt Gy, goedgunsten Leser dit dan ook swel op, geniet het met voordeel, en waart wel.

De
DRUKKER

Tot den

BESCHEIDEN

LEESER.

Waarde Leefcr:

Ik hebbe deefe derde druk
van de Leeuwarder Apotheek ;
zonder Register van de Siekten,
en vertalinge van de Konstwoor-
den in 't licht doen koomen ;
door dien elk oordeelde , dat die
beide saken gansch geen ge-
meenschap hadden met dit werk-
je , 't welk alleen door de Ge-
neesheeren van Leeuwarden is
in-

ingesteld, tot een richtsnoer voor de aldaar woonende Apothekers, sonder oogmerk van het selve oit in het Nederduits verkleed te sien: Echter is de vertalinge met so veel yver gekocht geworden, dat my verplicht gevonden hebbe, de Konst-beminnars voor de derdemaal 't selve deelachtig te maken. Gebruikt het tot uw voordeel en vaart wel.

V A N D E
gebruikelijkste
CHYMISCHE
CHARACTERS.

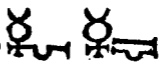

Acerum.	}	.....	+
<i>Azijn.</i>			
Acerum destillarum.	}	, ,	X
<i>Gedistilleerden Azijn.</i>			
Alembicus.	}		W
<i>Een destilleer-ketels Helm.</i>			
Alumen.	}	. . . . .	O
<i>Aluyn.</i>			
Antimonium.	}	. . . . .	⊖
<i>Spis-glas..</i>			
Aqua destillata, of stillatitia.	}		▽
<i>Gedistilleert-water.</i>			
Aqua fortis.	}	:	▽
<i>Sterk-water.</i>			
Aqua pluvialis.	}	: : : :	▽
<i>Regen-water.</i>			
Aquæ Vitæ.	}	: . : .	⊙
<i>Brandewijn.</i>			
			Arena

Van de Characters.

<p>Arena. } . . . . . <i>Sand.</i> }</p>	
<p>Arsenicum album. } . . <i>Wit Rottenkruit.</i> }</p>	
<p>Balneum maris vel Maris. } <i>Kookend-water Bads.</i> }</p>	
<p>Balneum vaporis. } . <i>Het Waasem-bads.</i> }</p>	
<p>Calx viva. } <i>On-nit-gebluschte Steen-kalk.</i> }</p>	
<p>Cancer. } . . . . . <i>Kreeft.</i> }</p>	
<p>Caput mortuum. } . <i>Doodich overblijfsel.</i> }</p>	
<p>Cinnabaris. } . . . . . <i>Vermiljoen.</i> }</p>	
<p>Crucibulum. } . . . . . <i>Smelt-kroes.</i> }</p>	
<p>Cucurbita. } : . . . <i>Destilleer-konst.</i> }</p>	
<p>Dies. } . . . . . <i>Dach.</i> }</p>	
<p>Hora. } . . . . . <i>Uyre.</i> }</p>	
	<p>Ignis</p>

Van de Characters.

Ignis. <i>Vuur.</i>	}	
Jupiter seu stannum. <i>Jupiter ofte Tin.</i>	} . .	
Luna seu Argentum. <i>De maan ofte silver.</i>	} . .	
Mars seu ferrum vel Chalybs. <i>Mars ofte yser of staal.</i>	}	
Mensis. <i>Een Maant.</i>	}	
Mercurius seu Argentum vivum. <i>Quik ofte Quiksilver.</i>	}	
Mercurius præcipitat: <i>Ondergebleven Of neer- geploften Quik.</i>	}	
Mercurius sublimatus. <i>Opgekomen of gesubli- meerden Quik.</i>	}	
Nox. <i>Een nacht.</i>	} :	
Oleum. <i>Oly.</i>	} . : : . : :	
Pulvis. <i>Poeder ofte stof.</i>	} : . :	

Van de Characters.

Retorta.	}	. . . .	9
<i>Een Retort.</i>			
Sal Armoniacum.	}	. . :	✱
<i>Sal Armoniah,</i>			
Sal Commune seu culinare.	}	:	⊖
<i>Gemeen ofte kokenen Soos</i>			
Sal Gemma.	}	. :	♊
<i>Sal-gemma of gegraeven Soos.</i>			
Sal Nitrum seu petrea.	}	:	⊖
<i>Salpeter ofte steen-sont.</i>			
Saturnus seu Plumbum.	}	: :	♄
<i>Saturnus ofte Lead.</i>			
Sol seu Aurum.	}	. . . .	⊙
<i>De Son of Goud.</i>			
Spiritus.	}	. . . .	♁
<i>Een Geest.</i>			
spiritus vini.	}	. . . .	♁
<i>Brandewijn.</i>			
Spiritus vini rectificatus.	}	:	♁
<i>Gedistilleerden Brandewijn.</i>			
Sulphur.	}	. . . .	♁
<i>Swavel.</i>			
Tartarus.	}	. . . .	♁
<i>Wijn-steen.</i>			
			Tinc.

VAN DE
Hierlandse Medicinale
GEWICHTEN
 EN
MAATEN
 met haare
TEICKENS.

- gr. gr. Granum,
een Grain.
- ʒ. Scrup. Scrupulus, *sive* Scriptulus.
een Scrupel, of derdendeel van een
viereendeel Loods.
- ʒ. Drachm. Drachma,
een viereendeel Loods.
- ʒ. Unc: Uncia,
een Once ofte twee Lood.
- ℥β. Libra semis *sive* ℥libra.
een Half pond : of ses Onzen
medicinaal; of Acht Onzen Bur-
ger Koopmans gewicht.
- ℥. Libra.
Een Pond : of Twaalf Onzen me-
dicinaal; of seftien Onzen Burgers
Koopmans Gewicht, ofte Ander-
half

Van Maaten en Gewichten.

*half vierendeel van een mengelen-
medicinaal ; of Twee vierendeel^s
van een mengelen , Burger-Koop-
mans ; natte maat.*

Waar van de volgende Tafel yder
Proportie en swaarte aanwijst, so alse in
't medicinaale gebruik worden geob-
serveert.

Gewigt.	gr.	Ɔ	3	3	tbB
Ɔ	576	288	96	12	2
tbB	2880	144	48	6	Dit is te verstaan soo als die in 't wegen der medicijnen moe- genomen wor- den.
3	480	24	8		
3	60	3			
Ɔ	20				

M. m.

Van Maaten en Gewichten.

M. m. Manipulus Een hand greep. So veel men in een hand bevatten kan

P. P. Pugillus. Een vinger greep. So veel men met drie s' samengebrachte vingers op 's einde kan op nemen.

No. Numero; in't getal van Grc.

Par. Paria; Paar ofte Paaren.

ãã, ana, dat is , dat men van elc een gelijke portie moet nemen.

P. Æ. l. Part. xq dat is , dat men even veel, of gelijke deelen moet nemen.

Q a. l. f. Quantum sufficit; so veel genoeg is.

Q p. l. q pl. Quantum placet; so veel 's u belieft.

Q. v. l. q. v. Quantum vis, } so veel gy wilt.
quot vis.

Wanneermen aan d' Apothekers goet vinden laat hoe veel gewigt, of hoe grooten maat, hy daar toe neme.

S. A. l. f. a Secundum artem, volgens de kunst, als men aan d' Apotheker de manier van bereiden beveelt.

S. S. S. Stratum super stratum; Opstapeling, wanneer men twee dingen op malkand'ren by brengen moet stellen.

M. F. l. m f. Misce fiat. Laat het vermengt worden.

Op

Op den
NIEUWEN
LEEUWARDER
APOTHEEK,
t' Samen-gesteld

D O O R

d' Hoog-geleerde GENEES-
HEEREN, en seer ervarenen
Konst-Oeffenaars, binnen
LEEUWARDEN.

Wie nu door *Arzney* wil leven
Gesond, of haastig zijn hersteld,
Als hy met *Siekte* werr gekweld,
Moet sig tot dees' APOTHEEK be-
geven.
Of anders mist hy 't rechte Veld.

GOD

GOD laaddan lang deef' HEEREN
leven ,
Die't hebben dus met ernst hersteld,
Men false roemen , waar men meld
Van groote *Konst'naars*, die oit schreven
Van *Armeny* in 't Weerelds veld.

Heer WINTER heeft deef' bloem
van waarde ,
Op HOOGSLAGS beede , tot
hun Lof ,
Verplant' uit een *Latynschen* Hof ,
Tot ons gebruik , in *Neerduyts'* Aarde:
Hy eischt nog *Gunst* , nog *Dank*
daar, of.

Weg dan met een *Mors-Aptheeker* ;
Deef' *Aposheek* gaat thans vry seker.

F. v. Raesfeldt.
STADS- en WEEB-huis
Ordinaris *Chirurgijn*
binnen *Leenwarden*.

Op-

OP DE NIEUWE DRUK.

Van de

PHARMACOPŒA LEONARDIANA,

Ofte

LEEUWERDER APOTHEEK.

Natuur met Wetenschap gepaart word als herbooren,
Door Kwoekluft, die 't oprechts en waarelijk beoogt,
Ons koude Landstreek daar so denig 't brein verdroogt,
Waar door dat somtijds gaet den Arts en 't Kruid verloren.

Der Lichaams heil een Gaaf tot Winst en Nut behooren,
Waar voor Gezondheid heeft altijd sig neer geboogt
Met eerbied, nie haar borst, de suiv're melk gesoogt ?
Doch veel soeken die met hun Verstand te smooren,

De Yvet staat nochtans niet stil, stapvoort op Reeden
En Doen, herstelt de swakke en machteloose leeden,
Die onder pijn bekans Ziektegeode be(w)est.

O Zieke mensch ! komst dan ? Hier 't hulp voor uw kwaalen .
Hier kant gy Artzeny voor Ongezondheit haalen.
't Geen Densdlijk is een Goad, als LEEUWERDER APOTHEEK.

LEEUWARDER APOTHEEK.

D E

I. AFDEELINGE.

*Van d' enkele Genees-middelen
die men in de Winkels by
der hand moet hebben.*

A: Van

brotonum; *Avernis of Averno-
ne; de Blad'ren en Toppen.*

Abfinthium; *Alsem,* } *De bla-
vulgare, gemeene,* } *d'ren en
romaanum, roomse,* } *toppen.*

Acacia vera; *oprechten Acacie,
het dikke Sap.*

Acorus, of calamus aromaticus; *wetrickende
Lis: de wortels.*

Agaricus; *Lorkenbooms* Campernoelie: *het
voofte uit was.*

Aerugo, of Viride æris, *Spaans groen: het
Roest van Kooper: dit zelf.*

Ageratum; *Lever Balsam: het kruid, en de
bloemen.*

A

Agnus

- Agnus costus**; *Ruifob boom*; *het zaad.*
Agrimonia, *Onstoppend kruid*: *de blad'ren en toppen.*
Albanna; *Alkonus*, *of Blanket wortel*: *de wortels.*
Alkekengi; *of Halicacabi*; *Krieken over zee*: *de vruchten.*
Aloë *het hout* *Xyloäloës*. *Ook het sap*, *Aloë van zijn wuyligheden wat gesuiverd*, *en Aloë Soccotrina of Succotrina*, *het suiverder sap als de beide voorgaande*. *En Aloë Lucida*; *het aldersuiverste sap van allen.*
Althea, *of Bismalva*; *Heems-wortel*: *de wortels en blad'ren.*
Alumen plumeum; *pluim Aluin*: *dit zelfs*, *rupeum of scissile*; *gemeen Aluin*.
Ustum; *gebrand Aluin*: *dit zelf.*
Amara dulcis; *of Dulcamara*: *Alfs ranken*: *de ranken en stelen.*
Ambra grisea; *Amber de Grijs*: *die zelf*;
Ammi; *Konings Camwijn*: *'s zaad.*
Ammoniacum; *de Gorn Ammoniacum.*
Amomi; *ronde Nagels*: *'s zaad.*
Amygdal. amaræ; *bittere* } *Amandelen*;
dulces; *soete.* } *die zelf.*
Amylum; *Styffel*, *Ameldank*: *dit zelf.*
Anethum; *Dille*, *de Blad'ren en Toppies*, *en 's zaad.*
Angelica; *Engel wortel*: *de wortel.*
Anguillarum fella; *sie jecinaora*,
Anisum;

B: Van

Baccæ juniperi; *Jenever* } Bessen, of
 lauri; *Laurier* } Beyen.
 sambuci; *Vlier*

Balaustia, of Granatorum Sylvestrium Flores;
wilde Granaat bloemen.

Balsamum Copayvæ, } die self.
 Peruvianum, }

Bardana, of Lappa major: *Kliffen, of Kladden*;
de wortels en 't zaad.

Basilicum; of Ocymum; *Balsem*; *het kruid*,
 Bdellium: *het self.*

Becabunga: *Bekeboom*; *het kruid.*

Benzoïn: *het self.*

Betonica: *Betony*; 't *kruid, en de bloemen.*

Bezoär Occidentalis; *Westindische Bezoar steen.*
 Orientalis; *Oost Indische Bezoar.*

Bismalva, of ibiscus, *sie Alcea.*

Bistorta; *Hartstong*; *de wortels, en 't kruid.*

Bolus armena, & vulgaris: *Bolus van Armenien, en gemeene.*

Borax Veneta, of Chryfocolla: *Goud lijms.*

Bruscus, of Ruscus; *steekende Palm*; *de wortels.*

Bryonia; *wilde wijngaard*; *de wortels.*

Bunias, of Napus; *steek Rapen*; *het zaad.*

C: Van

Calamintha; *Calement*; *het kruid.*

Calamus aromaticus; *sie Acorus.*

Calen-

- Colocynthis; *Coloquint appels.*
 Colophonia; *Spiegel-bars: het zelf.*
 Consolida major, of Symphytum; *maal-wortel, smeer wortel, de wortels.*
 Contrajerva; *Tegen gift, de wortels.*
 Corallia rubra; *roodcoraal: die zelf.*
 Corallina; *Coraal mosk: het zelf.*
 Coriandrum; *Koriander: 's zaad.*
 Cornu cervi; *Harts-horn: dat zelf.*
 Costus uterque, scilicet dulcis, & amarus;
beide soorten van kost, of Balsam, namelijk de soete en bittere: de wortels, en 't kruid.
 Crocus; *Saffraan: de bloem.*
 Cubebæ, *steert peper: die zelf.*
 Cucumer; *Komkommer: 's zaad.*
 Cucurbita; *Kaauwerde: 's zaad.*
 Cuminum; *Comijn: 's zaad.*
 Cidonia; *Queen; d' Appel en Paeren: en 's zaad.*
 Cyperus longus; *lange* { *wilde Galaga.*
                   rotundus; *ronde* {
                   de wortels.

D. Van

- D**aucus creticus; *Vogelnest zaad, of Kroonties zaad.*
                   Vulgaris; wortel of Peen zaad.
 Dens leonis; *of Taraxicon; Paarde of Hengste bloemen: de wortels.*
 Diagridium, of Scammonium: *het zelf.*

Dictam: albus, of Fraxinella, leege Effche: de wortels.

Creticus; Candijh kraamkruid: de Blad'ren.

E: Van

Ebur folfile; den steen Cerasites, die de couleur, effenheit, en ook wel de selfstandigheit van yvoor of Elpenbeen heeft, daarom ook gegraven Eenhoorn genaamt.

Enula campana, of Helenium; Alants-wortel: de wortels.

Epithymus; Schorfs, of wrange: het kruid met sijn bloemkens.

Eruca; Raket: 't zaad.

Eryngium; Kruis-wortel, duivels Naaygaarn: de wortels.

Erysimum; Heesch kruid: 't kruid.

Euparorium cannabinum; Hennep baelkens kruid: 't kruid.

Euphorbium; Sap van Toortse van Peru.

F. Van

Fabæ! Boonsjes: de selvo, en het meel.
Farfara; of Tussilago; Hoef blad'ren: 't kruid.

Fel Taurinum, Offe Gal: die self.

Fella Anguillarum; sie jecinora Anguil.

Ficus; Vijgen: die self.

Filix; Varen; de wortels.

Apotheek.

9

- Foeniculum**; *Venkel*: 's kruid, de wortels, en 's zaad.
Foenugracum; *Fenegriek*: 's zaad, en het meel.
Fraxinella, *sie Dictamnus albus*.
Fumaria, *of Fumi terra*; *duyve Keruel*, 's zaad.
Fungi Sambuci; *sie Auriculæ Judæ*,

G: *Van.*

- G**alangamajor: *Galgang*: $\left\{ \begin{array}{l} \text{de wor-} \\ \text{minor; maag wortel; } \end{array} \right. \left. \begin{array}{l} \text{sels.} \\ \end{array} \right.$
Galbanum; *de gom Galbanum*: die zelf.
Galega; *Galega*: 's kruid.
Gallæ; *Galnoten*: die zelf.
Genista; *Brem*: 's zaad.
Gentiana; *Kruyswortel*, *Gentiaan*: de wortel.
Gitta chemon, *of Guttagamandra*, *of Gut-
 ta gambæ*; *Gutsegom*: die zelf.
Glycyrrhiza, *of Liquiritia*; *Kaliffy hout*, *of
 soet hout*: de wortels, en 's sap.
Grana kermes, *sie Coccus baphica*.
Grana Paradisi, *of Cardamomum majus*:
Grein; 's zaad.
Granata; *Granaat Appel*: de Bloemen, de
 korrels; de bast *malicorium genaamt*, het
 sap.
Granata Sulvestria; *wilde Granaat appels*, de
 Bloemen, *sie Balauftia*.
Guajacum, *of sanctum*; *Pekhout*.

A 5

Gummi

Gummi Arabicum, *Arabisch*,
 Animæ, ...
 Carannæ, ...
 Elemni, : . . . . :
 Juniperi, *Jenever*,
 Lacca, *Lak*, ...
 Tacamahaca, ... } *die zelf.*

Gutta gamandra, *of Gamba*, *zie Gitta che-*
mou.

H: *Van*

Helenium, *zie Enula campana.*
 Helleborus albus; *witte* } *Nies-wortel.*
 niger; *zwarte* } *sel.*
de wortel.

Hermodyctyli; *Harties-wortel*: *de wortels.*

Hirundinaria, *of vincetoxicum*, *swaluwe*
wortels; *de wortels.*

Hordeum; *Garst*: 's *zaad.*

Hordeum integrum; *Heele*
 mundatum; *gepelde* } *Garst.*
 's *zaad*, *en meel.*

Hydrolapathum, *zie Laptahum aquaticum.*

Hypericum; *Sins Fans kruid*: *de summitates*
of de Topjes.

Hyoisiamus albus, *wis Bilfenkruid*: 's *zaad.*
Wyl zaad genaamt: *en de blaadren.*

Hysopus; *Hysop*: 's *kruid.*

I: *Van*

I: Van

Jalappa; zwarte Purgeerwortel, of wonderbloems wortel van Peru.

Ibiscus, *zie* Althea.

Ichthyocolla; visch lijm.

Jecinora & fella Anguillarum; De leovers en de Gallen uit d' Aalen, exsiccata, opgedroogd.

Imperatoria; of ostrutium; Negentraey, of meester wortel: de wortels.

Iris florentina; florentynse Lis: de wortel.

Jujubæ; borst Pruymen: die self.

Juniperus; Jeneverboom: de bast, 's hout, de Besien of Beyen.

K: Van

Kermes grana, *si* Coccus baphica.

Kina Kina; Koorts Basten, die self.

L: Van

Ladanum; Labdanum: de Gomm.

Lapathum acutum; wilde Patientje: de wortels.

aquaticum, of Hydrolapathum; water patich: de wortels.

Lapis calaminaris; clement steen: die self.

Hæmatites; Bloed steen: die self.

Judaicus; Joden steen: die self.

Lappa major: *zie* Bardana.

Lavendula; *Lavendel*: 's kruid, en de bloemetjes.

Laurus? *Laurier boom*: de Bladren, en Besen of Beyen.

Levisticum; *Lavas*, of *Lubbestruik*: de wortsels, en 's zaad.

Lignum Guaicum, of **Sanctum**; *Pok hout*: het hout, en de bast.

Nephriticum; *Graveel-hout*: dit zelf.

Lignum Rhodinum; *Rosen hout*: dit zelf.

Lilia alba, *witte Lelien*: de bollen, en bloemen.
convallia, *dal Lelien*: de bloemetjes.

Linum; *vlas*: het zaad, lijn zaad.

Liquiritia; *zie Glycyrrhiza*.

Lingua cervina, *zie scolopendrium*.

Lithospermum, *zie milium solis*.

Lumbrici terrestres; *Aard wormen*: die zelf.

M: Van

Macis; *Foelie*, *moschate bloem*: die zelf.

Majorana nobilis; *fijne Majelein*: 's kruid.

Mala chinensia, *Appels van china*.

Malicorinum, *zie Granata*.

Malva; *keessies kruid*: 's kruid, en 's zaad.

Manna; *Man*: die zelf.

Marcasita argentea, *silverig wismoet*, } dit
aurea; *goudich marcasijt*. } zelf.

Margaritz, of **uniones**; *Peerlen*: die zelf.

Marrubium, of **Prassium**; *Malrouw*: 's kruid.

Mastiche; *Mastik*, die zelf.

Matri-

- Matricaria, *Moeder kruid: de bladren en bloemen.*
 Mechoïcanna alba; *wiste Purgeer wortel: de wortels.*
 Melanthium, of nigella; *Nardus: 's zaad.*
 Melilotus; *melote: de Bloemen.*
 Melissa; *Confeley de grein, Citroen kruid: 't kruid.*
 Menthastrum; *'s kruid.*
 Mentha crispa; *Kruise-munt: het kruid.*
 Mercurius vivus, *sie Argentum vivum.*
 Milium solis, of Lithospermum; *Peerlzaad.*
 Millepedes, *sie Aselli.*
 Minium; *meny: die self.*
 Moschus; *Muscus: die self.*
 Myrrha; *Myrre: die self.*
 Myrobalani Citrini; *Geele Roo-loopsnoten.*

N: Van.

- N**apus *sie Bunias.*
 Nastrurtium aquaticum, *sie Silybrum- hortense, Tuinkers } het hycmale, Winterkers } kruid.*
 Nepeta; *Nip: 's kruid.*
 Nephriticum lignum; *Graveel hout: dit self.*
 Nicotiana, of Perum; *Toebak: de Bladren.*
 Nigella, *sie melantium.*
 Nitrum; *Sal Peter: dit self.*
 Nuces moschatæ, of nuces myristicæ unguentariæ; *Noten moschaas, die self.*

Vomicz: *Kraan-oogen*: die zelf.
 Nuclei Persicorum; *Persik steens korrelen*,

O: *Van*

Oculi cancri; *Kreeften oogen*: die zelf-
 Ocymum; *sie Basilicum*.

Olibanum, of Thus; *witte Wierook*, die zelf.

Ononis, Resta bovis; *Prang-wortel*, of *Stal-
 kruid*: de wortels.

Opium; *Turk Heul-sap*: die zelf.

Opopanax; *De gam Opopanax*: die zelf.

Orbicularis; *Bovist*, *wolfs veest*: die zelf.

Origanum creticum; *Orego*: 's kruid.

Vulgare; *grove Majelein*: 's kruid.

Ostrutium, *sie imperatoria*.

P: *Van*

Papaver; *Mankopen*: *sie Capita*, &c.

Papaver erraticum; of *Rhœados*; *Kooren
 Roosen*: de bloemen.

Pastulæ majores; *Lange Rosijnen*: die zelf;
 minores; *Corenten*, *Krenten*: die zelf.

Pentaphyllum; *vijsvinger kruid*: de wortels.

Petasitis, *Pest-wortel*: de wortels.

Petroselinum; *Petersely*: de wortels, en 's zaad.

Petum; of *Tabacum*, *sie Nicotiana*.

Petroselinum Macedonicum; *Macedonische
 Peterseli*: 's zaad.

Phellandrium, *sie cicuta Palustris*.

Phu, of *veleriana*; *Speer-kruid*, of *Sins Fe-
 ris kruid*: de wortels.

Pim.

- Pimpinella; *Pimpernel*: de wortels, en 's kruid.
 Piper album; *witte*
     Brasilienfe; Brasiliſche } *Peper:*
     longum; *lange* } *die ſelf.*
     nigrum; *zwarte*
- Pix navalis, *Tar, of Teer*: die ſelf.
 Peonia; *Pöenen*: de wortel, en blaemen en 's
     zaad.
 Polypodium quercinum; *Eiken varen*: de
     wortels.
 Poma Chinae; *Appels van China*.
 Pompholyx, of Nil album; *wes, of niet-*
     wis: die ſelf.
 Prassium, *ſie marrubium*.
 Pruna; *Pruymen*: die ſelf.
 Pulmonaria maculata; *Longe-kruid*: 's kruid.
 Pulegium, *Poley*: 's kruid.
 Pycethrum; *Bertram*: de wortels.

R: Van

- R**aphanus major, of Sylvestris, of Rusli-
     canus; *Peper-wortel, mierks-wortel*.
 Resina abietina; *Hars uit Deneboom*. } *deſe*
     Pini, - - - uit Pynboom } *ſelf.*
 Restra bovis, *ſie ononis*.
 Rhabarbarum of Rheum; *meleſem wortel*: de
     wortels.
 Rosæ rubræ, *roode*,
     pallidæ; *bloede of* } *Rozen: de*
     Pruizen } *bloemen.*

Ror-

Rosmarinum; *Rosmarijn*, de *Blad'ren*, *Top-
pies*, en *Bloemsies*. *sie Anthos.*

Rubia tinctorium; *Krappe*, of *meed krappe*:
de *wortels*.

Ruscus, *sie Bruscus.*

Ruta hortensis, *Wijnruis*: de *Blad'ren*, *Top-
pies*, en 't *zaad*.

S: Van

Sabina; *Seven-boom*, of *Sarvel-boom*: de *groe-
ne spruisties*, en *toppjes*.

Saccharum album; *witte*
candum; *Candy* } *Snyker*:
rubrum; *roode* } *die self.*

Sagapenum; de *Gom*: *dit self.*

Salvia; *Saly* of *Savy*: 't *kruid*, en de *bloe-
meties*.

Sal armoniacum; *Sal armoniac.*

gemmæ; *gegraven Sout.*

Petræ; *sie Nitrum.*

Sambucus; *vlier*: de *Bast* van de *wortels*, de
groene Bast onder de *grauwe* aan de *strok*,
de *Bloemen*, en de *Bessen* of *heyen*.

Sanctum lignum, *sie lignum Guaiacum.*

Sanguis Draconis: *Draken bloed*: *dit self.*

Hirci; *Bokke bloed*: *het self.*

Santalum citrinum; *Geel* } *Sandelhout*:
rubium; *rood* } *het self.*

Santonicum, of *Zedeäria*: *Zever-zaad*, of
warm-kruid: 't *zaad*.

Sar-

- Sarcocolla; *Vleesch-lym*: dit zelf.
 Sarfa parilla; *vreemde steekende winds*, de wortels.
 Sassafras; *Sweet hout*: 's hout.
 Saxifraga; *Steenbreek*, de wortels.
 Scabiosa; *Aposteem kruid*: 't kruid.
 Scammonium, of Diagridium: *het zelf*.
 Schoenanthum; *Kemels of arabisch hooy*: de blom.
 Scorpiones; *Schorpionen*.
 Scorzonera; *Adder kruid*: de wortels.
 Scolopendrium, of ceterach, of lingua cervina; *Herts-song*: 't kruid.
 Scordium; *Water-look*: 's kruid.
 Scrophularia; *groot speen kruid*, de wortels.
 Senna; *Sene blaaden*: de blad'ren.
 Sepia os of Spuma maris; *Zee-schuym*: dit zelf.
 Serpentaria; *Serpente song*: 't kruid.
 Serpyllum; *Quendel*, of wilden Thijm: 't kruid.
 Sefeli massiliense; *gekronkelde venkel*: 's zaad.
 Serum Hircinum; *Bokke vet*.
     Ovillum; *schaape ongel*. } *het zelf*.
 Silet mantanum; *Efels komijn*, of Siler montain: 's zaad.
 Sinapi; *moflart*: 't zaad.
 Sisybrium; *sie nasturtium aquaticum*.
 Soldanella; *Zee-kool*: de blad'ren.

Solidago Saracenicæ; *Heiden wonderkruid*: 's
kruid.

Sperma cæti; *wal schot*.

Spodium ex Ebone; *gebrand Tuor*.

Spuma maris, *sie sepiaz oa*.

Staphis agrizæ; *Lays-kruid*: 's zaad.

Stoechas; *Vremde Lavendel*: de bloemen.

Stibium; **Antimonium**: *Spijs-glas*.

Styrax calamita. of **Asa dulcis** } *dese self*.
liquida; *Dunne Styrax*.

Succinum album; *witte* } *Brandsteen*.
flavum; *geele* } *dese self*.

Sulpher; *Suavel*: *die self*.

Symphytum; *sie consolida major*.

T: Van

Tabacum; *sie Nicotiana*.

Tamarindi; *Tamerinden*: de vruchten.

Tamariscus; *Tamaris boom*: de bast.

Tanacetum; *Rein varen*: of *Worm kruid*: 's
kruid, met de bloemen.

Taraxicum; *sie Dens leönis*.

Tartarus vini albus; *witte Wijn-steen*: *die
self*.

Terra lemnia; *Aarde uit 's Eyland Lemny*.

Terra Sigillata alba, *witte* } *Gesegelde*
rubra, *roode* } *aarde: selfs*.

Testæ ovor; *calcinatæ*; *Gebrande Eyerschalen*.

Testiculi caballini in forno exsiccati: *Heng-
ste kullen in d' oven gedroogd*.

Thus;

Urtica major; *kleine barn- of brand-Netelen*:
's zaad, en de wortels.

Xyloäloës; *het hout van Aloë*.

Xylocasia, *sie Casia lignca*.

Z: Van

Zedoäria; *Zever-wortel*: de wortels: 's
zaad, *sie Santonicum*.

Zibettum; *Zivet*: *dit selfs*.

Zioziber; *Gember*: de wortels.

De II. AFDELINGE.

Van de Gedistilleerde Wateren, en Azijnen.

*Enkele Gedistilleerde Wateren
van de Kruiden.*

<i>Cardi Benediäti.</i>	<i>Hysopi.</i>
<i>Centauri minoris.</i>	<i>Lavendulæ.</i>
<i>Chelidonizæ majoris</i>	<i>Majoranzæ nobilis</i>
<i>Cinnamomi.</i>	<i>Milissæ.</i>
<i>Cort: Aurantiorm.</i>	<i>Menthæ crispæ.</i>
<i>Citriorum.</i>	<i>Petroselini.</i>
<i>Florum Chamæmeli</i>	<i>Pulegii.</i>
<i>Sambuci.</i>	<i>Rosarum.</i>
<i>Tilizæ.</i>	<i>Rutzæ.</i>
<i>Foeniculi.</i>	

Deſe moeten elk beſonder, met genoechſaam

saam regen water overgoten zijnde, volgens de konst gedistilleert worden. Uitgenomen den *Centaurei minor* : welke van te vooren, met eenige dagen te weiken te staan moet, bereid worden.

N. B. Sonder brandige reuk en smaak.

Aquæ stillatiæ Spirituosæ :

*De vol-Geestige Gedistilleerde
Wateren.*

Rx. Flavedin: Corticum
Aurantiorum, of
Citriorum recent: , vi-onzen.
Vini gallici xxxij-onzen.

Laatse elk bysonder in een kolf, op't sand volgens de konst gedistilleert worden.

Zijn beide goed tegens siekten, die uyt suyren slijm ontstaan, en sy versterken de Maag, het Gedarmte, Scheyl-klieren, het Harte, &c.

Alleen gebruikt mense tot twee onzen; of onder andere middelen vermengt:

Aqua Lilliorum Convallium.

Water van dal Lelyen.

Rx. Lilliorum convall: recente een half
pond.
Vini gallici, iv-Ponden.

Laat-

Laatſe op vorige manier gediffilleert worden.

Dit is goed tegens Hoofd-fiekten voornamelijk, welke uit koude, ſuyre, ſlijmige vogt ontſtaan, &c. Men gebruikt het als 't voorgaande.

Aqua Rorismarini.

Rofemarein water.

℞. Summitatum & Flor: Rorismarini recentium, een half Pond.
Vini gallici iv-Ponden.

Laatſe gelijk de vorige gediffilleert worden.

Dit is mede goed tegens ſiekten, die uit koude, waterige, ſlijmige vochten ontſtaan; voornamelijk die in de moeder, en 't hoofd gelegen zijn; 't verſterkt ook de Maag, het Hart. &c. 't verbetert mede den ſtinkenden Adem, &c. Men gebruikt het gelijk de voorgaande.

Aqua Ligni Sassafras.

Water van Sweet-hout.

℞. Ligni Sassafras, geraſt een half pond.
Vini gallici iv-Ponden.

Laatſe

Laatſe volgens de konſt, als vooren, gediffilleert worden.

Dit opent de verſtoppingen in de klieren des ligbaams, doet wel ſwoeten, verſterkt de Maag, 't Hart, en de Herſtencu: &c.

Men gebruikt het ſelden hoger als tot een onçe op een maal, onder yets vermengt; en voorts als het vorige.

Aquæ Compoſitæ.

Gecomponeerde waters.

Aqua Anhaltina.

Water van Anhalts.

℞. Terebinthinæ electæ, een half Pond.

Thuris masculini, i-Onçe.

Ligni Aloës, iij-Drachmen.

Granorum Mastichis, uitgeſocht,

Caryophyllorum, (and're neemten Anthos,)

Nucum moſchat:

Cubebæ, (and're neemten

Radic: Galangæ,)

Cinnamomi, van de beſte, van elx vi-Drachmen.

Croci Orientalis, and'thalf-Drachme.

Bac-

Seminis Foeniculi,
Baccarum Lauri, *van hare basten
gesubvert, van elxiv-Dracymen.*

Doet by dese dingen sijn gestoten zijnde
Therebintinae, *van de beste, vi-
Onzen.*

Laatse t' samen met vijf ponden Spiritus-
vini ses dagen lang staan te meuken, daar na
op sand door een seer sacht vuur, volgens de
konst gedistilleert worden; scheid dan het
klaare noch van 't geene troubel is.

N B. Men mach ook wel xv. greinen Mo-
schi in de pijp van den Helm doen, als men 't
destilleren wil.

Dit versterkt de Maag en andere inwendi-
ge deelen; verdrijft de flauten, drijft den steen
uit: doch met Moschus gemaakt, moeten 't
de vrouwens voorsichtig gebruiken.

Men geeft het sonder Moschus wel in tot
ontrent Een onçe; doch met Moschus, tot
Een half-onçe onder yet anders vermengt;
voorts mede uitwendig tegens de Jicht, en de
bevende leden.

Aqua ant-Epileptica.

Water tegens de vallende siekte.

℞. Radic: Pœoniz, *van de manne-
tirs, ij-Onzen,*
Dictam-

Apotheek. 25

Dictamni albi, i-Onçe,
Herb: Majoranzæ van de fijne.
Salviæ, van yder Ander-
half Handvol.

Rutæ, de toppies, iHandvol.
Flor: Liliorum convallium,
Tunicæ rubr.
Tilizæ, van elx anderhalf
Onçe.

Lavendulæ,
Rorismarini, een Onçe.
Cinnamomi, ses Drachmen.
Nucis moschatæ, een halve Onçe.

Laatse alle gestoten, en met viij-ponden *Spiritus vini* overgoten zijnde, na genoegsame meukinge, op sand volgens de konst gedestilleert worden.

Dit is mede goed tegens Swijmmelingen, Hoofdpijnen, koude sinckingen, kinderstuipjes, &c. Men gebruikt het als het voorgaande, doch selden hoger als tot een half-onçe op een maal: ook onder de Neus, &c.

Aqua anti-Paralytica.

Water tegens de Geraaktheit.

℞. Radic: Imperatoriz, ij-Onçen.
Ligni Sassafras geraast, iv-Onçen.
Herb: Calamintha,

B

Ori-

Origani,
 Rorismarini,
 Salviae,
 Serpylli,
 Thymi, *van yder Een-
 Hand-vol.*

Baccar: Juniperi *de beste*, vi-
Drachman:

Semin: Dauci cretici,
 Sefeli,

Cariophyllorum, *van elx Een-
 half Onse.*

Cinoamomi *van de beste*, vi-
Drachmen.

Laatse gesneden, en wat gestampt zijnde, in agt Ponden Spiritus vini staan meuken, en dan op sand volgens de konst gedistilleert worden.

Dit is ook goed tegens andere-Hoofd en-zenuw-fiekten; 't opent de verstoppingen uit koude taaye-slijm; versterkt de Maagh, 't Hart, de Milt: &c.

Men gebruikt het als 't voorgaande.

Aqua anti-Scorbutica.

Scheurbots water.

℞. Radic: Raphani Sylvestris,
 Herb: recent: Becabungae,
 Tri-

Trifoli aquat: *elx*
een half pond.

Cochleariz,
Nasturtii aquat:
elx een pond.

Laatse in een steenen mortier versch gestampt, en met ses *Ponden vini gallici* overgoten zijnde, sonder voorgaande opgistinge, op sand volgens de konst gedistilleert worden.

Dit is mede goed om de slijmige vogten te verdunnen, de verstoppingen t'openen, het wateren te verwecken, depijulijcke slijve leden te verbeteren, &c.

Men gebruikt het als 't vorige.

**Aqua Ceraforum nigrorum
Composita.**

*Gecomponeert water van zwarte
Kerffen.*

Rx. Herb: Rorismarini, *groen. en
versch, ij-Handen vol.*
Salviz,
Thymi, *van yder een
Handvol.*

Flavedinis Corticum Pomorum-
chinæ *i-Onse.*

Flor: Tilizæ,

B 2

Tien-

Leeuwarder

Tunicæ rubr: *elx anderhalf*
Onçe.

Lilior: Convall: *vi-Drach-*
men.

Dit alles gesneden , ende gestamt zijnd-
 R̄. Ceraforum nigr: *xij-Ponden.*

Laatse wat gekneuft , en de steentjes stic-
 ken gestoten , laag op laag gelegd wor-
 den, doetse dan t' samen na acht dagen wei-
 kens op warm sand , door een glazen Helm
 volgens de konst distilleren,

Dit versterkt een swakke slappe maag ,
 verdrijft de flauten; opent de verstoppin-
 gen; verfrischt het Hart , &c.

Meng geeft het alleen tot twee onzen . ook
 wel met and're middelen vermengt ; en me-
 de wel uitwendich op de maag &c.

Aqua Cinnamomi.

Caneel-water.

R̄. Cinnamomi *die seer scherp van*
smaak is, en gestoosen,
x-Onzen.

Vini gallici *ij-Ponden.*

Laatse eenige dagen in een laauwe plaats
 staan meuken, dan vier *Ponden Aquæ Rosa-*
rum daarby gedaan zijnde , op sand volgensde
 konst geditilleert worden. Dit

Dit is krachtig hartsterckende, voor een slappe maag, 't verberert de los lijvigheit, verquikt het gemoet, &c.

Men gebruikt het alleen tot een onçe, voorts als 't voorgaande, ook onder de neus, &c.

Aqua Mastichina.

Mastik-water.

℞. Mastichis die uitgelesfen is, iv-
Onsen.

Cinnamomi van de beste, ij-On-
sen.

Nucum moschat:

Macis van elc anderhalf Onse.

Caryophyllorum i-Onse.

Laatse tot Poeder gestooten; ende met vier Ponden vini gallici, overgoten zijnde, drie dagen lang staan te meucken, daar na op sand volgens de konst gedistilleert worden.

Dit is mede goed tegens de selve Qualen als 't voorgaande, doch veel krachtiger; bysonderlijk tegen 't Braaken, waterigen stoelgang &c.

Men gebruikt het als 't vorige.

Aqua Theriacalis composita.

Gecomponeert Driakel-water.

℞. Theriacz van onse hier na be-
B 3 schre-

ſchrevens, viij-Onſen.

Myrrhæ *van de beſte ij-Onſen.*

Camphoræ *een half Onſe.*

Spirit: vini rectificat: *ij-Ponden.*

Laatſe na genoegſame meukinge, op ſand volgens de konſt gediftilleert worden.

Dit is byſonderlijk goed tegens de Peſtilentiale, en andere quaadaardige ſickten, Pijnne in de leden; verbetert de ſuyre, ſcherpe, ſiltige humeuren; doet ook wel ſweeten &c.

Men gebruikt het tot een half onſe, onderand're bequame middelen vermengt.

Aqua vitæ composita.

Aromatiſche Brandewijn.

℞. Cinnamomi *van de beſte, ij-Onſen*

Radic: Angelicæ,

Acori, *van yder, ij-
Drachmen.*

Flaved: cortic: Aurantiorum,

Citrior: *van*

elx i-Onſe.

Florum Rosimarini,

Salviæ, *van yder een
half Onſe.*

Cardamomi *uitgepels,*

Caryophyllorum, *van elx ij-
Drachmen.*

Macis, *een half Onſe.*

Laatſe alle, tot een fijn Poeder geſloten zijnde, met vijf Ponden Brandewijn overgoten, en daar na op ſand volgens de konſt ge-diſtilleert worden.

Dit is goet tegens de ſuyre oprispingen, winden, flauwtens; 't breekt de verkoutheit, verſterkt de Maag, 't Hart, en de Herſenen, &c.

Men gebruikt het als 't vorige.

Aq. Zedoäriæ compoſita.

Gecomponeert Zeverwater.

℞. Radic: Zedoäriæ die uitgeleſen is iv Onſen.
Galangæ,
Flavedinis Corticum Aurantiorum van elx een-Onſe.
Herb: menthæ een Hand-vol.
Seminis Dauci cretici vi-Draachmen.

Laatſe groffies geſtampt, en met vier Pond. Spir: vini overgoten zijnde, op ſand volgens de konſt ge-diſtilleert worden.

Dit verbeteret de wringingen, en krimp-pende pijnen in den Buyk, het Colijk, het hevich Braaken, en wedom, doodt de wormen, verdriift alle ſuyre, vuyle, ſcherpe ſlijm; in de maag, ſcheiklieren, &c.

† versterkt de maeg , milt het hart , en 't hoofd , &c.

Men gebruikt het alleen , tot een , of ander half onçe , of onder andere middelen ook wel vermengt.

De acetis: van d' Azijnen.

Acetum Calendulæ.

Goud-Bloemen Edik.

℞. Flor: Calendulæ *matig gedroogt .*
een half pond.

Aceti Vini van d' *alderscherpste*
iv-Ponden.

Laatse in een glas , of in een verglaasden kan met een naauwen hals , van de somerse heete sonne-stralen , veertich dagen lang of langer bescheenen , en den Azijn dan langzaam en klaar afgegoten worden.

Men gebruikte in Pest tijden ; en sy doet wel sweeten onder and're middele vermengt , ook uitwendich tegens de flauwten onder de neus , &c.

Op de selve manier wort gemaakt

Acetum Sambucinum : *vlier* } *Edik.*
Rosaceum : *Rosen*

Men gebruikte beide op de selve manier , doch van *Rosen* , meerder om het hoofd te doen , en aan te ruikken ,

.Men

Maar die van *vlierbloeyfel*, meerder om te
sweeten; Beide tegens de hitzigbeden, ont-
steekingen, &c.

Acetum distillatum.

Gedistilleerde Azijn.

℞. Aceti vini *van de beste, so veel
als 'er genoeg is.*

Dat de kolf tot een dardendeel toe vervult
is; Laat dan op d' Afschen het eerste Phleg-
ma afgetrokken, daar na (het vuyr allenskes
sterker maakende) de suyre vogt af gedi-
stilleert worden.

Men gebruiktse onder and're middelen ver-
mengt om 't sweeten te verwekken, in Pesti-
lenticale koortsen, en quaadaardige siekten, &c.

Acetum Rutaceum compositum.

Gecomponeerden Azijn van Wynruit.

℞. Folior: Rutæ *die groen en versch
zijn, iij-Handen vol.*
Castorei *iij-Drachmen.*
Afsæ foetidæ *een Drachme.*

Laatse alle in twee Ponden Aceti vini van de
scherpste eenige dagen lang weiken, en dan
sagjes afgegoten worden.

Men gebruiktse in vuyrige siekten, dollen
Hondsbeet, Hoofd pijnen, moeder-qualen, &c.

De III. AFDELINGE.
Van de Syropen en Rob.

Syrupus Carminativus.

Wind-brekende Syroop.

℞. Ligni Sassafras *geraspt, ander-*
half Onçe.

Flaved: Cortic: Aurantiorum
ij-Onçen.

Foliorum Menthæ viridis *ijj-*
Handen vol.

Flor: Chamæmeli Romani *een-*
Onçe.

Semin: Dauci Cretici *ij-Onçen.*
Foeniculi.

Carui, *van yder ander-*
half Onçe.

Nucum moschat:

Macis, *van elx ij-Drachmen.*

Laatse gesneden en wat gestampr zijnde, in
een glazen kolf met regen water so veel ge-
noegh is overgoten, door den daar op ge-
pasten Helm tot een pond waters afgetro-
ken, en dit alleen bewaart worden.

Laat

Laat dan de voght die naa de distillatie nog in den kolf overgebleven is dootgeklenst, met *Sacchari clarificati twee Ponden t' samen* tot Suyker-koekjes dikte gekookt, en het eerst afgetrokken water, op 't laast daar by doende, alleen door een gewrevene versmeltinge, des selfs tot een Syroop vermengt worden.

Dese dient ook om de maag te versterken; 't Bloed te verfrissen, de benautheden, en krimpelingen in de Buyk te verbeteren. &c.

Men gebruikt se onder and're middelen vermengt, na believen.

Syrupus Cochleariæ compositus.

Gecomponeerden Syroop van Lepelbladen

℞. Succorum depuratorum

Cochleariæ iv-Onzen.

Nasturtii aquatici,

Becabungæ, van elx

ij-Onzen.

Laat in dese t' samen *Sacchari albicanarini* twintig onzen versmolten worden; doet, na dat het alles koud geworden is, daar by *Spiritus cochleariæ twee onzen*, mengt se en maakt se tot een Syroop.

Dese is goed tegens de scheurbot, suyvert het Bloed; doet wel wateren, en enichsins

sweeten , verbetert de koude suyre vogten ,
Opent de verstoppingen in de klieren , milt
&c.

Men gebruikt dese als de voorgaande.

Syrupus Papaveris albi.

Syroop van Mankoppen.

℞. Caputum Papaveris albi Matur:
& Siccator: x-Onsen.

Laat dit , lichtjes gebroken zijnde , met
genoegzaam schoon regenwater kooken , en
het doorklenzel met *Sacchari albi twee Ponden*
en een half volgens de konst tot een Syroop
gekookt worden.

Dese is goed tegens sijne , scherpe , soute ,
Catharren , swaren hoest , vuyrige keele ,
veelderleye Pijnen , doet ook wel slaapen.

Men gebruikt se alleen om te likken tot ses
drachmen , of ook onder yet anders vermengt.

Syrupus Pectoralis.

Borst Syroop.

℞. Radic: Enulæ campanæ ij-
Onsen.

Glycyrrhyzæ ij-Onsen.

Iridis florentinæ een-
Onse.

Herb:

Apotheek. 37

Herb: Capilli Veneris *groene*
Tussilaginis *van elx ij-*
Handen vol.

Hyssopi *i-Hand vol.*

Erysimi *ijj-Handen vol.*

Semin: Anisi *een Onse.*

Laatse naa eenige meukinge in genoegsaam regen-water volgens de konst een dendeel verkookt, en het doorklenzel met *drie Ponden Sacchari albi clarificati* voorts tot een Syroop gekookt worden.

Dese versacht, maakt rijp, en doet de scherpe, suyre, taaye voghten in de keel, klieren, en in de Borst, uitlossen; verbetert de Hoest, en Heesheit, &c.

Men gebruiktse als de vorige, doch in wat meerder quantiteit: &c.

Syrupus quinque Radicum.

Syroop van Vijfderleye wortel.

℞. Radic: Apii,

Asparagi,

Foeniculi,

Petroselini,

Rusci, *al te samen versch.*

van elx iv-Onsen.

Laatse in genoegsaam schoon regen water volgens de konst kooken, dan het doorklenzel-

zel met *iv-ponden Sacchari albi clarificati* voort tot een Syroop afgekookt worden.

Dese opent de verstoppingen der ingewanden des Buyks, suivert en schikt het Bloed seer wel, maakt lustich en helder: &c.

Men gebruiktse als de voorgaande.

Syrupus violarum.

Syroop van Vioelen.

℞. *Florum violarum versh gesuiverde iv-Onzen.*

Laatse in een steenen mottier gestampt, ondertusschenook allenskens, en by beurten met twintig onzen heet gemaakt regen-water begoten, dan door-geklenst, daar na met *drie ponden witten-canary suyker*, al omroerende vermengt, en volgens de konst sonder kookinge tot een Syroop gemaakt worden.

Dese verbetert den hoest, het zijde wee, de sprouw, en droogten in de mond; ook de Heessigheit in de keel, het hitzich pijnlijk wateren, de Niersiekte van 't Graveel &c.

Men gebruiktse als de voorgaande.

Syrupus è succo Cardui benedicti.

Syroop uit gezegende Distel-sap.

℞. *Succl. cardui benedicti die wel gesuivert is ij-Ponden.*

Sacchari albi, anderhalf pond.

Laat dit sachties gekookt en volgens de konst tot een Syroop gemaakt worden.

Dese verbetert de Quaadaardige Pest koortsen, en andere; doodt en verdrijft de wormen, wederstaat de verrottingen, opent de verstoppingen, en doet ook sweeten; &c.

Men gebruikte als de vorige.

Op de selve manier wordt
gemaakt den

**Syrupus è succo Papaveris
Erratici.**

*Syroop uit sap van wilde klap-
Roosen.*

Dese is goed tegens de heete Koortsen, het zijde wee, d' ontsteekingen der Longe, scherpe sinkingen op de Borst, Brandigheid in de keel, maag, &c. verwekt ook eenichsins slaap.

Men gekruikte als de voorgaande.

Syrupus de Rheo.

Syroop van Rhabarbar.

℞. Rhabarbari van de beste geraspte,
ij-Onsen.

Cinnamomi van de beste.

Tartari van de witte, van elc
ij-Drachmen.

Laat

Laatse vier en twintich uyren lang in een Pond schoon water meuken, en het doorklenzel met *sestien onzen witte Suyker* langzaam tot een Syroop gekookt worden.

Dese verdrijft de Geelsucht, opent de verstoppingen, der ingewanden, jaagt de wormen uit, en Purgeert wel.

Men gebruiktse alleen tot een onçe, of onder yets anders vermengt.

Syrupus foliorum Sennæ.

Syroop van Seneblad'ren.

℞. Foliorum Sennæ *uitgesocht*, iv-
Onzen.

Semin: Anisi, *een half Onçe.*

Salis Tartari, ij-*Drachmen.*

Aqua communis, *soo veel genoeg is.*

Laatse een nacht over warm te meuk staan, dan een weinich kooken; doet dan by een pond doorklenzel, *Sacchari clarificat ij-ponden*, en kooktse soo voorts af tot een Syrooy.

Dese opent de verstoppingen in d'ingewanden breekt de winden, Purgeert de soyre scherpe slijm: &c.

Men geeftse alleen in tot twee onzen, of in yets anders vormengt.

Rob

Rob sambucinum.

Dikke stijve vlier Syroop.

℞. Succı baccarum Sambuci, ij-
Ponden.

Sacchari albi, een half Pond.

Laatse volgens de konst tot den staat van een Rob of dikke en stijve Syroop gekookt worden, wel wachtende datse niet brandich wort.

Dese is goed om te doen sweeten: &c.

Men gebruikte alleen tot een onçe, of met andere bequaame middelen vermengt in te geven.

Rob juniperinum.

Harde Jenever Syroop.

℞. Baccarum Juniperi, die versch
en rijp zijn, soo veel gy wilt.

Laatse in gemeen water gekookt, daar na uitgeparst, en het uitgedrukte sap, door een Seef geklenst: eindelijk sonder suyker tot de bestendigheyt van Honich (volgens de konst) gemaakt worden.

Dese is goed om de slymigheyt en windachtige vogten uyt de Nieren, en Blaaste helpen afsuiveren; de koude gebreeken in de
Maagh

maagh en moeder-weete verbeteren , en tegens de quade lught ; &c.

Men gebruikt se als de voorgaande.

Mel Chelidoniæ.

Honing van Chelidoni.

℞. Succu Chelidoniæ majoris depurat: , twee Ponden.

Mellis optimi despumati, een Pond.

Laatse op een langzaam vuur tot de dikte van een Syroop gekookt worden.

Mel Rosarum.

Honing van Rosen.

℞. Flor: Rosarum rubrarum, die in de Schaduwe gedroogt zijn, een half Pond.

Regenwater, iij-Ponden.

Laatse vier en-twintig uyren lang warm staan meuken , en dan met een sachte uytparslinge door geklenst worden ; doet dan by dit doorklenzel de selve quantiteyt gelijke Roosen , en steltse te meuken , laat sulx ook ten derdenmaale geschieden ; daar na

Nr. van dese instellinge der Rosen , en van de beste afgeschuimden Honinch , van six Drie-Ponden.

Laat-

Laatse vorder so volgens de konst tot een Syroop gekookt worden.

Deze is goed tegens d' onsteeckingen in de mond, wederstaat de verrottingen, bevestigt mede den Maag: &c.

Men gebruiktse met mond Watersen andere dingen vermengt, ook wel alleen na believen.

De IV. AFDELINGE.

De Conditis & Conservis. *Van Confituren en Conserven.*

Confituren.

Radices Zinziberis } worden in Indiën
Nuces moschatæ } ingelegt.

Radices Enulæ campanæ conditæ.

Alans wortels geconfijt.

℞. Radices Enulæ campanæ, die
verscb zyn, soo veel gy begeert.

Laatse gesuyvert, gespouden, ende in stukken gesneden zijnde, een dag of twee te weik staan in suiver water, 't selve een en andermaal vernieuwende, dan tot vermorwinge gekookt worden; neemt daar na klaarge-
maak-

maakten suiker en die tot een behoorlijke dikte gekookt zy , zo veel als genoeg is , giet die op de wortelstot datse hier mede twee yingerbreed diep bedoven zijn ; laatse so twee of drie dagen staan ; soo ras als de Syroop wat dunder geworden sal wesen , sult gy hem afgieten , en door behoorlijke kookinge weder tot de vorige dikte brengen , ook koud geworden zijnde wederom op de wortels gieten ; het welke gy so dikmaals moet hervatten , tot dat den Syroop al weder op de wortelen gegoten zijn , sijn behoorlijke dikte behout.

Deze zijn goed in beswaarde Long-siekten, Quaadaardigheden, ook voor de Maag, en Nieren ; Sy doen wel wateren , openen , verdelende de dikke sappen des bloeds , ende Afveegende.

Men gebruiktse alleen tot Twee lood, morgens in 't nuchteren , ook wel middachs en 's avonds een uir voor den eeten , voorts na yders believen : Sy worden mede onder en met andere conserven , en dranken vermengt ofte gekookt.

Op de selfde manier consijt men

Radices Acori, of calami aromat:

en Eryngii.

Waar van

De eerste voornamelijk goed zijn voor een qua-

qualik gestelde Maag, doende me'e de spijsse wel verteeren; openende ook de verstoppingen der ingewanden, der Scheie klieren, des Milts, &c. verdrijvende de Winden en krimpelingen des buyx, &c.

Men gebruiktse als de voorgaande.

De Confsjte wortelen van Eryngium nu, zijn goed tegen de siekten uit de Lever, Nieren; en dikke sappen in 't lighaam voort komende; want sy openen en verdeelen,

Men gebruiktse als de voorgaande.

Men confijt ook op die selfde manier de

Cortices malorum Aurantium en Citrorum.

Indiense maar eerst van alle haar binnenste wit gesuivert zijn.

Waar van

d^e Eerste goed zijn voor de Maag, en 't Hart te versterken; in Colijk, en krimpelingen des Buyx; uit winden veroorzaakt; in 't hetzelfde watermaaken dat met pijn geschiet: &c.

Men gebruiktse als de voorige geconfijte worrels

De tweede namelijk Limoen ofte Citroenschillen soo geconfijt, zijn goed tegen de wormen, wederstaan de verrottingen, versterken de Maag, Milt, en 't Hart: &c.

Con-

Leeuwarder

Conserven.

Conserva Absinthii.

Conserv van Absent.

R. Absinthii Bladren en Toppien,
die groen en versich zijn, een
Pond.

Suivertse wel van haare steelties en vafelingen; en stampse in een steenen mortier tot een vlesich wesen, vermengtse dan nauwkeurichlijk onder 't stooten met drie Ponden suiker van de witte; die allenskens daar in strooyende.

Dese is goed in de siekten van de maagh, lever, en milt; sy opent, verdunt, het suyre verbeterende; verdrijft de wormen wederstaat de verrottinge. &c.

Men gebruikse gelijk de vorige.

Op de selfde manier worden gemaakt

Conserva Menthe,

Summitat: Lavendule,
Rorismarini,
Salvia.

Conserva Rosarum rubrarum.

Conserv van Roode Roosen.

R. Rosarum rubrar: die versich zijn,
een pond.

Laatste, na dat d' onderste witsachtige deeltjes van de bladertjes met een schaar wel afge-suivert zijn, in een steenen mortier gestampt, en met drie ponden witten suiker volgens de konst vermengt worden.

Dese versterkt de Maag, het Harte, de Lever, en 't Hoofd; verbetert de Dorst in Koortsen, verwekt d' Eetens lust, belet het Braaken, en den buik loopt: &c.

Men gebruiktse als de voorige.

Conserva Rosarum Pallidarum.

Conserv van Provinci Rosen.

Wort op de selve manier gemaakt, En gebruikt als de voorgaande; Doch sy laxeert en versacht; en is bysonderlijke goed voor hitzige pijnen in d' oogen: &c.

Conserva Florum Calendulæ.

Conserv van Goud bloemen.

Wort op de selfde manier gemaakt; ende gebruikt als de voorgaande.

Dese opent, verdeelt; en is goed in de Moeder en Hooft-siekten, ook tegens de Geelsiekte, versterkt me'e't hart, de Maag, &c.

Caro Cydoniorum.

Quee vleesch Geconsijt.

R. Ma-

Rx. Mala Cydonia, *die gefchilt zyn,*
foo veel als gy wilt.

Snytfe yder in vier deelen, en Suyvertfe wel van haar zaadtjes, en van haare Klokhuyskes, Kooktfe daar na in schoon water tot datfe Morrouw of weik worden, Drijft dan de felvige met een averchtfen Lepel door een seef ofte Teems:

Neemt *dan* van dese vleefigheit,
En witten geclarificeerden Suic-
ker *van elx ij-Ponden.*

Kooktfe t' samen tot behoorlijke dikte, soo alsfe in houten Doosjes konnen bewaart worden.

Dit versterkt de Maag, voet ook, is sonderling goed tegens het Braken, Buikloop: &c.

Men gebruikt het als de vorige Conserve; ook wel voor delicates, en in de Spijfe.

De V. AFDEELINGE.

Van de Purgerende
Electuarien.

Electuarium Diacatholicon.

Algemeen Purgerend Electuari.

℞. Radic: Polypodii querni, *Die
groen en versch zijn.*

Afari, *die versch zijn, van elc
ij-Onzen.*

Seminis Anethi,

Tartari, *die seer wit is, van elc
een half Onse.*

Laatse in genoegzaam Water gekookt worden tot xvi Onzen; Doet dan by het uitgeparste doorklenzel vier en twintich Onzen witte suiker, kookte dan aftot een Syroop, waar in ontdoet

*Het versch sulver doorgeklenst
vleesch van Tamerinden,
ende van Cassia, van elc
anderhalf Onse.*

Na datse ontgaan zijn, soodoet'er by

C

Radic:

Radic: Mechoâcannæ witte,
 Rhabarbari van de beste,
 Turbith van de beste,
 Diagridii van yder vi-
 Drachmen.

Foliorum fennæ, die suiwer zijn,
 Seminis Carthami uitgepeld,
 van elx i-Onse.

Anisi,

Carui, van elx een half
 Onse.

Vermengtsē, en laatsē volgens de konst tot
 een Electuari gemaakt worden.

Dese Purgeert allerleye quaade Sappen en
 vogten uit de Buyk: &c.

Men gebruikt het tot anderhalf lood in wat
 vogt vermengt, of onder andere conserveen;
 &c.

Hiera Pirca, *Bitter Heylich.*

℞. Cinnamomi van de scherpste,

Croci optimi,

Radic: Galangæ, van elx vi-
 Drachmen.

Calami aromatici,

Mastiches Electæ,

Sem: Zedoäriæ, elx een half
 Onse.

Aloës van de beste xvi-Onsen.

Maakt

Maakt dit alles tot een fijn Poeder en strooit het dan onder

*Acht en veertich Onzen van de beste
afgeschuimden Honich.*

Vermengtse, en laatse volgensde konst tot een Electuari gemaakt worden.

Dit gebruikt men alleen tot Anderhalf lood, of in yer anders vermengt als 't vorige; doch tegen hartlijvigheit, ook om de mæg qualen, wormen, suyre en koude slijm; &c. te verdrijven.

Electuarium Cholagogum.

Gal-purgeerend Electuari.

*Rx. Rhabarbari, van de beste ʒ-
Drachmen.*

*Cinnamomi die scherp van smaak
is, een half Onse.*

*Cremoris Tartari, of afgeroom-
den Wijnsteen.*

Diagridii, van elc ij-Onzen.

Seminis Anisi, een half Onse.

Maakt dit alles tot een seer fijn Poeder om in sestiën onzen wisse geclarificeerde suiker te strooeyen. Daar dan by doende

*Van het doorgeklensde vleesch van
Klooster-pruymen ʒ Onzen.*

Vermengte, en laate volgens de konst tot een Electuari gemaakt worden.

Dit purgeert voornamelijk de suyre Galachtige onfuyverheden; opent de verstoptheden: &c:

Men gebruikt het of alleen tot een lood, of met and're middelen vermengt gelijk het voorgaande.

Electuarium Hydragogum.

Een water Purgerend Electuari.

*℞. Radic: Jalappæ, anderhalf Onçe.
Scammonii, van de beste,
Agarici, die wit is, van elx i-
Onçe.
Cinnamomi, die fcherp is,
Semin: Foeniculi, dat soet is,
Sileris montani, van
elx ij-Drachmen.*

Maakt dit alles tot een fijn Poeder; om te strooeyen in.

Witte Suyker, die met het Afkookfel van de groene Vlierhouts-bast geclarificeert is, xij-Onsen.

Daar dan noch by doende

Jenc-

Jenever-bessen, die met genoegzaam Petroseli water weyk, en tot een Pap-achtige dikte gekookt ende gebracht zijn, iv-Onsen.

Vermengtse, en laatsse volgens de konst tot een Electuari gemaakt worden.

Dit Purgeert voornamelijk d' overtollige slijmige waterige vogt ook winden uit de buyk dryvende: &c.

Men gebruikt het alleen tot een lood, of met andere middelen vermengt als het vorige.

De VI. AFDELINGE.

Van de Tegengiften, en Opiaten.

Theriaca. *Driakel.*

℞. Carnis Viperinæ, dat gedroogt is, iv-Onsen.

Radic: Angelicæ,
Zedoäriæ, van elk een-
Onse.

Contrajervæ,
Galangæ minoris,

C 3

Gen-

Gentianæ,
Imperatorizæ, van elx
anderhalf Onſe.

Fol: Rutæ, die in de hoven waſt.

Diſtamni Creerici,

Scordii, van elx vi-Drachm:

Summitat: Rorismarini,

Macis, elx iij-Drachmen.

Cardamomi, van de kleine,

Caryophyllorum aromaticorum,

Croci, van de beſte, van elx een
half Onſe.

Myrrhæ ij-Onſen.

Maakt dit alles tot een ſeer fijn Poeder, 't
welk doet by

Opii, van de beſte, en die met
Brandewijn ontdaan, ſoo van ſijn
vuyligheden afgeſuivert is. vi-
Drachmen.

Rob Juniperi,

Syrup: Cardui benedicti, van elx
xxx-Onſen.

Vermengtſe, en laatſte volgens de konſt
tot een Opiaat, gemaakt worden.

Dit geeft men in om te ſweeten, en ſoe-
ties te ruſten; tegen peſtilentiale en, andere
quaadaardige ſiekten; 't verſterkt de Maag, het
Hart verdrijft, de ſlaauwten; &c.

Men

Men gebruikt het alleen tot anderhalf vierendeel loods alleen , of onder andere bequame middelen vermengt.

Diascordium.

- ℞. Folior Scordii , iv .Onzen.
 Radic: Carlinæ ,
 Petasitidis ,
 Tormentillæ ,
 Zedoäriæ , van elk een Onse.
 Nucis moschatæ ,
 Cinnamomi , die scherp van smaak is , van elk een half Onse.
 Croci , van de beste , ij-Drachmen.

Maakt dit alles tot een seer fijn Poeder ; doet het dan by drie Drachmen en een half van de beste Opium welke in Brandewijn gesmolten en van zijn vuiligheden gesuivert is , en by dertig onzen van de besten afgeschuimden Honick.

Vermengtsse. en laatsse volgens de konst tot een Opiat gemaakt worden.

Dit is goed tegen de Quaadaardige siekten ; 't verbetert de suyre scherpe vogten ; stillt de Pijnen ; doet eenichsins sweeten &c.

Men neemt het in alleen tot drie achtendeelloods , of vermengt gelijk het voorgaande.

Confectio Alkermes.

- ℞. Flavedin: Corticum Citriorum
           ij-Drachmen.
 Cinnamomi, *van de best*, vi-
           Drachmen.
 Macis, iij-Drachmen.
 Geslagen Goud-blad'ren, i-
           Scrupel.

Maakt dit alles tot een seer fijn Poeder;
 Doet het dan by

Ambrae grise (die in een weinig
 Tincturae Cinnamomi gesmolten
 is) ij-Scrupels.

Syrupi granorum Kermes (die
 van Mompeliers, of van Lions
 overgebracht is, doch niet suyr)
 xv-Oncen.

Vermengte, en laate volgens de konst
 tot een Ele&uari gemaakt worden.

Dese versterkt het Harto, de Maag en de
 hersenen: is diensvolgens goed tegens gro-
 te slaauwten, swijmelingen; en weedom-
 men: &c.

Men neemtse in tot anderhalf Achtendeel
 lood's alleen of met and're bequame midde-
 en vermengt als de voorgaande.

Con-

Confectio Diaphoretica.

Een sweetdrijvend Extract.

℞. Radic: Angelicæ,
 Gentianæ,
 Imperatoricæ,
 Folior: Scordii, *die gedroogt
 zijn, van elx ij-Onſen.*
 Cardui benedicti,
 Diſtamni cretici, *van
 elx een-Onſe.*

Laat dit alles, geſneeden en geſtampt zijnde, overgoten worden met ſoo veel *Brandewijn* dat deſe drie of vier vingerbreed daar boven is, ſette t' ſamen op een laauwe plaats acht en veertich uyren lang te ruſt; Giet dan de *Tinctuur* daar af, en doet daar ſo dickmaals andere *Brandewijn* weder op, en dan af, tot dat 'et genoch ſal zijn om de *Tinctuur* en al de kracht daar uit te trecken; vermengt dan voorts alle afgetrokkene *Tincturen* onder malkanderen, en trektſe door een ſachte vuyr (in een waterbadt) of tot den ſtaat van een vloeubar extract. Daar na

℞. Cinnamomi, *van de beſte, een
 half Onſe.*

Nucum moſchat: *ij-Drachmen.*

Croci, *van de beſte, ij-Drachm.*

C 5

En

En maakt dit tot een seer fijn Poeder om in 't geseide extract te vermengen op dat het de dikte van een Electuari bekomme.

Dit doet wel sweeten, opent de verstop-
pingen, verdunt de dikke slijmige sappen in
't bloed, en alle foodanige humeuren in de
Klieren, versterkt het Harte, de Milt, en
Maag: &c.

Men geeft het in tot een halflood alleen,
of met andere bequame middelen vermengt.

De VII. AFDELINGE.

Van de Poeders.

Pulvis Dianthos.

Rosemarein Poeder.

℞. *Florum Rorismarini*, (*ofte*
Anthos) i-Onçe.

Lavendulæ,

Flaved: Cort: Aurantiorum,

Cubeborum,

Seminis Anisi, van elx ij-Drach-
men.

Caryophyllorum, een half-
Drachme.

Croci, van de beste,

Macis, van elx een Drachme.

Vermengte t'samen en maakte tot een
sijn Poeder. Dit

Dit versterkt de Maag, 't Harte, de Hersenen, verbetert de suyre slijm, &c.

Men gebruikt het alleen tot anderhalf vierendeel loods, ook met and're middelen vermengt.

**Pulvis è chelis cancrorum
compositus.**

*Poeder van Kreefte scheeren dat
gecomponeert is.*

Rx. *Coru cervi, op de Chymische
manier bereit,*

Corallorum rubrorum,

Oculorum Cancrorum,

Succini, van de wistte,

van elx een half Onçe.

Cinnabaris nativæ, ij-Drachmen.

De swarre punties van de Schee-

ren der kreeften, xvij-Drach-

men.

Vermengt en maakt dit alles tot een fijn Poeder.

Dit doot het geweldige zuyr, doch moet niet onvoorsichtig gebruikt worden, om dat'et lichtelijk dan de maag soude verslappen. Men geeft het in tot een Achtendeel loods, met and're bequame middelen vermengt.

Pulvis Liberans.

Verlossend Poeder.

- ℞. Boracis Venetæ,
 Croci Orientalis,
 Jecinorum cum Felle Anguilla-
 rum, gedroogt.
 Succini, van de wiste, van elx
 ij-Drachmen.
 Castorei, een Drachma.
 Testiculi: Caballini: in den
 oven opgedroogt, i-Onse.

Vermengt en maakt dit alles tot een sijn
 Poeder.

Men gebruikt het in verscheydene vrouwe-
 lijke overvallen, tot een achtendeel loods,
 met and're bequame middelen vermengt, en
 ingegeven doch niet als te rechter tijdt.

Pulvis Panchymagogus.

Een algemeen Purgeer-Poeder.

- ℞. Crystallorum Tartari, een half
 Onse.
 Folior Sennæ, wel gesuiverde i-
 Onse.
 Rhabbarbari, van d' uitgelesenste
 wortel, vi-Drachmen.
 Scam-

Scammonii, *die wel bereit is*, ij-
Drachmen.

Macis, *een half Onse.*

Vermengt en maakt dit alles tot een fijn
Poeder.

Men gebruikt het tot een vierendeel loods
ten hoogsten, onder and're middelen ver-
mengt.

Pulvis Sternutatorius.

Nies-Poeder.

℞. Folior: Nicotiana, ij-Drachms
Majorana,
Rosimarini, *van elx i-*
Drachme.

Flor: Lilior: convall: ij-Scruplel.
Caryophyllorum.

Semin: Nigella, *van elx i-Scruplel.*

Radic: Hellebori albi, *een half*
Scruplel.

Olei ligni Rhodii, *i-Scruplel.*

Vermengt en maakt dit t' saamen tot een
fijn Poeder.

Pulvis ad suffitum.

Een Rook-Poeder.

- ℞. Benzoin, *van de beste,*
 Styracis calamitæ, *van elx ij-*
Drachmen.
 Succini, *van de geele, i-Drachme.*
 Caryophyllorum,
 Mastichis,
 Gummi Juniperini,
 Ligni Aloës, *dat gommich is,*
van elx een half Drachma.

Vermengt en maakt dit alles tot een fijn Poeder, om daar van na believen op een kooltje vuurs in een comfoor te strooeyen.

Pulvis ad vermes.

Wormkruid-Poeder.

- ℞. Semin: Zedoariæ, *ij-Onſen.*
 Florum Tanaceri,
 Foliorum Scordii, *van elx i-*
Onſe.
 Corallinæ, *vi-Drachmen.*

Vermengt en maakt dit alles tot een fijn Poeder.

Men geeft het in tot een vierendeel loods, met and're middelen vermengt.

De VIII. AFDELINGE.

Van de Pilulen.

Pilulæ Cachecticæ.

Quyn-siektens Pilulen.

℞. Gummi Ammoniaci , van de
suijerste in greinen.

Aloës, dieglinstert, van elx vi-
Drachmen.

Chalybis, met Swavel bereidt, v-
Drachmen.

Olei Caryophyllorum,
Anisi, van elx een half-
Scrupel.

Laatse alle met genoegzaam *Spiritus vini* volgens de konst tot een klomp worden ge-
maakt.

Deze zyn ook goet om de taaye suyre Slym te Purgeren, de winden te breeken: &c.

Men neemtse in, doch op een maal selden hoger alstot Anderhalf drachme, onder yets anders vermengt.

Extractum Catholicum.

Algemeen Purgerend' Extract.

℞. Co-

℞. Pulpæ Colocynthidos (*sonder
't zaad*) vi-Drachmen.

Radic: Hellebori nigri,

Agarici, *van de witte, van elc
een half Onçe.*

Laat uit desen alleen door *Spiritus vini* een
Tinctuur aftrekken, By welken doet

Aloës, *die glinstert, i-Onçe.*

Scammonii, *die bereit is, een
half Onçe.*

Laatse daar na opeen klein vuur uyt-dam-
pen tot de gestalte van Pilulen

Dit Purgæert in 't gemeen alderleye quaa-
de humeuren.

Mengeeft het in, doch op een-maal selden
hoger als een Scrupel tot Pillekes gerolt, of
onder wat anders vermengt.

Pilulæ Ruffi, seu Antipestilenti-
ales communes.

*Pilulen van Ruffus, ofte gemeene
Pest pillen.*

℞. Aloës *die glinstert, ij-Onçen.*

Myrrhæ, *die rosk is, i-Onçe.*

Croci, *van de beste, een half
Onçe.*

Laatse t' saamen met genoegzaam *Spiritus
vini*

vini volgens de konst tot een klomp gemaakt worden.

Dese Purgeert sachtjes, suyvert de scherpe suyre vuyle humeuren, verdrijft de wormen, en alle verrottingen: &c:

Men geefte in alleen, tot een vierendeel loods, en vermengt gelijk de vorige.

Pilulæ Polychrestæ.

Seer gebruykelijke Pilulen.

- ℞. Aloës, *die glinsters,*
 Scammonii, *die bereit is, van*
elx vi-Drachmen.
 Trochisc: Alhandel, *een half*
Onçe.
 Mastichis,
 Croci, *van de beste, van elx*
anderhalf Drachme.

Laat d' Aloë, Mastix, en Scammonium elk bysonder tot een fijn Poeder gebracht zijnde met *Spirit: Vini* tot een klomp gemaakt, en d' and're dingen klein gestoten wesende daar onder vermengt worden.

Dese Purgeeren de suyre, gallige, slijmi-ge vogten: &c:

Men geefte in, alleen tot vijftien greinen, ook gelijk de voorgaande vermengt.

Pi-

Pilulæ de Styrace.

Styrax-Pillen.

- ℞. Myrrha, *van de beste,*
 Olibani, *van de witte,*
 Styracis calamitz,
 Succi Glycyrrhizæ, *van elx ij-*
Drachmen.
 Ladani, *van de suiverste, i-*
Drachma.
 Croci, *van de beste, een half*
Drachma.
 Opii, *die bereid is, twee en een*
half Scrupel.

Laatse met genoegsame *Spiritus vini* volgens de konst tot een klomp gemaakt worden.

Deze zijn goed tegens de Hoest uit suyre, wrange, scherpe vogten; tegens scherpe waterige opwellingen uit de maag, los lijvigheid, lede Pijnen: &c.

Men geeftse in, alleen tot xxx-greinen, of onder wat anders vermengt.

De IX. AFDELINGE.

Van de Trochiscen.

Trochisci Albi Rhazis.

Witte Koekjes van Rhazis.℞. Cerussæ, *x-Drachmen.*Amyli, *een half Onçe.*

Gummi Arabici,

Tragacanthi, *elx ij-
Drachmen.*Caphuræ, *ander half Drachme.*

Laat dit met wit van een Ei, na de konst tot Koekjes gemaakt worden.

Dezelve zyn goed in ontstekingen en zonderling, in die der Oogen.

Trochisci Alhandal.

Coloquint Koekjes.℞. Pulpæ Colocynthidos, *die ook van sijn zaadengesuyvert met eenige druppel Olei Amygdalarum dulcium besprengt, en tot een sijn Poeder gemaakt is, soo veel 's u belieft.*

Maakt

Maakt uit dit Poeder , na dat het in slijm van *Gummi Tragacanthi* ontfangen is , een klomp, ende uit desen drie hoeckige koekjes , diemen in deschaduwe moet laten opdrogen; Alse gedroogt zijn stootse wederom seer fijn , en ontfangtse van nieuw in slijm van *Gummi Tragacanthi*; Maakt'er dan weder nieuwe drie hoeckige koekjes af, die men in 't lommer , als voren moet opdroogen.

Sy Purgeeren seer krachtich den taayen slijm in 't lighaam zijnde: &c.

Men gebruiktse tot ses grein . Doch selden alleen , maar worden onder and're middelen vermengt.

Trochisci Bechici albi.

Witte Borst-koekjes.

℞. Sacchari, van d' alderwitste, anderhalf Pond.

Radic: Iridis Florentin: tot Poeder gestoten, derde half Onse.

Amyli, tot Poeder gestoten, een half Onse.

Laatse met slijm van *Gummi Tragacanthi* door Roosen water uitgedroogen , volgens de konst tot kleine ronde koekjes gemaakt worden

Desse sijn goed tegen den Hoest uit dunne scher-

scherpe voghten , heesheit in de keel ; Ruy-
men in de Borst &c: Men neemt 'er somtijds
na believen een van in de mond , om die daar
smeltende , dan allensken so door te sliken.

Trochisci bechici nigri.

Swarte Borst-koekjes.

℞. Sacchari , van de wisste , i-Pond.
Succi Liquiritiz , die afgesuivers
en weder dik gemaakt is , iv-
Onzen.

Terræ Catechu depurat:

Crocī , elx ij-Drachmen

Balsami Sulphuris anisati , i-
Drachme.

Laatse , met slijm van *Gummi Tragacanthē*
door *Aqua Paniculi* uitgetrocken , volgens
de konst tot kleine ronde koekjes gemaakt
worden.

Deze zijn me'e goed tegen de Hoest , doch
die uit scherpe taaye humeuren voortkomt ;
&c. Men gebruiktse als de vorige witte-Borst-
koekjes.

Trochisci de Myrrha.

Myrrhe-Koekjes.

℞. Myrrhæ , van de beste . v-Drach-
men.

Radic:

Radic: Diſtamni albi,

Folior: Pulegii,

Rutæ,

Sabinæ,

Aſſæ foetidæ,

Gumm: Galbani, *van elx ij-
Drachmen.*

Laat van deſe alle een ſeer fijn poeder ge-
maakt, ende met ſap uit *Artemiſia* geparſt
en dik gemaakt zijnde, volgens de konſt tot
drie-hoekige koekjes op gemaakt worden.

Deſe dienen byſonderlijk in de vrouwen,
om de verſtoppingen der maand ſuyveringh
te verbeteren, de taaye Slijmmen te verdun-
nen, de verrottingen te weeren, en te ope-
nen &c;

Men gebruiktſe tot een vierendeel loods
ſelden ſo alleen, maar ergens in vermengt.

Trochiſci odoriferi.

Koekjes tegens quade Lucht.

℞. Ladani, *van de ſuyverſt, ij-
Onſen.*

Syracis Calamitæ,

Benzoin, *van de beſte, van elx
ij-Onſe.*

Ligni Aloës, *een half Onſe.*

Mofchi, *een half Scrupel.*

Laat

Laat van allen desen een seer fijn Poeder gestampt, en in slijm van *Gummi Tragacanthi* door *Aqua Rosarum* uit getrocken, volgens de konst tot driehoekige koeckjes gemaakt worden. Uit welke men na sijn welgevallen, daar by gedaan hebbende wat houtknol van *Tilia* of *Salice*, Ruikende Rook-keersjes formeren kan.

Tabella Purgantes.

Purgeerende Koekjes of Tabletten.

Rx. Crystall: Tartari, *anderhalf Onse.*

Diagridii, iij-Drachmen.

Olei Caryophyllor: i-Scrupel.

Sacchari, van de wiste (in Aqua Rosarum versmolten) viij-Onsen.

Laatse volgens de konst vermengt, ende tot Tabelettjes gemaakt worden.

Desse Purgeeren de bittere gallige Hnimeuren: &c.

Men gebruiktse so alleen opeetende tot een half lood, of in yets vermengt.

De X. AFDELINGE.

Van de Olyen.

Uit-geperste Olyen.

Oleum Amygdalarum dulcium.

Soete Amandel Oly.

℞. Amygdalarum dulcium, *soo veel*
u belieft.

Laatse in een steenen mortier fijn gestampt en den oly sonder vuur, op datse niet trang worde, allenskens in een schoef-Pars uytgeparst worden.

Dese versacht d'inwendige scherpe siltigheden, is afspoelende, en goed tegen 't Graeveel, en na ween der vrouwen: &c.

Men geeftse in tot een-once, selde alleen, maar wel met yet anders vermengt,

Oleum Nucum Moschat:
 Palmæ.

Worden beide uit Indien, en uit Gunien tot ons overgebracht.

Waar van die uyt de *Noten muschaat* seer verwarmt, den Maag krachtich versterkt, als ook

ook de Herffenen , en verwackert de verflapte Couragie , &c:

Men gebruiktse meest uitwendich om in de hartkolk onder 't Borstbeen , ook wel boven op de gansche Borst , en aan de Slaapen van 't hoofd , &c. te strijken , of onder and're Olyen , Salven , ofte Plaasters vermengt.

Die van den *Dadel boom* is seer goet in verflapte , en verstuikte Leeden ; voor scherpe Sinckingen op de Borst , en in de Gewrich-ten , &c.

Men gebruiktse uitwendich . om daar mee te smeerem , of ook wel onder andere Salven , en Plaasters vermengt.

Oleum Laurinum.

Oly van Laurier-Beyen.

Dese wort uit de Geluckige Eylanden tot ons overgebracht.

Sy versacht , verdeelt , verwarmt , verdrijft de Pijnen der zenuwen , verbetert de moedigheid in de Leden , Hoofschilfer &c.

Oleum Ovorum.

Oly van Eyeren.

Nt. Doyeren van Eyeren , die hart gekookt zijn , soo veel gy wilt.

Laatse in een steenen mortier gestampt , dan

op 't vuur gestelt al gestadich roerende tot sy rood zijn gebraden, en voorts den oly) gelijk den voorgaanden) uitgeparst worden.

Sy verslacht, verbetert de lijkteickens in 't vel, doet het hayr eenichsins wassen, is dienstich tot koude barsten in 't vel der handen, vingers, voeten, lippen, en kloven der suygende vrouwen Tepels, &c.

Olyen door inweikingen en door kookingen.

Oleum Absinthii.

Oly van Alfem.

℞. Absinthii, de Blad'ren en Toppies, soo veel gy wilt.

Nadatse gesneden ende in een steenen mortier gestampt zijn, so giet 'er oly van oliven over tot een behoorlijke hoogte, en laatsse so warm eenige dagen lang staan weiken, daar na tot de waterige voght verteert is afgekookt, en by het sterk uitgeparste doorklenzel weder versche Blad'ren en Toppies van Alfem gedaan, en soo voort als het vorige sulx driemaal hervattende, uitgeparst worden.

Dese verwarmt, versterkt de leden, de walgende Maagh, en doodet de wormen: &c. Uitwendig gesmeert, of in clysteren gebruikt, &c.

*Op de selfde manier maakt men
van de versse bloemen.*

Oleum chamæmelinum.

*Oly van Carmillen,
en van Hypericum.*

Waar van d' eerste is Pijnstillende, versachtende, Rijp maakende, de winden verdrijvende &c.

De laatste is heelende, de wormen verdrijvende, dienstich op bezerde opgepletterde Plaatsen, en voor bevende Leden: &c.

Beide gebruikt mense om te smeeren, ook in kryd Pappen, Smeeringen, clystere &c.

Oleum Scorpionum.

Oly van Scorpioenen.

℞ Dertig Scorpioenen.

Laatse in een glazen vat met een nauwen hals met een Pond Oly van Olyven overgoten zijnde eenigen tijd in de Hondsdagen in de Son staan weicken.

Dese versacht de Pijnen in de Lenden, ende Nieren, ook 't Pijnlijk wateren; &c.

Men gebruikt hem om daar meede te smeeren de Lendenen, Liesschen, Buyk &c.

Oleum Carminativum.

Wind-breekenden Oly.

D 2

℞. Sum-

- ℞. Summitatum Recentium,
 Anethi,
 Fœniculi,
 Rutæ hortensis,
van elx iij-Handen vol.
 Flor: recent: Chamæmeli iv-
Handen vol.
 Semin: Carui,
 Cumini, *van elx ij-*
Onſen.
 Olei Olivarum, *ij-Ponden.*
 Vini gallici, *vijj-Onſen.*

Laatſe gefneden, ende geſtooten zijnde in den oly eenige dagen op een warme plaats ſtaan weiken, daar na gekookt zijnde tot dat de waterige voght daar in verteert is, ſterk uitgeparſten den oly bewaart worden.

Deſe verwarmt, verdrijft de windige ſteekingen in de Buyk, verdeelt ſoodanige dikten in de leden, over 't lijf: &c. Men gebruikt-ſe ook om te ſmeeren, in clyſteren, kruid-Pappen: &c.

Oleum Caſtorei compositum

Gecomponeerden Bever-oly.

- ℞. Caſtorei x Drachmen.
 Euphorbii *een half Onſe.*
 Folior: Sabinæ recent: vi-Drach-
men. Salis

Apotheek. 77

Salis armoniaci, *van de gemeene
een half Drachma.*

Lumbricorum terrestrium, *die
bereid zijn, vi-Drachmen.*

Vini, *die welriekende is, iv-Onzen.*

Olei Olivarum, *anderhalf Pond.*

Laatse volgens de konst in een Badt gekookt worden tot den wijn verteert is, en dan sterk als de vorige uitgeparst.

Dese verdrijft de krimpelingen in de zenuwen, versterkende de selvige, verbetert de scharpe, taaye, Pijn verwekkende humeuren in de leden, Jicht &c. Uitwendich daar medegesmeert: &c.

Oleum Nervinum.

Oly voor de Zenuwen.

℞. Folior: recent: Rorismaïni,
Abrotoni,
Salviæ,
Thymi,
Origani Cretici, *van elx
ij-Handen vol.*

Flor: recent: Lavendulæ, *i-
Hand vol.*

Semin: Sileris montani, *i-Onze.*

Vini gallici, *vijj-Onzen.*

Olei Olivarum, *ijj-Ponden.*

Laatſe na de weikinge en kookinge als de voorgaande ſtijf uitgeparft worden.

Deſe verdrijft de Pijnen in 't hoofd , verſterkt de zenuwen ; verjaagt de winden ; &c. Men gebruiktſe als de vorige.

Oleum Stomachicum.

Oly voor de maag.

℞. Radic: Calami aromatici ij-Onſen.

Herb: recent: Absinthi *van de gemeene ij-Handen vol.*
Menthæ crispæ *ij-Handen vol.*

Baccar: Lauri recentior *excoort: anderhalf Onſe.*

Mastichis *vi-Drachmen.*

Syracis Calamitæ,

Tacamahacæ, *van elx een half Onſe.*

Vini Gallici, *vi-Onſen.*

Olei Olivarum, *ij-Ponden.*

Laatſe ook na een genoechſame weikinge, en kookinge als de vorige, ſtijf uitgeparft worden.

Deſe verſterkt de Maag en alle deelen in den Buyk, verbetert het heftich Braken, den Buikloop, 't colijk, &c. Men gebruiktſe als de vorige.

Liquor Myrrhæ.

De voght van Myrrhe.

Rx. Myrrhæ van d' uitgelesenste, die tot Poeder gestoten is, so veel gy wilt.

Doetse in hard gekooktewitten van Eyeren die in 't midden langs door gesneden, en daar de dooyers uitgenomen zijn, laatse dan met een draad wel 't samen gevoegt onwonden worden, en in een kelder opgehangen zijnde, sal den olyachtigen voght daar uit zijperen.

NB. Men moet die altoos vers ch maaken.

De XI. AFDELINGE.

Van de Salven.

Unguentum album
Camphoratum.

Witte Camfer Salf.

*Rx. Olei Olivarum, een Pond.
Ceræ albæ, iij Onsen.*

Gesmolten zynde doet'er by
Ceruffæ, een half Pond.

Ende dan als het wat verkoud is nog

Camphoræ, vi-Drachmen.

Vermengtse, en laatse volgens de konst tot een Salf worden gemaakt.

Dese is goed tegens vochtige Smertingen, peuckels, verbrandingen; droogt seer op &c.

Unguentum ad Ambusta.

Salf tegens de Brand.

℞. Cortic: median: Sambuci ij-
Onsen.

Steltse te weick en kooktse in

Olei Raparum, een Pond.

Doet dan by den doorgekleinsden Oly

Auxungizæ Ovillæ,

Ceræ flavæ, van elx ij-Onsen.

Als 't alles gesmolten is, soo strooit'er in

Pulver: Cerussæ,

Minii, van elx ij-Onsen.

En alsse een weinich verkoelt zijn, mengt daar onder.

Camphoræ, die sijngewreven is, ij-Drachmen.

Ver-

Vermengte en laate volgens de konst tot een Salf gemaakt worden.

Dit is goed tegen de Brand die ymant door 't vuur, of heet water, &c : is overgekomen, verkoelt, en doet de gebrande korst afweiken en scheiden, trekt de pijnen en de hitte daar uit &c.

Unguentum Basilicum.

Wiek Salf.

- ℞. Ceræ flavæ,
Picis navalis,
Resinæ, *van elx viij-Oncen.*
Olei communis, *xij-Oncen.*

Vermengte en laate volgens de konst tot een Salf gemaakt worden.

Dese trekt d' etter uit in de Geswellen, maakt die rijp, en open zijnde, bestrijktmen de wicken daar me'e.

Unguentum Dificcativum rubrum.

Roode droogende Salf.

- ℞. Olei communis *xij-Oncen.*
Ceræ albæ *iv-Oncen.*

By dese gesmolten zijnde doet.

Pulver: Lapidis calaminaris
D 5 iv-Ob-

iv-Onſen.

Boli armense,

Lithargyrii,

Ceruffæ, van elx iij-

Onſen.

Camphoræ iij-Drach-
men.

Vermengte, en laate volgens de konſt tot een Salf gemaakt worden.

Deſe droogt wel op, maakt vleefch in de holle wonden en Geſwellen, verſterkt d' omleggende kanten: &c:

Unguentum ad Flatus.

Wind Salve.

℞. Ocul: populi arboris recent:
vij Onſen.

Axungia porci, iv-Ponden.

Laat d'Oculi Poculi, geſtooten zynde in de reuzel weiken, tot dat de volgende kruiden op haar kragtigs in de zomer verzameld zyn; vervolgens

℞. Summitat: recent: Abrotoni,
Anethi,
Menthæ,
Tanaciti,
elx iij-Onſen.
Flor:

Flor: recent: Chamæmeli,
Meliloti, *elx* ij-
Handen vol.

Sem: Cumini, ij-Onſen.
Sileris montani, i-Onſe.

Als nu de Kruiden, Bloemen, en Zaden, gekneust en gefneden zyn, wordense vermengd, met d' *Oculi Populi* en de *Reuzalen* eenige dagen te zamen weg geſet, dan werd er viij-Onſen *Franſe wijn* by gedaan en op langſaam vuur gekookt totde vogtigheitverwazemd is, wyders door gezegen en uitgeperst, bi't uitgeperste doet

Olei stillat: Anifi,
Carui,
Menthæ, *elx* ij-
Drachmen.

Unguentum Fuscum.

Geele Byt-salf.

℞. Calcothar Vitrioli. *of*
Terræ Vitrioli dulcis ij-Onſen.
Aceti *waar in genoechſaam* Chelidonii maris *eenige dagen lang gemeukt heeft, uitgeperst, ij-Onſen.*

Phlegmatis vitrioli, ij-Onſen.

Flor: Æris, x-Drachmen.

D 5

Mellis,

Mellis, *die afgeschuimt is*, vj-
Oncen.

Laatse vermengt zijnde, volgens de konst
tot een Salf gemaakt worden.

Dit maakt een korst in Geswellen, bijt
het quade vleesch wech &c.

Unguentum Degestivum.

Draag Salf.

℞. Olei olivarum, *een Pond.*
Ceræ flavæ, *iv-Oncen.*
Resinæ, *een half Pond.*

Bi welke gesmolten zynde doet

Gummi Elemni, *een Onco.*
Terebent: venetæ, *viiij-Oncen.*
Crocī, *ij-Drachmen.*

Eindelyk 'er by gestroyt

Pulver: Mastichis.
Thuris, *elx een onco.*
Mirrhæ, *een half onco.*

Vermengtse, en laat 'er volgens de konst
een Salf af gemaakt worden.

Dese is goed om een korst in een geswel
te doen rotten, etterdragen, en rijppende te
heelen, op uit plukfel doek gestreken &c.

Unguentum odoriferum.

Welruikende Salf.

℞. Auxungia Porcinæ, die versch
en van zijn velleties geroi-
nich, 't ook met Rosen wa-
ter ter dagen gewosschen is,
ij-Ponden.

Alffe gesmolten is, soo doet daar by dese
volgende poeiers in een saxeen besloten

Pulver: Radic: Iridis floren-
tinæ, iv-Drachmen.
Styracis Calamitz,
Benzoin, van elx een
half Onse-

Laatse van 't vuyr afgeset zijnde, eenige
dagen so staan, daar na smelten, en opkoo-
ken; dan het vet door een linnen lap ge-
klenst met een houten spatel geroert worden
tot dat het koudt sal wesen, voorts onder 't
roeren daar by in mengende

Olei ligni Rhodii ij-Drachmen.
Caryophyllorum een
Drachme.

Vermengt zijnde, laatse volgens de konst
tot een Salf gemaakt worden.

Dese geeft een goeden Reuck van sich ver-
betert de quade Lucht die in 't Asem halen

schadelijk soude zijn : Versterkt de Herffenen
&c.

Unguentum ad Scabiem.

Ruidt Salf tegen de Schurftheit.

℞. Littargyrii auri, vi-Onſen.
Sulphuris citrini, anderhalf onſe.
Terebinthinæ, iij-Onſen.
Buryri, die verſche, en ongeſou-
tenis, vi-Drachmen.

Olei Olivarum, een Pond.

Liquoris Tartari, ij-Drachmen.

Laatſe vermengt zijnde, volgens de konſt
toteen Salf gemaakt worden.

Deſe is goed tegens Ruidde, Schurftheit,
Puiſtige jeuckingen &c: morgens en avonds
daar mede geſmeert; &c.

Unguentum ad vermes.

Salf tegens de wormen.

℞. Folior: recent: Abrotani,
Abſinthii,
Rutæ,
Scordii,
Tanaceti van elx
een Handvol.

Pulpæ Colocynthidos, een half
Onc

Kooktſe

Kookte af in

Olei Absinthii, *derde half pond.*

Doet dan by desen sterk uitgeparst zijnde

Fellis Taurini, *die dik uitgedampe is, een half Onçe.*

Aloës hepaticæ vi-Drachme

Euphorbii, ij-Drachmen.

Myrrhæ, *derde half Drachma.*

Salis Armoniaci iij-Drachmen.

Ceræ, *soo veel genoeg is.*

Laatse vermengt, en volgens de konst tot een Salf gemaakt worden.

Dese dient om de wormen tedooden, en ook te verdrijven, maakt opening en stoelgangh, &c 's avonds en morgens den Buik warm daar me'e gesmeert.

Balsamum ant-Apoplecticum.

Balsam tegen de Poplesty.

℞. Olei nucum moschat: *die uitgeparst is, een half Onçe.*

Smeltse in een silveren lepel, doet'er dan by

Olei Cinnamomi, *een half Drachma.*

Olei

Olei Caryophyllor: *een half
Scrupel.*

Lavendulæ,

Majoranæ, *van elx xv-
Druppen.*

Roris-marini,

Succini albi, *van elx een
half Scrupel.*

Ambræ griseæ, *die in den voor-
schreven Olei Cinnamomi
ontdaan is. i-Scrupel.*

Moschi, *die met Tinctura Cin-
namomi gewreven en ont-
daan is. een half
Drachma.*

Zibeuï Orientalis, *ij-Scrupels.*

Vermengtset' samen wel ineen vijftien-
laatsē daar na smelten onder 't gestadich om-
roeren met een spatel, en setse dan terstond
in koud water te verkoelen.

Dese is goed tegensde Popsely, vallende
siekte, Termijnen ofte Swippies, verfrist
de levendige Geesten, verquikt het Gemoet,
en geeft een goeden reuk &c. Onder de neus
in de slapen van 't hoofd, op de kruin, in
de nek, aan de palm van de handen, en 't
hol der voeten gestreken.

Balsamum Stomachium.

Maag

Maag Balsem.

℞. Mastichis, *die uitgelosen is,*
 Gum: Tacamahacæ,
 Thuris, *van elx een half Onse.*

Doet by desen, na datse fijn gestoten zijn,
 Olei Nucum moschat: *die mit-
 geperst is, twee Onsen en een
 half.*

Smeltende daar by doende

Olei stillatitii Caryophyllorum,
 Macis,
 Menthæ, *van elx
 ij. Drachmen.*
 Absinthi, *ander-
 half Drachme.*

Balsami Peruviani, *een half
 Onse.*

Vermengtse, en laatse volgens de konst tot
 een Balsem gemaakt worden.

Deze versterkt de Maagh, is goed tegens't
 Braacken, Buykloop, Catarrhen, &c. Daar
 mede warmkes gesmeert avonds en morgens.

*Balsamum Vulnerarium.**Wonden Balsem.*

℞. Olei Hyperici, *een half pond.*
 Vini gallici, *iv-Onsen.*

Laat-

Laatset' famen koocken , tot dat den wijn bykans vervlogen is, dan daar by doende

Gummi Elemni , *anderhalf Onse.*

Terebinthinæ Venetz , *ij-Onsen.*

Olibani ,

Myrrhæ , *van elc een half Onse.*

Vermengt zijnde , laatse volgens de konst tot een Balsëm gemaakt worden.

Dese maakt wel Etter , Vleesch , en heelt , warm daar in gedaan : &c.

De XII. AFDELINGE.

Van de Plaasters.

Emplastrum Diapalma.

Diapalme Plaester.

℞. Olei Olivarum , *die oud is ,
derdehalf pond.*

Palmæ , *een half pond.*

Lithargyrii auri , *seer fijn gewre-
ven , twee pond.*

Als daar genoegsaam regen water by gegoten is , so laatse op een vuyr koocken , onderwijlen het gestadich met een Spatel uit Palmboom gemaakt omroerende , tot dat het de dikte van een weeken Plaaster bekomt , voorts daar by gedaan zijnde ,

*Auxungia Porcina, die behoortijk
suyvert is, ij-Ponden.*

So laatse al te maal af kookten tot behoortijk
dikte, en na datse van 't vuyr geset, ook
kout geworden zijn, en strooit 'er in

*Chalcithidis usta, ofte Vitrioli
albi iv-Onsen.*

Vermengtse en maaktse volgens de konst
tot een Plaester.

Dese verkoelt de hittige sweeren, verbetert
de scharpe zuyrigheden in die selvige, droogt-
se wel op, doet den huyl groeijen, en heelt-
wel &c;

**Emplastrum Diachylon cum
Gummi.**

Trek Plaester met Gommen.

*Rx. Olei Chamæmelini iv-Ponden.
Lithargyrii auri ij-Ponden.*

Na dat'er genoegzaam regen-water is over-
gegoten, so laatse met een gestadige Omroe-
ringe tot een Plaesters dikte gekookt worden,
doende daar by

Cera flavæ, een half pond.

Gummi Ammoniaci,

Galbani,

Opoponacis,

Saga-

Leeuwarder

Gummi Sagapeni, *alle in*
Spiritu vini ontdaan.
en weder dikgemaakt,
van elx iv-Onzen.
 Terebinthinæ, *een half Pond.*

So vermengtse, en laatse volgens de konst tot een Plaeſter gemaakt worden.

Dese ſuyvert, maakt Etter, en haaltse uit, verdeelt de hardigheden, rijpt de Geſwellen, en geneestse: &c.

Emplaſtrum è Lapide Calaminari.

Lapis Plaeſter.

℞. Pulver: Lapidis calaminaris,
die bereid is, een
half pond.
 Lithargyrii auri, *derde-*
half Onze.
 Maſtichis, *anderhalf*
Onze.
 Minii,
 Sevi Ovilli, *van elx iv-Onzen.*
 Refinæ Pini, *derdehalf Onze.*
 Terebenthinæ Venetæ, *ander-*
half Onze.
 Ceræ flavæ, *vi-Onzen.*
 Camphoræ, *ij-Drachmen.*
 Olei Olivarum, *ſoo veel ge-*
noech is.

Laatse vermengt zijnde, volgens de konst tot een Plaester gemaakt worden.

Dele verdroogt, en maakt vel; derhalven heeltse ook krachtich,

Emplastrum Gummi-Croceum.

Saffranige Gom-Plaester.

℞. Cerae flavæ,
Colophoniz,
Picis navalis, *van elx een half Pond.*

Laatse op een seer klein vuyr allenskens smelten, By welke gesmolten zijnde doet

Gummi Ammoniacy,
Galbani, *beide door Spiritu vini gesmolten, ende gesuivert, van elx ij-Onzen.*

Terebinthinæ ij-Onzen.

Daar naa al instrooijende

Pulver Croci, *van d' Engelse, 1-Onse.*

Mastichis,

Myrrhæ,

Thuris, *van elx ij-Onzen.*

So vermengtse, en maakse volgens de konst tot een Plaester.

Deſe is goed om een t' ſamen voegſel aan de gebrokene Beenen te maken , Oude vleefſige ende klierige verhardingen te verdoelen ; de Leden te verſtercken , &c:

**Emplaſtrum Magneticum
Arſenicale.**

Peſt-Plaeſter.

℞. Gummi Ammoniacy,
Galbany,
Sapapeny, *alle door
Spiritu vini afgeſui-
vert, van elx an-
derhalf Onſe.*

Terebinthinæ Veneræ,
Ceræ Citrinæ, *van elx ij-On-
ſen.*

By deſe geſmolten, en van 't vuyr afgeſet,
dan, tot datſe bi na de dikte van een Plaeſter
ſullen hebben, geſtadich omgeroert zijnde
Doet

Magnetis arſenicalis, *anderhalf
Onſe.*

Terræ Vitrioli, *die ſoot gemaakt
is, een half Onſe.*

Olei Succini, *i-Onſe.*

Vermengtſe, en maaktſe volgens de konſt
tot een Plaeſter.

Deſe

Deſe doet de Peſt buylen rijpen , weik worden , drijft den Eſter uitwaarts , neemt de quardaardigheit tot ſich , &c.

Emplaſtrum Mercuriale.

Quik-Plaefter.

- ℞. Auxungiz Porci , *die na behooren geſuiverd is* , een Pond.
 Lithargyrii auri , een half Pond.
 Gummi Ammoniacy ,
 Terebinthinæ ,
 Mercurii vivi in Terebinthinæ
gedood , van elx ij-Onzen.

Vermengſe , en maakteſe volgens de konſt tot een Plaefter.

Deſe verdrijft de Pijnen in de Gewrichten die uit ſcherpe ſiktige Suyre vogten voortkomen ; ook de harde knobbels : &c.

Emplaſtrum de Sapon.

Seeps-Plaefter.

- ℞. Saponis Venetæ ,
 Ceruffæ ,
 Minii , van elx v-Onzen.
 Olei Olivarum , een Pond.
 Camphoræ , i-Onze.

Laatſe volgens de konſt tot een Plaefter gekookt worden.

Deſe

Dese gebruikt men in de Jicht, Flerecijn, of Podagra &c. Verkoelt, en droogt sterk d' invloeyende Suyre vogten: &c.

Emplastrum Stichticum.

Wond-Plaester.

℞. Pulver: Radic: Aristolochiæ,
beide soorten, van elx anderhalf Onçe.

Lithargyrii auri, *anderhalf Pond.*

Mastichis,

Myrrhæ rubræ,

Olibani, *van elx i-Onçe.*

Gummi Ammoniaci,

Bdelli, *beide door Brandewijn afgesuivert zynde, van elx iij-Onçen.*

Galbani, *die door Brandewijn afgesuivert is, ij-Onçen.*

Terebinthinæ Venetæ, *iv-Onçen*

Resinæ Pini, *ij-Onçen.*

Olei Chamæmelini,

Scorpionum, *van elx een Pond.*

Laas-

Laatſe vermengt zijnde volgens de konſt tot een Plaaſter gemaakt worden.

Deſe heelt de ſteeken en wonden , oude ſweeren , en doet vleeſch groeijen , verſacht der ſelver pijnen &c.

Emplaſtrum Stomachicum.

Maag-Plaefter.

R. Pulver: Baccarum Lauri, *wel geſuiverde, iij-Onſen.*

Radic: Calami aromatici,

Fol: Abſinthii pont: *van elx i-Onſe.*

Mentha Crispæ, *vi-Drachmen.*

Maltichis, *die klaar is, iij-Onſen.*

Cariophyllorum aromaticor:

Macis, *van elx een half Onſe.*

Terebinthina Veneta.

Ladani, *van de ſuyverſte, van elx i-Onſe.*

E **Ta-**

Tacamahacæ, *iiij-Onſen.*
 Gum: Elemni, *ij-Onſen.*
 Ceræ Citrinæ, *een Pond.*
 Olei Stomachici *iv-Onſen.*

Laatſe vermengt zijnde, volgens de konſt tot een Plaaſter gemaakt worden.

Deſe verſterkt de Maagh, verdrijft de wormen, winden, en wringende Pijnen in den Buyk, verwekt d' Appetijt, verbetert de walgachtige weedom, is goed tegens de Loop, en 't Braaken &c,

Cerotum è Cumino.

Cumijn-Plaaſter.

℞. Pulv: Sem: Cumini, *iiij-Onſen.*
 Baccarum Lauri, *ander-half Onſe.*

Fol: Menthæ criſpæ, *een half Onſe.*

Gummi Bdellii,
 Galbani, *beide door Brandewijn afgeſui-vert, van elx ij-Onſen en een half.*

Olei Chamæmelini, *iv-Onſen.*
 Nucis moſchatæ, *die uitgaperſt is, een half-Onſe.*

Te-

Terebinthinæ Venetæ, i-Onſe.

Reſinæ Pini, iij-Onſen.

Ceræ Citrinæ, viij-Onſen.

Laatſe vermengt zijnde, volgens de konſt tot een Plaafter gemaakt worden.

Deſe breekt en verdrijft de winden, en Pijnen in de Borſt, in den Buyk, in de Leden daarſe eenige dikte vertoonen, &c.

De XIII. AFDELINGE.

Van de Geeſten.

Spiritus vini rectificatus.

Snyver gemaakte Brandewijn.

Neemt Brandewijn ſoo veelgy wilt.

Doetſe in een Colv' met een langen hals datſe half vol is, Trekt op een ſeer klein vuyr (hoedanich een dampend Badt is) door een glaſen Helm, den Geest ſo langaf, tot dat 'er niet meer van drupt.

NB. Deſen Geest, indienſe wederom overgetrocken wort; ſal een Alkohol vini weſen: dat is een *Brandewijn* die van ſijn overtollige, ſlijmige waterigheyt ontlaſt is.

Deſe is ſeer dienſtich om de kracht en't weſen van and're dingen uit te trekken &c. Ook voor een ſwacke Maagh.

Men gebruikt hem tot een onçe, of alleen, of ook onder yets anders vermeugt.

Spiritus vini Tartarifatus.

Gewijnsteenden Brandewijn.

℞. Tartari, *die rauw en wit is*, x-
Onzen.

Maakt hem tot een Poeder, giet 'er op acht en twintich onzen van de beste *Brandewijn*, laatsse vermengt, en den Geest uit een laagenvolk' door klein vuyr afgetrocken worden.

Dese is krachtiger als de voorgaande om uit yder enkel Geneesmiddel de kracht en 't wesen te trekken; het doet wel sweeten, en 't drijft de Pis voort &c.

Spiritus Aromatico-oleosus.

Olyachtigen Speceryigen Geest.

℞. Cinnamomi, *die scherp op de
tong is*,

Flaved: Cortic: Aurantiorum.
Citriorum,

Nucum Moschat:

Macis, *van elx ij-Drachmen.*

Salis Tartari, *een half Onçe.*

Spiritus Salis armoniaci, *iv-
Onzen.*

Laat-

Laatse vier en twintich uyren te weicken staan, doet twaalf ongen twee-maal overgehaalden *Brandewijn* daar by, setse wederom twaalf uyren lang te weick, en laat daar na volgens de konst den *Spiritus* overgehaalt worden.

Dese versterkt het Harte, de Maagh, en klierachtige deelen, verfrischt het Bloed, verdrijft de slaauwten en Benautheden; is goed tegen 't verkouden &c.

Men gebruikt hem gelijk den voorgaanden.

Spiritus Cardiacus.

Hartsterkenden Geest.

℞. Flaved: Cortic: Citriorum, *die versh zijn, 1-Pond.*

Radic: Angelicæ, *ij-Onsen.*

Cinnamomi *die scherp van smaak is. ij-Onsen.*

Nucum moschat: *anderhalf Onse.*

Salis Armoniaci,

Tartari, *van elx ij-Drachmen.*

Na datse gesneden ende gestampt zijn, so giet daar over Twee en seventich Onsen van de beste *Brandewijn*, en laat naa een kleine meuckinge den Geest volgens de konst door destillatie daar afgetrokken worden.

Deſe is een byſondere Hart-ſterkinge, in vuyrige Siekten . Peſt-tijden , en een quade Maagh ; doet wel ſweeten &c.

Men gebruikt hem als de vorige.

Spiritus Carminativus.

Wind-breekenden Geest.

℞. Radic: Angelicæ , i-Onſe.
Galangæ minoris,
Imperatoricæ ,
Zedoariæ , van elx iij-
Drachmen.

Folior: Rorismarini ,
Majoranæ , van elx i-
Handvol.

Menthæ , ij-Handen vol.

Semin: Dauci Cretici ,
Sileris montani , van elx
i-Onſe.

Cinnamomi , die ſcherp van ſmaak
is , anderhalf Onſe

Flaved: Corticum Aurantior:
een half Onſe.

Nucum moſchat:

Macis , van elx iij-Drachmen.

Caryophyllorum , ij-Drachmen.

Na dat ſegeſneden en groffies geſtampt zijn,
ſo giet 't over acht-en-veertich onſen van de
beſte

beste *Brandewijn*, laat naeen behoorlijke meukiuge, den Geest volgens de konst Destillerende, daar uit afgetrokken worden.

Dese verdrijft de winden, krimpingen des Buyx, de wormen, 't colijk uit verkoudtheit, en slijm; versterkt de Maag, het Hart, en Harffenen, is goed in Pest-tijden te gebruiken op de manier als de voorgaande.

Spiritus Matricalis.

Moeder wijn.

℞. Mastichis, *die uitgeleesen is,*
 Myrris, *van de beste.*
 Olibani, *van de schoonste,*
 Succini, *van de beste, van yder*
ij-Onzen.

Spiritus vini rectificati ij-Pond.

Laatse volgens de konst gedistilleert worden,

Dese versterkt de Moeder, en de Maagh, en 't Gedarmte; is dienstich tegens de witte vloed, Buykloop, Braaken &c.

Men gebruikt hem als de voorgaande.

Spiritus Salis Armoniaci.

Geest van Sal Armoniak,

℞. Salis Armoniaci,
 Tartari, *van elx i-Pond.*

Doetse, bysonder gestoten, en dan vermengt zijnde, in een glazen kolff die wel verwaart is, daar overgietende xxxij Onçen regen-water, laat 'er met klein vuyr op 't sand, Sestien Onçen afgedistilleert, en d' overige Geest die slapper is alleen bewaart worden.

Dese is seer doordringende, goed tegens benaa uwde koortsen, Opstijginge, Moeder-sickten, Poplefy, Geraaktheit, &c:

Men gebruiktse onder de neus te houden, en eenige druppelen tot acht toe, in yets anders vermengt, in te geven.

Spiritus Cornu Cervi.

Geest uit Harts-Hoorn.

℞. Frustulorum, *d. i. kleine stukjes van Cornu Cervi, soo veel gy wilt.*

Maakt een Retort, die men in 't sand bedompelen moet, daar me'e halff vol; laat dan, na dat'er een wijden ontfanger aangevoegt is, een Destillatie geschieden, het vuyr al by trapp tot een middelmatige grootte vermeerderende; So sullend'er opklimmen slijmig water, Geest, vlug Sout, en stinckenden Oly; het vlugge Sout met d' andere vogt, die van den stinckenden Oly door filtreringe afgescheiden is, vermengt zijnde, moet in
 een

een hooge kolv' op het sand al destillerende gerectificeert worden: 't vlugge Sout mach men daar na onder den Geest vermengen, of na Believen, yder in 't bysonder bewaaren.

Die Geest, gelijk ook het *vlugge Sout*, suyveren het Bloed; verdunnen, en openen, doen beide sweeten, wederstaan de quaadaardige koortsen; zijn mede goed tegens de Moeder Siekten, Lende Pijnen &c.

Men gebruikt se tot een Scrupel, onder yets anders vermengt, ook wel om aan te ruicken, &c.

Doch den *stickenden Oly*, uitwendich om 't Podagra ende Jicht te verdrijven.

Spiritus Lumbricorum.

Geest van Pier-wormen.

℞. Lumbricorum Terrestrium, *die met water afgewosschen, en dan matig opgedroogt zijn, soo veel gy wilt.*

Laat uit desen, sonder eenich ander voght daar by te doen, den Geest door een Retort volgens de konst overgetrocken worden, die men, met het *Sal Volatile* vermengt, door een hoogen kolf rectificeren, en yder besonderlijk bewaaren moet.

Dese opent de verstoppingen, drijft af de slijmige voghten, stillt de Pijnen in de Leden verwarmt &c. E 5 Spi-

Spiritus Cochleariæ.

Geest van Lepel-blad'ren.

℞. Folior: Cochleariæ, die versch
en een weinig gesneden zijn:
vi-Ponden.

Doet die in de kolff, daar op gietende
iv-Ponden Brandewijn, dan den Geest volgens
de konst destillerende daar uitgetrocken wor-
den; d' eerste en de laatste die daar af voort-
komen moetmen elx bysonder bewaaren.

Dese is goet in den Scheurbot, opent, dringt
door; verwarmt; doet sweeten en wateren,
vermindert die pijnen in de leden &c.

Men geeft hem tot een Drachme in yets
anders vermengt.

Spiritus Levistici.

Geest van Lavas.

℞. Semin: Levistici, vi-Onzen.
Spiritus vini, ij-Ponden.

Laat den Geest volgens de konst gedestil-
leert worden

Dese is goed in de Moeder siekten, opent,
verwarmt, verdunt den taaijen slijm, drijft
wel af &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Spiritus Nitri simplex.

Een

Eenvoudigen Geest van Salpeter.

℞. Nitri, die seer suyver is i-Pond.
Boli, van de gemeene, iij-Ponden.

Na datse wel te samen vermengt zijn, soo laat de Destillatje door een Retort geschieden.

Dese verkoelt, verdrijft den dorst, opent, set het wateren voort; is goed in brandige koortsen &c.

Men geeft hem tot vijf of ses druppel in, onder yets anders vermengt.

Spiritus Nitri dulcis Carminativus.

Soeten wind-breekenden Geest van Salpeter.

℞. Spiritus Carminativi, die hier voren beschreven is, viij-Onsen.
Nitri simplicis, vi-Onsen.

Vermengtse onder malkand'ren, en het vat dagelijx verscheiden maalen omschuddende, so laat (na verloop van een week) den Geest volgens de konst daar uit overgehaalt worden.

Dese opent, breekt en verdrijft de winden, helpt de koocking in de Maagh, verbetert

den brand in de quadaardige koortfen &c,
Men gebruikt hem als de voorgaande.

Spiritus Salis simplex.

Eenvoudigen Geest van Sout.

℞. Salis *dat wit, en in de keuken gebruyckelyk is, ij-Ponden.*

Laterum *ofte Tichgel-steenen die sijn gestosen zijn, vi-Ponden.*

Doet die t' samen wel vermengt zijnde, in een steenen Retort datse daar me'e tot de helft vol wort, na dat 'er een wijden Ontfanger aangevoeght is, so laat eerst met een spaarsamen hand wat vuyr daar aan gebracht worden, dat men als 't slijmige water wech is moet vermeerderen tot dat de Geesten als wolken daar uit al te maal overgekomen zijn, scheid dan den Geest door rectificatje voorts van sijn Phlegma.

Dese slijt de Dorst, is goed in de Pest, en quaad-aardige brandende Koortfen, verdoet de Wormen, drijft het Graveel af, wederstaat de Verrottinge &c:

Men gebruikt hem als de voorgaande.

Spiritus Salis dulcis,

Soeten geest van Sout.

℞. Spi-

℞. Spiritus Salis, *die van zijn
Phlegma wel gesuiverd is,*
ij-Onzen.

Spiritus vini rectificati ix-
Onzen.

Laatse door een glazen helm volgens de
konst gedistilleert worden.

Dese is Pisdrijvend, verbetert de Quaad-
aardige Pestilentialle siekten, bluscht den
Dorst, wederstaat de Verrottinge, opent
de Verstoppingen &c.

Men gebruikt hem als de voorgaande.

Aqua Fortis.

Sterk water.

℞. Nitri *van de suyerste een*
Pond.

Vitrioli, *die opgedroogt is,* ij-
Ponden.

Doetse, wel vermengt zijnde, in een y-
feren Pot met een steenen helm voorhen,
die een seer wijden Pijp heeft. en een aarden
of steenen Ontfanger, welcke wijd genoeg
is, daar aangehecht zijnde, soo laat 'er, na
dat alles seer vast toegelijmt is, volgens de
konst een destillatje geschieden, hebbende
het vuyr allensken vermeerderd tot de hoog-
ste trap toe. Maar laat den Ontfanger gedui-

rig met koud water nat gemaakt worden, op dat de dampen te meer verdikken; als alles koud geworden is soo ontfangt ende bewaart de voght

Dit is een Bysondere ofte voornaame vogt om uit metallē haar kracht en wesen uit te trecken, diete ontdoen, en te scheiden: &c.

De XIV. AFDELINGE.

Van de Tincturen, en Elixirs.

Tinctura Alexipharmaca.

Tegengiftige Tinctuur.

℞. Rasur: ligni Sassafras, *dat ge-
raspt is.*

Radic: Angelicæ,
Imperatoriz *van elx
i-Onçe.*

Flaved: Cort: Aurantiorum,
Pomor: Chinæ *van
elx een half Onçe.*

Foliorum Rutæ *Anderhalf-
Handvol.*

Salviæ *i-Handvol.*

Caryophyllorum,

Nu-

Nucum moschat : *van elx iij-
Drachmen.*

Na datse gesneden ende gestampt zijn , so giet 'er op derde half Pond *Spiritus vini* van de beste ; Setse drie dagen te weik daar na trekter twee dardendeelen door 't destileren af , in de gedistilleerden Geest doet van nieuw

Radic: Contrajervæ i-Onçe.
Foliorum Scordii ij-Handen-vol.
Myrrhæ rubræ i Drachmen.
Croci van de beste ij-Drachmen.

Laatse t' samen dicht besloten veertien dagen of meer staan meuken , Giet dan de Tinctuur sachtes af.

Dese is goed in Pest tijden tegen allerlei quaad-aardige Siekten , verjaagt het Venijn , versterkt het Harte , de Maag , en Herssenen , opent de Verstopingen , doet wel Sweeten : &c.

Men gebruiktsetot een Onçe of alleen , of met yets anders vermengt.

Tinctura Regia.

Koninklijke Tinctuur.

℞. Ambreæ griseæ i- Scrupul.
Mosci een half Scrupel.
Zibetti vi-Greinen.

Laatse in een half Drachma *Canari-Snyker* ont-

ontfangen , en t'samen gemengt worden tot datse wel met malkanderen vereenigt zijn. doet 'er dan by *Spiritus vini rectificati* ij-Onsen stelte ses dagen te weik , en laat daarna de Tinctuur klaar en soetjes van de vuyligheden afgegoten worden.

Deze geeft overal daar men eenige dropeltjes by doet een heerlijken reuk en geur van sich , tot ver-frissinge des Bloeds en der levendige Geesten , vervrolijkt het Gemoet , versterkt de hersenen: Doch de vrouwens moeten die seer voorzichtig gebruiken.

Tinctura Cinnamomi.

Tinctuur uit Caneel.

℞. Cinnamomi van de alderscherpste , die groff gestampt is , i-Once.

Doet die in een Phiool , daar opgietende *Spiritus vini rectificati* tot dat hy twee vingeren breed daar boven komt , Laatse dan eenige dagen in zand te weik staan , daar na de Tinctuur sachtes afgegoten worden ; By d' overblijffels kan men in den Phiool eenigen *Spiritus vini rectificat* van nieusal weder op gieten , en door een voorgedachte weikinge den Tinctuur aftrekken , welke van de vuyligheden door een sachte afgietinge van de eerste

eerste geschieden zijnde, te samen moeten by malkand'ren gedaan worden.

Dese verquikt de Maag, en 't Harte; verfrischt het Bloed, versterkt de Moeder; verwarmt, &c.

Men gebruiktse als de voorige.

*Op deselfde manier wordt
gemaakt de*

**Tinctura Cort: Winterani
Ligni Colubrini.**

Tinctura Croci.

Tinctuur van Saffraan.

R. *Croci van de beste een Onco.*

*Spiritus Vini van de beste viij-
Onsen.*

Laat 'er volgens de konst een Tinctuur uitgetrokken worden.

Dese versterkt de Maag, 't Hart, de Moeder; verfrischt het Bloed, doet ook sweeten, en is in quaadaardige Siekten dienstich; &c.

Men geeftse in tot acht à tien druppelen in yets vermengt.

*Op deselfde manier wordt
gemaakt de*

Tinctu-

Tinctura Catechu.

Tinctuur van Catecha.

Tinctura kinæ kinæ.

Tinctuur van kina kina.

℞. Cortic: Kinæ Kinæ pulver:
een once.

Liquor: Nitri Fixi *een half*
once.

Spir. Vin. optimi viij. *oncen.*

Laat hier volgens de konst een Tinctura uitgetrocken worden.

Waar van d' eerste versterkt de Maag, en de Hersenen; verbetert het Braaken; doen den Buykloop ophouden, verdroogt de vochtige neer sinckingen, bevestigt het Tandt-vleesch &c:

Men gebruikt 'er weinige druppel af, inwendich; en uitwendich in mond-waters vermengt.

De Andere is dienstich tegensde Tussenpofige koortsen, doet wel sweeten, opent, ende verdroogt d' overtollige fijne voghtigheden &c.

Men gebruikte tot een Drachme met yets anders vermengt.

Tinctu-

Tinctura Castorei.

Tinctuur van Bever.

℞. Castorei van de beste tot een poeder gebracht i-once.

Doetse in een Phiool, daar op gietende *Liquoris Tartari*, een half onçe op dat het Poeder matich nat wort; Laatse dan warm meuken op 't sand 24 uiren lang, Giet'et daar na op *Spiritus vini*, viij Onzen, selse wederom warm te meuken, twintich dagen lang, laat dan de Tinctuur afgegoten worden.

Dese versterkt de moeder, verdrijft de benaude verstikingen daar uit voort-komende, verbetert de beroertheit, het sletcijjn, en vallendefiekte&c.

Men geeftse in tot dertich druppen met yets anders vermengt.

Tinctura Gummi Laccæ.

Tinctuur van Gummi Laccæ.

℞. Gummi: Laccæ tot Poeder gestoten, een half once.

Aluminis gebrand i-Drachme.

Spiritus Cochleariæ die in 't distilleeren laast overgekomen is, viij-oncen.

Na datse dicht besloten zijn in een Phiool, so laatse warm meuken op sand, soo langh als'er een genoegzaam roode Tinctuur uit te voorschijn komt, welke men sachtjes moet afgieten.

Dese is goed tegens de Scheurbot in de mond, en bevestigt de waggelende losse tanden &c.

Men gebruiktse tot ses druppelen in yets anders vermengt.

Tinctura Martis.

Tinctuur van Yser.

℞. Tartari rhenani iij- Onsen,
Rasuræ Martis i-ounce.

Laatse met genoegzaam regenwater in een yseren-Pot eenige uyren lang kooken, de stoffe gestadich met een spatel omroerende en in plaats van 't uit-gedampte water wederom ander daar op doende, tot dat het noch coleurig genoeg geworden is, de vogt dan sachtjes afgegoten zijnde; so laatse uitdampen tot de gestalte van een dunnen Syroop.

Dese opent de verouderde verstoppingen der ingewanden des Buyks, der vrouwen Moeder; verbetert de quijn-Siekten, Milt-sucht: &c.

Men geeftse in tot een half onçe, ook onder yet anders vermengt.

Tinctu-

Tinctura Opii.

Tinctuur van Heul-fap.

℞. Opii *so raauw klein gesneden*
Een-once.

Spiritus vini tartarificati *x-*
oncen.

Laat' er volgens de konst een Tinctuur uit-
 trecken.

Dese verwekt Slaap, versacht de Pijnen ;
 stilt het Braaken, stopt de Buik-loop : &c.

Men geesse tot vijf druppelen in yets an-
 ders vermengt.

Tinctura Myrrha.

Tinctuur van Myrrhe.

℞. Myrrhæ electæ *anderhalf once.*
 Liquoris Nitri fixi, *vi.*
Drachmen.

Laatse vieren twintig uuren staan in diges-
 tie, giet' er dan op *xij-Onzen Alcohol vini:*
 Laat het op nieuw te zaamen eenige daagen
 staan ; en giet dan de Tinctuur sagjes af.

Op de selfde wijze maakt

Tinctura Succini Flavi Pel-
 lucidi.

Tinctu-

Tinctura Tartari.

Tinctuur van wijn-steen.

℞. Salis Tartari ad colorem cæruleum calcinati, iv-Oncen.

Doetse in een Phiool , daar op gietende x-Oncen Spiritus vini rectificati, setse op 't sand eenige dagen en nagten lang warm te meuken, tot dat sich in de Tinctuur een roode colour vertoont, welke dan door decantatio van haar vuiligheid gescheiden word.

Dese opent sterkt de verstoppingen, verdunt de slijmigheden, suivert het Bloedt, wederstaat de quaadaardige Siekten, doet wel waterlossen: &c.

Men geeftse in tot dertich druppelen in yets vermengt.

Tinctura Theriacalis.

Tinctuur van Triakel.

℞. Theriacæ van d' onse hier voren beschreven, iij-uncen.

Spiritus vini optimi, een pond.

Laatse in een Phiool dicht toegegaan eenige dagen lang op 't sand warm staan meuken.

Dese is nuttich in Pest, en quaadaardige Siekten; opent; stilt de Pijnen in de leeden; doet wel sweeten; versterkt de Maag, ende Hersenen; &c.

Men

Men geeft tot twee Drachmen in yets anders vermengt.

Tinctura anti-Nephritica.

Tinctuur tegen 't Nierenwee.

- ℞. Radic: Saxifragiæ,
 Baccar: Juniperi,
 Millepedum, *die met regen-wa-
 ter afgewosschen zijn,*
 Nucleorum Persicorum,
 Ligni Nephritici, *van d' oprech-
 te.*
 Terebinthiæ Venetæ, *van elc
 een half once.*
 Sem: Petroselini Macedonici
 vi-Drachmen.

Alse gestooten zijn, die men stampen moet, so giet'er ij *Onzen Liquoris Tartari* op, op dat het Poeder nat wort; setse 24. uyren warm te meuken; doet dan xxiv. *Onzen Spiritus vini rectificati* daar by, laats wederom eenige dagen lang warm staan meuken, eindelijk so giet'er de Tinctuur af.

Deze is goed tegen 't Graveel, pijnen in de Nieren, ophoudingen van 't wateren; opent de verstoppingen; verdunt de slijmerige vogten; &c.

Men

120 Leeuwarder

Men geeftse in tot een Drachme met yets anders vermengt.

Tinctura Cathartica.

Tinctuur om te Purgeren.

℞. Radic: Jalappæ die barssieb is
ij-oncen.

Hellebori vande swar-
te, een half once,

Mechoâcannæ

Scammonii, van elx vi-Drach-
men.

Cinnamomi, ij-Drachmen.

Macis, i-Drachme.

Maakt dit alles tot een grof Poeder, by welk in een Phiool gedaan zijade, giet *Spiritus vini Tartarizati* een pond, steltse op sand eenige dagen warm te meuken, giet daar na den Tinctuur sachties af, en giet 'er van nieus vi-Oncen *Spiritus vini tartarizati* by, en na een warme meukinge gietse af, en vermengt dan d' afgegotene Tincturen te samen.

Dele opent en Purgeert wel, als men se in geeft tot veertig druppelen in yets anders vermengt.

Spiritus vini Camphoratus.

Gecamferden Brandewijn.

℞. Spiri-

℞. Spiritus vini, *van de beste, anderhalf Pond.*

Camphoræ, *sijegewreeven, anderhalf Onse.*

Laatse in seer laauwe meukinge staan tot dat den Camfer versmolten, en met de Brandewijn seer vereenigt is.

Dese is doordringende, opent, verdrijft de hardigheden, en wringende opgeblasentheden, doet sterk sweeten, &c.

Men gebruikte mede uitwendig in yets anders vermengt, ook so wel alleen.

Van d' Elixirs.

Elixir Asthmaticum.

Borst Elixir.

℞. Radic: Enulæ Campanæ, *een half Onse.*

Iridis florentinæ,

Myrrhæ, *die rood is.*

Benzoïn, *van elx iij-Drachmen.*

Croci, *van de beste ij-Drachmen.*

Sem: Anisi, *een half Onse.*

Alse gesneden, en groffes gestampt zijn, soo giet'er op, twintig Onzen Spiritus vini *rectificati*, laatse dan veertien dagen lang warm staan meuken, en eintelijk scheit

den Elixir door afdruppingen van de vuyligheden af.

Dese is goed tegens naar-borstigheid, verveert den slijm, wederstaat de verrottinge, en de quaadaardige Siekten, verbetert de slaauwten: &c.

Men geeftse in tot een half Onçe in yets anders vermengt.

Elixir Proprietatis.

℞. Aloës, van d' alderklaarste,
Myrrhæ, van de beste roode, van
elx anderhalf Onçe.

Croci, van de beste, i-Onçe.

Als sy tot Poeder gestoten zijn, so giet op de roode Myrrhæ, twee Drachmen *Liquoris Tartari*, Steltse in een Matras wel dicht gesloten vier en twintig uyren lang warm te meuken, mengt dan alles te zamen en doet 'er dan vier en twintig Onçen *Spiritus vini rectification by*, Setse wederom vyftien dagen lang warm te meuken; giet dan eindelijk sachtjes den Elixir aff.

Dese verhindert de verrottinge, is goed in Pest-tijden, tegende Scheurbot, wormen, en koortsen, doet ook wel sweeten: &c.

Men geeft hem in tot een Drachme met yets anders vermengt.

Elixir Stomachicum.

Een

Een Maag Elixir.

℞. Radici Enulæ Campanæ,
 Calami aromatici,
van elx ij-Drachtoon.
 Galangæ minoris,
 Zedoäriæ, *van elx an-*
derhalf Onse.

Summitat: Absinthij
 Centaurei minoris,
van elx een vinger
greep.

Macis, *ij-Drachmen.*
 Cinnamomi, *anderhalf-*
Drachme.

Caryophyllorum, *een-*
Drachme.

Maakt van allen desen een grof Poeder. doet het in een matras, en giet daar over achtien Onsen van de beste *Spiritus vini*, laatsedan warm staan te menken als 't voorige, en volgens de konst tot een Elixir worden gemaakt.

Dese versterkt de Maag, bevordert de kookinge in die selvige, verdrijft de winden, wormen, en suire slijm; opent de verstoppingen; is goed voor de Borst; &c.

Men geeft hem in tot een half Onse met wat anders vermengt.

Leeuwarder Elixir Uterinum.

Elixer voor de Moeder.

- ℞. Radicum Gentianæ,
           Zedoariæ,
 Foliorum Sabinæ,
 Myrrhæ, *van de roode, van elx*
           een half Onçe.
 Castorei, *een Onçe.*
 Semin: Levistici,
 Croci, *van de beste, van elx iij-*
           Drachmen.
 Macis, *anderhalf Drachme.*
 Camphoræ, *een Drachme.*

Maakt van allen een grof Poeder, doet het in een matras, giet 'er ses Drachmen *Liquor Tartari* en vier en twintig Onçen *Spiritus vini rectificati* over, steltse dan als de vorige warm te meuken.

Dezen is goed tegens de Moeder-siekten, opent de verstoppingen, helpt het Baaren, verdrijft d' opkomende benautheden, verbetert de verrottinge, verwarmt d' ingewanden: &c.

Men geeft hem io tot een Drachme onder wat anders vermengt.

Elixir vitæ.

Ver-

Verfrissend Elixir

℞. Cinnamomi , *die seer scharp op
de tong is.*

Nucum molchat:

Macis , *van elx een Onçe.*

Caryophyllorum , *een half Onçe.*

Croci , *van de beste ij-Drach-*
men.

Flavedin: Cortic: Aurantiorum
Citriorum ,
van elx ij-
Drachmen.

Als dese alle gesneden en gestampt zijn ,
giet 'er zes en dertig Onçen *Spiritus vini* op.
Steltse dan in een vatt dicht toegeslooten te
menken gelijk het voorige , en laatse vol-
gens de konst tot een Elixir worden ge-
maakt.

Dese versterkt en versrischt de Maag , het
Harte , de Hersenen ; ruimt den Borst , o-
pent de verstoppinge uit taaijen kouden
slijm ; verdrijft de winden : &c.

Men geeft het in tot een half Onçe met
wat anders vermengt.

De XV. AFDEELINGE.

Van de gedestilleerde
Olyen.

Oleum Anisi,

Oly van Anijs.℞. Semin: Anisi, *die groff gestampt*
*is, iv-Ponden.*Salis, *dat men gemeenlijk gebruikt*
*iv-Onzen.*Tartari, *die vaas en wit is, ij-*
*Onzen.*Aquæ Pluvialis, *xxiv-Ponden.*

Laatse eenige dagen, doch niet langer als een week staan weiken; en dan in bequaam werktuich gedistilleert worden, daar na scheid volgens de konst den Oly van 't water.

Desen verbreekt en verdriest de winden in de Maag, Moeder, Buik, en in de Borst, is goed tegens 't Colijk, verwarmt, &c,

Men gebruikt hem tot twintich druppen, met wat anders vermengt.

Op de selfde manier werden
gedistilleert

Oleum

Oleum Baccarum Juniperi.

Carui,

Cumini.

Fœniculi.

Coric: Aurantium.

Citriorum.

Waar van die uit de *jenever-bejen*, Opent de verstoppingen in de Buyk, Moeder, Nieren, Milt; Drijft het water voort, en de Winden; verbetert het Colijk; is goed in Pest-tijden, en tegens quaad-aardige Sicken: &c.

Men geeft die in tot tien druppel onder yets anders vermengt.

Die uit *Kimmen*, verdrijft de winden, verteert den taayen slijm; Opent de verstoppingen, is goed tegens 't Colijk, pijnen voor 't Harte, en in de Maag: &c.

Men geeft die in als den voorgaanden, ook gebruikt mense wel uitwendig in smearingen &c.

Die uit *Cumijn*, verjaagt de winden, verteert den taayen slijm, Opent de verstoppingen; is goed tegens de pijnen in de Maag, Buyk, Moeder, Borst, Lendenen, &c.

Men gebruiktse als de voorige.

Die van *Venkel*, verdrijft de winden, verteert de taaye slijm in de Borst, Maag, en Lenden, helpt het sweeten voort, vermeer-

dert het loch; is goedvoordie swak van gesicht zijn.

Men gebruikte als de voorige.

Die uit d' *Orangie schillen*, versterkt de Maag, 't Harte; de Moeder, de Hersenen; verdrijft de pijnen in den Buik, in de Lendenen, doodt de wormen, &c.

Men gebruikte als de vorige.

Die uit de *Limoen* of *Citroen schillen*, wederstaat de verrottinge, is goed tegens de quaad-aardige Siekten, en Wormen; Opent de verstoppingen, verdrijft de winden; bevordert het sweeten, &c.

Men gebruikte als de vorige.

Deze volgende worden op de selve voorgaande manier gedestilleert

uit het kruid,
namelyk den

Oleum Absinthii.
Lavendulæ.
Majoranz.
Menthæ crispæ.
Origanii cretici.
Rorismarini.
Rutz hortensis.
Sabinæ.

Doch uit de Bloemen

Oleum Chamæmeli.

*Uit Indiën worden tot ons
overgebracht.*

Oleum Caryophyllorum,
Cinamomi,
Macis.

Waar van den Oly

Uit *Alsem*, versterkt de Maag, doodten verjaagt de Wormen, wederstaat de Verrottinge, opent de Lever, Milt, en Lendeklieren; Bevordert het sweeten: &c.

Men gebruikte als de vorige.

Uit *Lavendel*, versterkt de Hersenen, Moeder, en Zenuwen; opent de verstoppingen; verdrijft d' opkomende benautheden; vordert het Baren, verbetert de slaapsucht, &c.

Men gebruikte als de vorige.

Uit *Majelein*, verdunt den slijm, versterkt de Hersenen, Moeder, Harte, Maag en Zenuwen; opent de verstoppingen: &c.

Men gebruikte als de vorige.

Uit *Kroesse munte*, versterkt de Maag, verbetert de Walginge, raauwigheit in slijm, is goed tegens de wringende pijnen in den Buik, Wormen, Snik, &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Uit *Orego*, opent de verstoppingen in de Borst, Lever, en Moeder; verbetert de geelle Siekte, en Hoest, bevordert het sweeten, &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Uit *Rosemarein*, versterkt de Herffenen, Moeder, en Maag; is goed tegens de verstoppingen, vallende siekte, slaapsucht, stinkenden Adem: &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Uit *Wijnruit*, versterkt de Herffenen, Maag, Moeder; is goed tegens de Pest, quadaardige Siekten, dollen Hondsbet, en 't Colijk; opent de verstoppingen &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Uit *Sevenboom*, opent de verstoppingen der Moeder, Nieren, en klieren; is goed tegens de Aamborstigheid; bevordert het Baaren: &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Uit *Karmellen*, opent de verstoppingen, stilt de Pijnen, verdrijft de Winden, bevordert het sweeten: &c.

Men gebruiktse als de vorige.

Uit *Kruid-nagelen*, is goed tegen hartvang, Flauwte, Swijmelinge; verdrijft de Benautheit, versterkt de Maag: &c.

Men

Men geeftse in tot vier druppen in wat anders vermengt.

Uit *Caneel*, verfrischt het Harte, versterkt de Maag, de Moeder, en Zenuwen; opent de verstoppingen, vordert het Baaren; verbetert de Flauwtien: &c.

Men gebruiktsse als de vorige.

Uit *Foely* of *Bloem*, versterkt de Maag, het Harte, de Moeder, Hersenen, en Zenuwen; verdrijft de winden, Flauwtien, Hart-kloppingen; verbetert den stinkenden Adem: &c.

Men gebruiktsse als de vorige.

Oleum Ligni Rhodii.

Olye uit Rhoden-hout.

Rx. Ligni Rhodii, dat geraspt is, so veel gy wilt.

Laat het in genoegh sout-water een maant lang weiken, dan een hantje vol of twee rauwen wijn-steen daarby gedaan hebbende, af-destilleren; scheid daar na volgens de konst, den oly van het water.

Dese gebruiktmen om yets welriekende te maaken; selden inwendich meer als een drup of ses onder middelen die 't wateren bevorderen.

Oleum Cornu Cervi foetidum,

F 6

Den

*Den stinkenden Olye uit
Harts-hooren*

Dese verkrijgtmen onder des dat men den Geest van Harts-hoorn destilleert, daar van hier voren is behandelt.

Dese is goed in quaad aardige Siekten, doet wel Sweeten, en drijven het Wateren voort, Openen &c.

Men geeftse in tot acht druppel onder yets anders vermengt.

Oleum Succini albi.

Oly uit witten Brand-steen.

℞. Succini, die wit ende gestoten is, een deel.

Zuiver zand dat door een zeef gezift is twee deelen.

Doetse in een Retort tot dat des selvs dardendeel vervult is; Laatse op 't sand destilleren altskens het vuyr versterkende en vermeerderende, so sal den Olye te gelijk met het vlagge Sout opgaan, het welke men met warm water moet uitspoelen, ende alleen, op sijn eygen overblijffel uitgebrand, rectificeren, dat het wit wort; Maar den Oly moet door sich selven volgens de konst gerectificeert worden.

Dese Oly versterkt de zenuwen; opent de

de Verstoppen der selver, en des Moeders; verbetert d' opkomende Benaautheden; vordert het Wateren, het Baaren: &c.

Men gebruiktse in wat anders vermengt tot tien druppen.

*Op gelijk manier wort
gemaakt*

Oleum Ceræ.

Oly uit Wasch

Oleum Mastichis.

Oly uit Mastik.

Dese versterkt de Maag, stillt het Braaken, verbetert de Walginge; is de Zenuwen voordeelig; belet den Vloed; verbetert den stinkenden Adem; &c.

Men gebruiktse als de vorige, ook wel uitwendich in Smeeringen Plaasters.

Oleum Vitrioli.

Oly van Clemy of vitriool.

℞. Vitrioli romani, die tot een roodigheit uitgebrand, en gewreven is, so veel gy wilt.

Laat die in een toe gelijmden Retort gesticilleert worden, Passende op het vuur by

graden te vermeerderen ; Reëificeert daar na den gedestilleerden Oly : Behoudende het doodich overblijffel ofte Colcothar bysonder alleen ;

Dese is seer in-eetende , verdroogende , afschilferende ; de Verrottingen wech nemende , gebeente suyverende ; Doch moet seer voorzichtig gebruikt worden.

Oleum Terebinthinae.

Terepentin Olye.

R. Terebinthinae , *die doorschijnende klaar is , so veel gy wilt.*

Vult daar me'e een glazen Retort op de helft , en laate met een sacht vuyr destilleren so lang den Oly helder en klaar blijft , die men alleen moet bewaren ; laat daar na de andere olyen door 't vuyr te vermeerderen bysonderlijk ontfangen worden.

Den eersten is seer nuttich tegen 't Nierewee , Graveel , en Colijk ; Opent , doet Wateren : &c.

Men geesse in tot twintich droppen met wat anders vermengt.

d' And're gebruykt men uitwendig in Smeeringen , Salven , en verwarmende Plaasters.

Oleum

Oleum Petræ,
Spicæ.
Terræ.

Deze drie worden ons van buiten toegevoert.

Waar van den *Peterely* seer dienstich is om de Paralyfy ofte verslappinge in de Leeden te verbeteron, ook de dikten in de Klieren, en die door windt opgeblasene dikten in de Gewrichten, onder andere vermengt.

Den *Spijkely* verwarmt, opent, dringt door, verdeelt ende ontdoet de taayo slijmmige Geswellen: verdroogt de Scherpe sijne vochten der selver, &c.

Men gebruiktse in Salven, Smearingen, en Plaasters.

Den *Olye uit aarde* is bysonder goed tegens de vlijgende Jicht, en de hardigheden in de Klieren, uitwendich zijnde, te verteeren: gebruikt als de naast voorgaande.

Balsamus Sulphuris Terebinthinatus.

Terpentijnden Balsam van Swavel.

℞. Sulphuris, van de gemeene, een deel.

Olei Terebinthinæ, twee deelen.

Laatse

Laatste eenige dagen warm staan meucken met malkand'ren, so lang tot dat den oly een rooden colour sal bekomen hebben, en sy bespeurt wort also eenichsins van den Swavel beswangert te wesen; doch moet een heel sachte of milde meukinge zijn, op datse geen walgelijke stank na sich en trekke.

*Op gelyke manier wort ge-
maakt de*

Anijssigen	} Balsen van Swavel.
Jeneverigen	
Barnsteenigen	

Waar van den *Terpentynegen* meest dienstig istegen de vaste boorende pijnen in de gewrichten der Heupen.

Den *Anijssigen* is best tegens de pijnen in de Borst en Leden uitwindige stoffe veroorzaakt.

Den *Jeneverigen* is voornamelijk dienstich in de Pijnen des Rugge-beens, en der Lendenen uit sijne scherpe vochten veroorzaakt.

Den *Barnsteenigen* is insonderheit dienstich tegens't Flerecijjn, het Podagra en diergelijke pijnen in de Ledematen.

Alle te samen seer nuttig tegen't geduirich voortbrengen van Etter in de geswellen, die selvige suiverende en toehelende.

Men geefte in tot drie druppen dikmaals op een dag, onder wat anders vermengt,

Ook

Ook gebruikt mense wel uitwendig met een klein Penceeltjen. &c.

De XVI. AFDEELING E.

Van d' Extracten, en van de Harssen.

Extractum Helenii.

Extract van Alants-wortel.

℞. Radicum Heleni, iv-Onſen.

Steltse groffies geſtamp't zijnde eenige dagen lang warm te weik in een Pond *Brandewijns*, laatsse dan ſtijf uitperſende doorgelkenſt worden; Doet op d' overblijffelen genoegſaam regen-water, kooktse dan en perſtse uit; vermengt de deurklensels t' ſamen, en laatsse dan uitdampen over een ſachte vuyr tot de dikte van Pillen daar af te kunnen maaken.

Dit verſterkt de Maag, het Hart, de Longen van der ſelver *Wijnſteenigen Slijm Suiverende*, opent de Verſtoppingen in de Nieren; is goed in *Pest-tijden*, tegens quadaardige Siekten: ook om te doen ſweeten: &c.

Men geeft 'et in tot een half *Drachme* alleen; of in eenige vogt vermengt.

Op gelijk manier wort gemaakt het

Extractum Radicis	}	Angelicæ.
		Contrajervæ:
		Hellebori nigri.
		Gentianæ.
	{	Pyrethri.

Men gebruikt 'et als 't voorgaande.

Die uit *Swarze Nieswortel*, suivert het Bloedt, Reinigt de Maag, de Milt, &c. Opent de Verstoppingen, en Purgeert de vogt diemen de Melancolijke noemt, is goed tegens Swarmoedigheid, Swijmelingen, &c.

Men geeft 'et in tot een Scrupel op die manier als de vorige.

Dit *Knis-wortel*, versterkt de Milt, Lever, Maag, 't Harte; en opent de Verstoppingen der Moeder, Lever, Milt; is goed tegens Pestilentielle siekten, doller Hond's beet, wormen, op komende benautheden: &c.

Men geeft het in als de vorige doch tot een half Drachme.

Extractum Croci

Stipit dulcamares

Kan men uit Water alleen bereiden.

Extractum Absinthii.

Extract van Afsens.

℞. Her-

℞. Herbi Absinthii, q. v.

Gekneust en 't zap 'er uitgeperst, vervolgens gezuivert, en dan tot de dikte van een Electuarium uitgedampt,

Zo wort ook gemaakt.

Extractum. { Cardui benedicti.
 Flor: Papaveris erratici.
 Scordii.
 Taraxici.
 Trifolii Aquatici.

Extractum Centaurei minoris.

Word genomen het overschot, na de Distillatie van het Aq. Centar. Minor. ende dat selvige gesuivert sijndeword tot de dikte van een Electuarium uitgedampt.

Extractum Opii.

Extraet van Heul-zap.

℞. Opii Thebaici, so veels't u ba-
lieft.

Stelt dit te weik en laat het smelten in genoegzaam Brandewijn; 't door-klenzel dat door een Filt gelekt is, moet door een milde warmte uitgedroogt worden tot de dikte dat men 'er Pillekenskan af maaken.

Dese verwekt de slaap, stilt allerleye soor-
 ten van pijnen, belet het Braaken, den Bayk-
 loop,

140 Leeuwarder

loop, en alle vloedden, Sinkingen &c.

Men geeft 't intot vier greinen; ook gebruykt men 't wel uitwendich.

Extractum Rhabarbari.

Extract uit Melesoen-wortel.

℞. Rhabarbari, van de beste nitgelesenste, so veel gy wilt.

Laatse in genoegzaam regen-water warm staan weiken, en het sterk uitgeparst zijnde door-klenzel op een klein vuur tot behoorlijke dikte uitgedroogt worden.

Dese dient om de Lever, Milt en 't Gedarmte t'openen, door den stoelgang te suiveren van de Galachtige (op dat ik so spreek) en slijmige quaaide Vogten: versterkt d'Ingewanden &c.

Men geeft 'et in tot twee Scrupels als Pilletjes gerolt, of in eenige vogt vermengt.

Resina Scammonii.

Hars uit Shammoni.

℞. Scammonii, klein gestooten, so veel gy wilt.

Giet 'er so veel Brandewijn op dat die daar vier vingers breed boven staat; stelse op een warme plaats eenige dagen over te meuken; voorts klenst het sterk uitgeparste nat door een

een filz; dan sal door't by doen van koud water den hars plotzelyk op de grond neerval- len, diemen moet afwasschen en opdroogen.

Dese opent en suivert door den Stoelgang de Slijmige, Weyachtige, Melancolijke (om so te spreken) quaade Vogten af: &c.

Men gebruikt het als het vorige doch maar tot een Scrupul.

*Volgens die selve konstige uit-
werkinge wort gemaakt de*

Resina { Agarici.
Guaiaci.
Jalappz.

en's

Magisterium Guttæ Gambæ.

Waar van

Het Hars uit de *Camporneelien des Lorken-
booms*, opent ende suivert door den stoel gang af de Slijmige, Waterige, Weyachtigen, Leelijken vogten, is nuttig voor de Longen, 't Hooft, en de Nieren:

Men gebruikt het gelijk dat van Rhabar- bar, doch maar tot een half Drachme.

Het Hars uit *Pek hout* is goed tegens de geyle overdadige Besmettinge, pijnen in de Leedematen, Sinkingen, Soute en Slijmige, vogten, doet ook Sweeten: &c,

Men

Men gebruikt 'et gelijk het naast voorgaande; doch wel meest uitwendich tegens de vuyle knobbels in de Ledematen hier en daar vertonende, ook tegens sodanige geswellen: &c. onder Smeeringen, of Plaasters vermengt.

Het Hars uit *Swarte Purgeer-wortels* opent, en suyvert door den Stoelgank voornamelijk de vuyle weyige, en waterige Vogten; is derhalven goed in Waterfugt.

Men gebruikt 'et gelijk dat uit Scammo-
ni, doch maar tottwaalff Greinen.

Het Magisterium uit *Gutta Gamba*, drijft door den Stoelgang de verbeterde *suÿte* Vogt af van onderen, en ook somtijts van boven.

Men geeft 'et in tot tien Greinen,

Aloë Absinthites.

Gealsenden Aloë.

℞. Aloës, van d' aldersuiverste, so veel gy wilt.

Als die gewreven ende gesiftet is, so ont-
doetse of laatse smelten in genoegzaam afge-
suiverden sap van Alsem, ende daar na tot
een behoorlijke dikte opgedroogt worden.

Dese Purgeert gemakkelijk, versterkt de
Maag, verdrijft de Verrottingen, Wormen,
suÿre vuylige Slijm; verbetert den stinken-
den

den Adem; de Walginge, en sware Dromen &c.

Men geeftse alleen in Pillekens tot twee Scrupels, of onder yets anders vermengt.

De XVII. AFDEELINGE

Van de vaste ende vlugge Souten.

Sal { Absinthii.
Cardui benedicti.
Scordii.
Stipitum Fabarum.

Dese kruyden moeten gedroogt en tot Aschen verbrand worden, uit welke men met warm water een Loog maakt, dat men door een filt laat zijppen, en op een mild kool-vuyr uitdampen tot Sout; om dit nu suiverder te maaken, moet men 't wederom laten smelten, door een filt zijgen, en so volgens de konst doen stremmen, ende versamelen.

Dese alle sijn ontrent van een en selfde kracht, worden ook in gelijke quantiteit; en op gelijke wijze gebruikt; namelijk tot een half Drachma, onder eenige vogt of yets anders vermengt; Sy doen wel Sweeten, verbeteren de quade suyre Vogten, en sommige Koortsen.

Doch

144 Leeuwarder

Doch dat van *Alsem* versterkt meer de Maag, en 't Gedarmte, maar so nuttich niet in Hoofd-siekten.

Dat van *gezegende Distel* versterkt meer de Hersenen, en is nuttiger in quaad aardige Siekten, ook tegens pijnen in de Leeden door.

Dat van *Water-look* versterkt meer het In-gewant, en is dienstiger tegens pestilentielle Koortsen, Wormen, en Verrottingen.

Dat van *Boonestronken*, versterkt meer de Nieren, drijft beter het Wateren me'e voort &c.

Sal fixum Tartari.

't Vaste Sout van wijn-steen.

℞. Tartari, die rauw doch fraay
wit is, so veel 't u belieft.
ofse

*Den swarten klomp die na de Dis-
tillatje van den wijnsteen in
de Retort overgebleven is.*

Laat den rauwen wijnsteen, ten minsten in een papieren huysie beslooten, op een PottebakkersOven door de heete weerslag des vuys; Doch den swarten klomp, soo bloot onder de gloeyende koolen uitgebrant worden, tot datc haar wit vertoonen: maakt dan

dan hier uit door warm water (dat men daar op gieten moet) een Loog, laat dit door een Filt lekken, dan in een glazen of te aarden vat overgegoten worden en uitdampen, tot dat al de vogtigheit verteert is; dan soo sal op de grond het witte Sout verblijven.

Indien men dit in een glazen vat doet, en eenige dagen in een kelder voor de bloote lugt open stelt, so sal het smelten tot een OLY VAN WIJNSTEEN DOOR AFZIJPINGE, oneygentlijke so genaamt.

Dit ondoet, verdunt, en maakt de slijmige Vogren vloeibaar; verwekt den Stoelgank, is ook in veele Chymische saaken dienstich: &c.

Men geeft dat in tot een half Scrupul, onder yets anders vermengt.

Den OLY VAN WIJNSTEEN is dienstig in eenich bequaam water of smeeringen vermengt uitwendich tegens veel quaad-aardige Seeren.

Crystalli Tartari.

Crystallen van Wyn-steen.

℞. Tartari rhenanii, welke sijn gestooten is, so veel gy wils.

Laat die met veel water opkooken. dan dit noch warm zijnde, door een vloeipapier klaar in een bequaam vat doorzygen, daar

naa een nacht over ofte langer in de koude gelet worden, op dat de Cryftallen aan de kanten van 't vat aanwaffen, die gy als 't water wech gegoten is moet vergaderen, en opdrogen.

Deſe verdunnen, maaken de drooge vuylichteit weck, en verweken ſachtjes den ſtoelgang, worden ook bequaam by andere Purgierende middelen gevoegt.

Men geeftſe in tot twee Drachmen, onder wat anders vermengt.

Tartarus vitriolatus.

Gevitriolden wijnſteen.

℞. Liquoris Tartari, ſoo veel gy wilt.

Laat hier in allenskens druppen gerectificeerden Oleum vitrioli, tot datter geen meer opziedinge geſchiet, daar na dit droog uitdampen.

Dit wort om ſijn deugdſaamheid een algemeen Geneeſmiddel genaamt; en is dienſtich voor 't Graveel; de ſwavelachtige ſlymige en ſcheurbuikige Vogten matigende; nuttich tegens de Geelſucht, Slaapſucht, verlooren Honger, &c.

Men neemt hem in van tien tot xx-Greinen onder wat anders vormengt.

Tar-

Tartarus Chalybeus.

Gestaalden Wijn-steen.

*Rx. Tartari, die wit en ranc is
een Pond.*

*Rubiginis ferri, ofte roest van
yfer, iij-Onsen.*

Vermengtse gestampt zijnde met malkan-
d'ren; laat dit mengsel in een yfere ketel of-
te Pot kooken met viij of ix-Ponden regen-
water tot dat de wijnsteen sal gesmolten zijn,
klegt dese vogt warm door een wollen lap;
setse dan x of xii uuren lang in een yferen of te
steenen Pot wech, so sullen de Chrystallen,
met een bruin geele couleur begaast, aan de
kanten en ook op de grond van de Pot t' sa-
men strekken, vergadert die selvige dan,
door sachties afgieten; van het vat; Na dat
desen Pot weder op 't vuyr geset is, so doet
ontrent de helft van de vogt uitdampen, en
laatsē daar naa stilletjes-staan te rusten, en
en vergadert de t' samen geronnen Crystal-
len, vaart ook in dese uitdampingen en Cry-
stal-makinge voort, tot dat gy al uwen wijn-
steen daar ganschelijk sult uitgetrokken heb-
ben; Laat daar na de vergaderde Crystallen
in de Son opgedroogt worden.

Dese opent de verstoppingen der Moeder,
Lever, en Milt; doodt de Wormen; is dien-
stich

Stich tegens de quynende Siekten : &c.

Men geeftse in , doch niet hoger als tot een Drachme onder wat anders vermengt.

Tartarus Solubilis.

Smelt baar Wyn-steen.

℞. Crystallorum Tartari , viij-
Onſen.
Salis Tartari , iv-Onſen.

Doetse vermengt zijnde in een verglaasden Pot. en laatse met ontrent iij Ponden regenwater een half uyr lang sachtjes kooken ; als 't afkooksel koud geworden is doet het door een filt zygen , en tot een droogte uitdampen , so sal het wit Sout op de grond neer-sakken.

Dese komt seer met de Crystallen over-een doch werkt wat krachtiger , is heel goed tegens 't Nier-graveel , en in de verstoppingen der Moeder &c.

Men geeftse in tot twee Scrupels met wat anders vermengt.

Tartarus Nitratus.

Gesalpeterden Wyn-steen.

℞. Salis Tartari ,
Prunellæ , van elke so veel -
't u belieft.

Doet.

Doetse in regen-water smelten; en de vogt daar na door een Filt zygen, ook so lang koo-ken tot dat 'er een korst op komt; Laat dan op een koude plaats de Crystallen schieten.

Dese verkoelt seer fraay; is gansch aange-naam in koel dranken; en Gorgel-wateren; heel dienstich tegens 't vervuilde Tandt-vee-sch; rottige Tandten, en stinkenden Adem; &c.

Men gtbuikt desen in die selvige waters ook inwendich tot een Scrupul; onder wat anders vermengt.

Sal Prunellæ.

Sout van geswavelt Sal-peter.

℞. Nitri, van d' aldersuiverste die tot een Poeder gestoten is, een Pond.

Doet die in een smelt-kroes smelten, gesmolten zijnde, so strooit 'er in een-Onge gemeen Swavel; als dit afgebrant is dan giet dit gesmolten Sal Peter op een suyer schoone koperen Plaat, en maakt 'er ouwelies ofte koekjes af.

Dit doet sweeten, verdunt de dikke vogten, vermindert de koortfige brant of hitte, is dienstich tegens ontsteekingen; &c.

Men geeft 'et in tot een half Drachme;

150 Loeuwarder

ook gebruikt men 't uitwendig in Gorgelwaters: &c.

Tartarus Emeticus.

't Braaken verwekkende wijn-steen.

℞. Crystallorum Tartari, *anderhalf Onse.*

Croci metallorum, *een half Onse.*

Alse tot een Poeder gemaakt zijn, soo doetse in genoegzaam regen-waters kooken tot dat'er een huydeken op komt, klenst het dan door een dubbeld vloei-papier, en steltse in een glas besloten op een koude plaats om Crystallen te schieten.

Dese doet seer licht de fluymen en and're quade vochten uit de Maag over-geven door 't braaken.

Men geeftse in tot ses Grein, oader wat anders vermengt.

Sal Saturni.

Sous van Lood.

℞. Cerussa, *van de beste. . . . .*
Schelp-wit, *soo veel*
't is belieft.

Als dit tot een seer fijn Poeder gestoten is,
soo

foogiet 'er gedestilleerden Azijn op tot datse drie of vier vingeren breed daar boven staat; setse te meuken totdat den Edik soet sal geworden zijn; doet dan den sacht afgegooten Azijn door een klein vuur uit dampen, soo lang als 'er een huudeken op komt. Soo sullen d'er op een koude plaats Crystallen schieten, die men in de schaduwe moet opdrogen; doch het overige sal men weder doen uit-wasemen so lang 'er een huudeken opkomt, en soo voort varen als boven gesegt is.

Dit geeft men in Brandige koortsen, ontsteekingen, en hitzigheden; &c. tot drie greinen onder wat anders vermengt.

Men gebruikt het meest uitwendig in vuyrige Roos, heete gebreeken der oogen, en andere seer werme Quaalen.

Nitrum Antimoniatum.

Salpeter met Spies-glas bereit.

℞. Aquam, *das na d' afwaslinge van's Antimonium Diaphoreticum overich is.*

Doet het tot op de helft uitdampen, soo sullen d'er oopen koude plaats Crystallen af schieten.

Dit is goed tegen de tweede en derdendaagse

se koorsen, Geel-sugt, en om te doen sweeten: &c.

Men geeft het in tot een Scrupel met wat anders vermengt.

Sal nitri fixi; ejusque Liquor.

't Vaste Sout van Sal peter; en des selfs vogt.

℞. Nitri, *van d' aldersuiverste iij-Onzen.*

Als het tot een fijn Poeder gestoten is soo doet het in een suyveren smelt-kroes, en set het op gloeyende koolen, op dat het als water vloeyc, wanneer't vloeyende sal geworden zijn, soo werpt 'er een stuk van een gloeyende kool in, brengt het soo voort in vlam, en brant het soo lang tot dat het ingesmeeten stuk met het Sal peter al kookende verteert is; harvat dan wederom d'inweringe der koolen, soo lang tot den Sal peter niet meer vlamt, maar onder den drogen groenachtigen klomp leggen blijft: dan

Neemt het Sal Peter, 's welk op dese manier vast gemaakt is.

Laat het ingenoechzaam heet water smelten, gesmolten zijnde door een Papier filteren, en 't gefiltreerde in een bequaam Glas uitdampen tot het droog is; so sal d'er op de
grond

Apotheek. 153

grond noch een seer scherp Sout overblijven.

Dit Sout wort in een kelder in d' opene lucht geset. en aldaar soo lang alsoo gelaten tot dat het al afdruppende in een helder klaren vogt versmolten is, Alkathest Glauberi genaamt.

Dit ontdoet de Gummien en de Harsten, en opentse sodanich dat daar door gemakelijk ook een oprechten eigen-aardigen Tinctuur uit die selvige kan getrokken worden.

Sal Febrifugum.

Koorts verdrijvend Sout.

Neemt den klomp, welke van de destillatie van den Spiritus Salis Armoniaci overgegeven is.

Laat die in genoegzaam heet water smelten, dan door een Papier-filteren ofte doof zijgen, en in een vorglasen pot uit wasmen tot dit droog is, en daar een seer wit Sout overblijft.

Dit is seer door-dringende, verdunnende, openende, verdeelende van aart, derhalven tegen de gaande en komende koortsen goet, &c.

Men geeft het in tot een Scrupul onder wat anders vermengt.

Vitriolum Martis.

G 5

Vitri-

Vitriool van staal.

- ℞. Limaturæ Chalybis, D. i. *bes*
Vijfsal van staal iij-Onzen.
 Olei vitrioli, iv-Onzen.
 Regen-water, x-Onzen.

Steltse twaalf uurenlang te maaken, laat het eenig colour uitgetrokken hebbende water door een filt zijgen, en tot dat 'er een huyden op komt uit-dampen, daar na in een kelder geset worden, op dat de Crystallen na de grond schieten, die men dan moet versamelen; voorts laat d' op wesende vogt wederom uitdampen, en steltse so weder wech, als voren; eintelijk laat alle versamelde Crystallen op een Papier t'samen op gedroogt worden.

Dit opent sterk de verstoppingen in de binnen-deelen des Lighaams; doodt de wormen. verbetert de quijn-fiekten der vrouws-personen; doet ook wel braaken, en de slijmige koude vogten af-suiveren.

Men geeft het in tot een Scrupul onder wat anders vermengt.

Sal volatile Cornu Cervi.

Plug Sout mit Herts-Hoorn.

- ℞. Spiritum cornu cervi, *die van*
den aly gescheiden is, Sal

Apothec. 155

Sal Cornu cervi, dat naa d'
eerste destillatie versamelt is.

Laatse in een Phiool gedaan worden, daar op een helm gebekt, en een ontfanger hier aan gevoegt zijnde, so sal d'er door een heel klein of seer mild doch allenstiens vermeerderd vuur een vlug Sout opklimmen, 'twelk aan de kanten en in de Pijp van den Helm hangen blijft, dat men afsonderlijk moet versamelen en behouden.

Dit doet wel sweeten, vordert het wateren, verdrijft d'oorzaak der quadaardige Sickten, verbetert de pijnen in de Lendenen, en Leden, opent de verstoppende vogten: &c.

Men geeft 'et in tot een Scrupul onder wat anders vermengt.

Sal volatile Succini.

Vlug Sout uit Brand-steen.

Dit wort verkregen onder 't Destilleren van den oly; waar van hier voren kan gezien worden.

Dit vordert het wateren seer, drijft den Steen af, en 't Graveel; ook is 't de genaemde verstoppingen der Moeder openende, en 't Baaren voort helpende: &c.

Men geeft 'et in tot een Scrupul onder wat wat anders vermengt.

Sal volatile Lumbricorum.

Vlug Sout uit wormen.

Dit wort bekomen onder't Destilleren van den Spiritus, waar van hier vooren kan gesien worden.

Dit is goed tegens de vlijgende Jicht of Pijne der Leeden, opent, en versterkt de zenuwen &c.

Men geeft 'et in als 't voorgaande.

Floris Salis Armoniaci.

Bloemen van Sal Armoniak.

℞. Salis Armoniaci,

Marini's welk so over 't vuyr gedroogt is, dat het niet meer knapt, van elx so veel 't u belieft.

Alse tot poeder gestooten ende t' samen vermengt zijn, so doetse in een steenen kolf, aan den welken op het sand gestelt een dicht hoofdek toegepast zijnde, so brengt'er in den eersten een klein vuyr onder, en vermeerdert het selvige allenskens, tot dat het Sal Armoniac onder de gestalte van meel opklimt; hout dan voort aan met het vuyr, en gy sult bevinden dat'er niet meer opvliegt, doet de vaten koud worden, neemt dan het hoofdek soetjes daar af,

af, en vergadert met een veder de Bloemen.

Dese openen seer sterk, dringen door, verdunnen de dikke sappen, doet wel sweeten, bevorderen het wateren, en den omloop des bloeds: &c.

Men geefse in tot acht Greinen onder wat anders vermengt.

Flores Benzoin.

Bloemen uit Benzoin.

℞. Benzoin van de beste tot een Poeder gestoten, iv-Deelen.

Arenz, d. i. Sand, i-Deel.

Vermengt zijnde, laat 'er uit een steenen Pot (op 't fatsoen van een kolf gemaakt) waar op een Pyramyds wijze dichten Trechter van Papier geset is, door een klein vuur een sublimatie geschieden; so sullen d'er na verloop van een half uyr de Bloemen beginnen op te klimmen, die men alle half uyren met een vedertjen moet versaaemen.

Dese zijn seer dienstich in de naarborstigheid, korseit en beswaartheit van Asemhalinge, ook in allerleye Long ofte Borst-siekten.

Men geefse in tot een Scrupel onder wat anders vermengt.

Ruptorium Commune.

Een gemeen Brand-stuk,

Dit wort gemaakt uit d' aldersterksten
Loog diens de konst opgedroogt is.

Dit gebruikt men uitwendig om 't vleesch
te laten dood bijten, en dan daar ingaten of
fontanellen te maaken.

De XVIII. AFDEELINGE.

Van de Chymische
Poeders.

Crocus Martis aperiens.

Openende Saffraan uit yser.

℞. *Limaturæ Chalybis . d. i. het*
vijfjel van Staal, Twee Onzen.
Als 't gloeyende gemaakt is,
so strooit'er by beurten in
Sulphuris vi-Onzen.

Roert dit gestadich om met een yseren
spatul tot dat den Swavel t' eenemaal sal ver-
brant zijn, en daar een roodachtig Poeder
overblijft.

Dese opent de verstoppingen der inwendige
deelen des Buyls, dood de wormen, ver-
betert de quijn Siekte; &c.

Men

Men geeftse in tot een Scrupul, onder wat anders vermengt.

Crocus Martis adstringens.

z' Samen-trekkende Saffraan uit yser.

℞. Croci Martis asperientis, so veel gy wilt.

Laat het twee à driemaal weiken in den besten Azijn, t'elkens een uyr of twee lang; doet het dan in een smelt-kroes, en Brant het door een heftich en gestadich vuyr uit, tot dat het een roodachtich Poeder wort.

Dit is goed tegens den Buykvloed, Roode loop, en 't bloeden, &c.

Men geeft het in tot xxv. Greinen onder wat anders vermengt.

Crocus Metallorum.

Metallisch Saffraan.

℞. Antimonii die raand is.

Salis Nitri, van elc even veel.

Alse yder in 't bysonder gewreven, en wel met wulkandren vermengt zijn, laatse in een smelt-kroes geworpen ende met een gloeyenden yseren spatul aangesteecken worden, op dat'er een uitlossinge geschiede, soo sal d'er een stoffe in den smelt-kroes bly.

blyven die een Saffraanigen colour heeft, en met warm water moet afgewasschen worden, tot so lang dat het water t'eenemaal smaakeloos blijft, daar na laat men 't over een licht vuur opdroogen.

Dit reinigt de Maag door Braaken; suyvert de Gallige vogten (gelijk men die noemt;) opent de verstoppingen uit taaye scherpe slijm, is goed tegens de tweede en tegens de derden-daagse koortsen: &c.

Men steltse in twee onzen Spaansse-Wijn te meuken tot een half scrupul ten hoogsten; en na gedane filtratie door vloey-Papier, geeft men dese Wijn in; &c.

Antimonium Diaphoreticum.

Sweetdryvend' Spijs-Glas.

Rx. Antimonii die raauw is, v-Onzen.

Nitri van d' aldersuiverste, xv-Onzen.

Alse wel onder malkand'ren gemengt, en tot een seer fijn Poeder gemaakt zijn, so werpse by beurten en by lepeltjes vol in een gloeyende smelt-kroes; So sal d'er een uitploffinge geschieden; Laat die stoffe dan noch een half uyr lang in 't vuur staan; soo nochtans datse niet floeibaar worde; werp die

die dan met den smeltkroes in koud regenwater, welke terstont melk wit sal worden, giet desen witten vogt uit, en doet wederom versch water op de overblijffels, sulx so lang hervattende tot dat de vogt niet langer wit wort, giet alle die vogten van 't nedergefakte Poeder af, maar laat het smaakeloos overgebleven Poeder langzaam opgedroogt worden.

Dit is goed in gaande en komende koortsen, ook tegens de Qualen en Sickten die men door 't Sweeten helpen moet.

Men gebruikt het tot een half Drachme onder wat anders vermengt-

Butyrum Antimonii

Boter van Spijs-glas.

℞. Antimonii die raauw is,
Mercurii sublimati die freterende
*scherp is. van elk so veel gy
begeert.*

Vermengte wel onder malkand'ren in een steenen mortier, en laate destilleren door een glazen Retort met een wijden hals, op 't sand, doot vervolg van al sterker graden van 't vuyr; soo sal d'er vogt of Boter van Spijsglas dat ys gelijkt afkomen, indien dese stremt in den hals of in 't begin vanden ontfanger, soo hout'er een gloe-

gloeyende kool seer voorzichtig by om, op dat die smelte, ten einde die geen dichte verstoppinge daar maake; Rectificeert dan den uitgekomen vogt door een glazen Retort.

Dese is een daadelyk Brantmiddel, wort meest uitwendich, en voorzichtig gebruikt tegensquaadaardige Accidenten.

Cinnabaris Antimonii.

Cinnabar uit Spijs-Glas.

Dit verkrijgtmen na de destillatje van den Butyrum Antimonii, indien men 't ook eenige uyren lang een sterk en onderdrukkend vuyr, namelijk door 't sand, geeft; want so sal den Cinabar op vliegen, en aan de kanten ook in den hals vanden ontfangen aansetten,

Dit is goed in de Pokjes, tegens de vallende siekte, en die door sweeten moeten geholpen worden.

Men geeft het in tot vijf Greinen onder wat anders vermengt.

Bezoërdicum minerale.

Mineraal versetmiddel.

℞. Butyri Antimonii so veel gy wilt.

Giet'er

Giet 'er genoeg gerectificeerden Spiritus nitri op; tot dat d' opziedinge op-hout; doet dan dit mengsel uitdampen tot het droog is; het welke men daar na in een smelt-kroes gloeit tot dat'er geen meer wasem uitkomt, en de stoffe heel wit wort, diemen moet afsoeten met warm water, op dat die t' eenemaal sonder smaak zy.

Dit doet wel sweeten, is goed tegens quadaardige koortsen, harde klieren; en 't Borstwater: &c.

Men geeft 't in tot een half Scrupul onder wat anders vermengt.

Vitrum Antimonii.

Glas van Spijs-Glas.

☞ *Antimonii dat tot een seer fijn Poeder gemakt is, so veel gy begeert.*

Brant het uit in een steenen verglaasden Pan, eerst eenige uyren lang over een klein vuur, tot dat de rook daar af begint op te houden; al gestadich met een houten spatul omroerende, op dat het niet en klontert; vergroot dan het vuur tot dat het vat gloeyend word, so lang als 't in een graauw Poeder, verandert, smelt het in een smelt-kroes tot dat het gelijk als wasch vloeyt; giet

164 Lceuwarder

giet het daar na uit op een koperen plaat die eerst wat warm gemaakt is, en laat alles langzaam koud worden op dat het glas niet Stikken springe.

Dit verwekt het Braaken, en den Stoelgang.

Men geeft 'et selden in substantie in, maar men laat daar van tot tien greinen in anderhalf Onçe witten wijn een nacht warm staan te meuken, en dan filtreert men de wijn, als 'teens op gefoden heeft, om die selvige in te geven: &c.

Mercurius sublimatus corrosivus.

Gesublimeerde freetende Quik.

℞. Mercurii die raauw is, soo veel 's u belieft.

Ontdoetse met genoeg genereus sterk water, laat daar na het sterk water over een sacht vuur uitwasemen tot dat het Poederdroog wort, vermengt daar by gelijke veel gemeen Sout dat tot knappens toe uitgerookt is; sublimeertse dan met malkand'ren over een sterk vuur, tot dat de Quik als een Sublimaat sich in den Phiool vertoont.

Dese gebruiktmen meest uitwendig tot inbrandingen, want inwendich is die vergiftich, verwekt braaken en quijlen
al

al was 't maar een grein ingenomen,
doch seer dienstich tot Chymische wer-
kingen.

Mercurius sublimatus dulcis.

Soeten Gesublimeerden Quik.

℞. Mercurii sublimari corrosivi
Een Onſc.

Mercurii vivi vi-Drachmen.

Vermaaltſe in een steenen mortier, tot dat den levendigen Quik t' eenemaal verdweenen is, doet dit Poeder in een glazen sublimeer Phiool die op 't sand gestelt wort, laat dien Quik door allenskens by graden vermeerdert vuyr om hoog geheven worden, die ontrent den hals van de Phiool sal blijven hangen by aldien gy op 't laast een genoegsaam sterk vuyr daar onder sult gelegd hebben; als gy de stoffe uit den Phiool genomen hebt, so laatsse wederom gefublimeert worden, sulks ook driemaal hervattende, ofte tot den Quik gansch smakeloos zy.

Dese Purgeert sachjes, is dienstich tegens de geyle Besmettingen, en siekten, die daar uit voortkomen, verjaagt de wormen uit den buyk; &c.

Men geeft dien in tot xv-Greinen onder wat anders vermengt;

Mer-

166   Leeuwarder

Mercurius Præcipitatus albus.

Witte ondergebleven Quik.

℞. Mercurii crudi Een Onſe.

Aquæ fortis die ſeer krachtich is,
ij-Onſen.

Steltſe op een warme plaats tot dat den Quik ontdaan en t' eenemaal verdweenen is, doet deſe ontdoeninge by druppelen onder ſterken Pekel, ſo ſal d'er een wit Poeder neder ſtorten: die men met warm water dikmaals moet afwaſſchen, ſo lang als het al ſijn ſcherpigheit ſal aſtergelaten hebben, daar na tuſſen t' ſamengevouden Papieren over een ſeer ſachte warmte opdroogen.

Deſe verwekt het Braaken ofte overgeven, en de Stoelgang; is goed in ſlijmige Siekten, quade Pokken: &c.

Men gebruiktſe ſelden inwendich en niet meer als tot acht Grein, onder wat anders vermengt. Doch uitwendich onder ſmeeringen tegen Schurft en and're qualen in de huiſt.

Mercurius Præcipitatus ruber.

Rooſe ondergebleven Quik.

℞. Mercurii vivi, d. i. Quik-
ſilver Een Onſe.

Aquæ

*Aquæ fortis . d. i. sterk wa-
ser ij-Onsen.*

Laatse in een glazen Phiool op het sand gehouden worden, tot dat den Quik ont-
daan is; daar na over een sterk vuur uit-
dampen, tot dat den Quik rood sal gewor-
den sijn.

Dese wort, doch selden en seer omsich-
tig, in Pok-dranken gebruikt; Maar voor-
naamlijk uitwendich, en soo isse dien-
stich om vleessige uitwassen in wonden
ofte Geswellen te bedwingen en te ver-
minderen, onder smeeringen vermengt
tegens verscheidene Qualen in de huid, als
seere Hoofden, schurf-Puisten &c.

Magnes Arsenicalis.

Rottekruid's Magneet.

*℞ Arsenici van d' alderwiste.
Antimonii van die nockrauwie,
Sulphurus van de geete, van elc
ij-Onsen.*

Alse tot een Poeder gemaakt, en in een
Phiool dicht beslooten sijn, so laatse in 't
sand bedolven worden, doet 'er vuur onder
tot dat sy smelten, en een donker rooden co-
leur krijgen, neemt dese stoffe dan als 't vat
koud geworden is daar uit.

Dese

Dese dient voor het Emplastrum Magneticum Arsenicale of Pest-Plaaster hier voren beschreven.

Lapis Medicamentosus.

Opdroogende Steen.

- ℞. Vitrioli albi,
Colcothar vitrioli, *van elc een half Pond.*
Aluminis *die raauw en gemeen is*, i-Onçs.
Boli armenæ iv-Onçen.

Doetse in een verglaasden Pot, na dat'er gedestilleerden Azijn tot de hoogte van twee vingers breed is boven op-gegoten, setse dan wel dicht beslooten twee dagen lang te meuken; steltse daar na met de Pot op 't vuur, ten einde alle de vochticheit uitwaseme, en laat d' overgebleeven klomp door sterk water gecalcincert worden.

Dese wort selden ingegeven, maar men smeltse in eenige vogt, en gebruikse van buiten tegen de zaad-vloet, voor de seere Oogen van de Pokjes, om 't Bloeden te stillen &c.

Præparatio Chalybis.

Bereidinge van 't Staal.

℞. La-

Rx. Laminas Chalybis, d. i. Plaa-
zen ofse staven van Staal die
de suyverste zijn, so veel
gy begeert.

Alse gloeyend gemaakt zijn so hout'er
een Rol Swavel tegens aan, en sy sullen ge-
lijk wasch smelten, maar dat van 't gesmol-
ten staal afdruppende neervalt, sal men in
een steenen Pot met koud water vervult ont-
fangen, dan uit het water genomen zija-
de op-droogen, ende tot een fijn Poederte
wrijven.

Van dit staal wort ook het CROCUS
MARTIS APERIENS gemaakt, door de
weerslach van 't vuyr.

Van de krachten en 't Gebruik des Croci
Martis aperientis siet hier voren.

't Bereide staal voorschreven is goed om 't
Suyrte breeken, en alle Salpeterachtigheid
in de humeuren des Lighaams, by gevolg
ook de Siekten die daar uit ontstaan te ver-
beteren.

Men geeft'et in tot een half Drachmeon-
der wat anders vermengt.

Præparatio Scammonii.

Bereidinge van Scammoni.

Rx. Scammonii dat wel geroeven
is, so veel gy wilt,

H

Streck

Strekt het uit op een papier daar in op verscheidene plaatsen gaaten met een spelt gesteecken sijn, en hout het over gloeyende kolen. Dit door 't inwerpen van Swavel oprookende tot dat den Scammonium (die men ondertussen moet omroeren) begint witachtich te worden.

Dese Purgeert de galachtige Humeuren als men se noemt, en men geeftse in tot een Scrupul.

Præparatio cornu cervi Philosophica.

Harts-hoorn op de Chymische manier bereit.

Laat de stukken van Harts-hoorn aan een draad vast gemaakt (terwijl men den Spiritum vini destilleert in den hals van den kolf gehangen worden, so datse den wijn niet raken, ende na dat'er een helm opgeset is, de destillatie geschieden, also sal den Harts-hoorn door d' opvliogende dampen met een of meer destillatien tot een brokelich weesen gebracht ofte verandert worden, die men lichtlijk sijn kan stooten ofte wrijven.

Dese is goed tegens de quaadaardige Siekten, doet wel swoeten, verbetert het Suyr:&c.

Men geeft 'er in tot een half Drachme onder wat anders vermengt.

Præ-

Præparatio Lapidis calaminaris.

Bereidinge van Clement-steen.

℞. Lapidis calaminaris, so veel gy wilt.

Alse gloeyende gemaakt is, so bluschte uit in regen-water, Laate daar na op een versterk, tot een seer fijn meelich Poeder gewreven zijnde, tot broxkens gemaakt worden.

Dese dient het Emplastrum à Lapide Calaminari, ofte Lapis-plaaster hier voren beschreven; Sy verdroogt; maakt rooven, verbetert de smertingen aan de kind'ren, doet het vleesch in de sweeten groeyen, &c.

Men gebruikt'et uitwendig.

*Op die selfde manier wort
gemaakt de*

Præparatio Tutiaë.

Bereidinge van Oogwit.

Dese is goed (uitwendich alleen; of in Salven, Plaasters, Oogwateren gebruikt;) om op te drogen, tegens kanker ige Geswellen, hetlige roode lopende Oogen, &c.

Præparatio Asellorum.

Bereidinge van Steen-Krobben.

en ook de

Præparatio Lumbricorum.*Bereidinge van Pier-wormen.*

R. Lumbricos terrestres, *d. i.*
 Aardwormen, *ofte*
 Afellos, *so veel gy wilt.*

Wascht yder van die soort bysonder met regen-water, tot dat'er alle onsfuyverheit af is, laatse dan soetjes opgedroogt worden.

Waar van de eerste goed sijn tegens de Gicht, Kramp, geele Siekte, en 't Colijk; &c.

Men gebruikte tot een half-Drachme onder wat anders vermengt, ook uitwendich.

De Tweede soort is dienstich tegens 't Gra-veel, pijnen in de Nieren, vordert het wate-ren, verdunt den slijm; &c.

Men gebruikte tot een half Drachme, ook uitwendig in de gebreken der oogen, en pijnen in d' Ooren.

Præparatio.*De Bereidinge.*

Corallarum rubr: *van Rood Coraal.*

Oculor: Cancr: *van Kreeften Oogen.*

Margaritar: *van Peerlen.*

Neems van yder soo veel gy wilt.

Wrijft-

Wrijftse elk bysonder op een Præpareer of-
te verf-steen, daar by doende eenige drup-
pen Rosewaters, maaltse so lang tot datse in
een seer fijn Poeder gebragt sijn, so dat men
se tusslen de tanden nemende niet en knerslen ;
daar na laatse een weinich opdroogen en tot
kleine brokjes gemaakt worden.

Dese allen ploffen 't zuir uit; verbeteren
den scherpen op zood in de Maeg, en 't
bloedt; verbeteren de naare hitfige op-vlie-
ginge in de koortsen; stillen d' overtollige
vloed &c.

Men geefse in tot een half Drachme onder
wat anders vermengt.

Ustio Cornu cervi.

Vitbrandinge van Harts-hoorn.

℞. Capitis mortui, d. i. het doo-
dich overblijffel na de de-
stillatie van des selfs Geest,
so veel gy wilt.

Brandt het uit in een smelt-kroest tot dat
het t' eenemaal wit wort, en stoot het daar
na seer fijn.

Dit heeft deselfde kracht als de naast voor-
gaande, verdrijft ook de wormen: &c.

Men gebruikt het ook als de voorgaande.

Ustio Plumbi.

H 3

Bran-

Brandinge van Lood.

**Nr. Lood dat Plaatsjes wijze seer dun
geklopt is, so veel gy wilt,
Swavel, so veel genoeg is.**

Laat het alles by beurten op malkand^{ren} gestapelt worden in een nieuwe steenen Pan, steekt het vuur dan daar op aan, en keert het brandende Lood met een yseren spatul om en om, so lang het eintelijk tot aschen verbrant is, welke dikmaal met regen water moeten afgewassen ende ten laasten opgedroogt worden.

Dit maakt vlees in de Geswellen en wonden, ook Rooven; is mede dienstich tegens de vochtige sweeren die quaadaardig, Cancereus. en rottich sijn.

Men gebruikt het alleen uitwendich, ook wel onder Salven, Plaasters, &c. vermengt.

E Y N D E.

REGISTER
 der
Gecomponeerde en Berei-
de Genees-middelen.
 In de
LEEUWARDER
APOTHEEK
 begrepen.

A.

A	cerum Calendulæ. Destillatum. Rosaceum. Rutaceum compositum. Sambucinum.	32 33 32 33 32
	Alcohol vini.	101
	Alkahest Glauberi.	153
	Aloë Absinthites.	142
	Antimonium diaphoreticum.	163
	Aqua Anbaltina.	23
	ant'-Epileptica.	24
	anti-Paralytica.	25
	anti-Scorbutica.	26
		Car-

R E G I S T E R.

Aqua	Cardui benedicti,	20
	Centaury minoris,	ibid:
	Ceraforum nigror: Composita.	27
	Chelydoniæ majoris.	ibid:
	Cinnamomi.	28
	Flavedin: Corticum Aurantium.	20
	Citrionum.	ibid
	Florum Lavendulæ.	20
	Liliorum Convallium.	21
	Rorismarini.	22
	Tiliæ.	20
	Fœniculi.	ibid:
	Fortis.	109
	Hyssoyi.	20
	Ligni Sassafras.	22
	Majoranæ.	20
	Mastichina.	29
	Melissæ.	20
	Menthæ.	ibid:
	Petroselinii.	ibid:
	Pulegii.	ibid:
	Rosarum.	ibid:
	Rutæ.	ibid:
	Theriacalis.	29
	Vitæ Composita.	30
	Zedoariæ Composita.	31
	Asellorum præparatio.	175
	Balsamum ant-Apoplecticum.	87
	Stomachicum.	88
	Sulphuris Anisatum.	136
		Ju-

REGISTER.

Balsamum Juniperinum.	ibid:
Succinatum,	ibid:
Sulphuris Terebinthinatum,	135
Vulnerarium,	89
Bezoardicum mineral.	162
Butyrum Antimonii.	162
Caro Cydoniorum.	47
Cerotum è Cumino.	98
Chalybis præparatio.	171
Cinnabaris Antimonii.	162
Confectio Alkermes.	56
Conserva Absinthii,	46
Anthos.	45
Florum Calendulæ.	47
Salviæ.	46
Violarum,	ibid:
Menthæ.	ibid:
Rosar: pallidarum,	47
rubrarum.	46
Coralliorum rubrorum Præparatio.	175
Cornu Cervi præparatio philosophica.	170
Ustio.	173
Cortices Aurantium } Condita.	45
Citriorum }	ibid:
Crocus Martis adstringens.	159
aperiens,	158
Metallorum.	156
Crytalli Tartari.	145
Diascordium	55
Electuarium Cholagogum.	51
H 5	Dis-

REGISTER.

Electuarium Diacatholicum.	49
Hierra piera.	50
Hydragogum.	52
Elixir Asthmaticum.	121
Proprietatis.	122
Stomachicum.	ibid
Vitz.	124
Uterinum.	ibid;
Emplastrum vide Cerotum é Cumino.	
Emplastrum Diachylon cum gummi.	91
Diapalma.	90
Gummi-Croœum.	93
è Lapidè Calaminari.	92
Magnetic. Arsenicale.	94
Mercuriale.	95
de Saponè.	ibid;
Stichticum.	96
Stomachicum.	97
Extractum Absinthii.	138
Cardui Benedicti.	139
Opii.	ibid;
Helenii.	137
Gentianæ.	138
Hellebori nigri.	ibid;
Rhabarbari.	140
Flores Benzoin.	157
Salis armoniaci.	156
Lapidis Calaminaris præparatio.	171
Lapis medicamentosus.	168
Liquor myrrhæ.	79
	Li-

REGISTER.

Liquor Salis nitri fixi.	152
Lumbricorum præparatio.	172
Magisterium Guttæ Gambæ.	141
Magnes arsenicalis,	167
Margaritarum præparatio.	172
Mel Rosarum.	42
Mercurius Præcipitatus albus.	166
ruber.	ibid.
Sublimatus corrosivus	164
dulcis,	165
Nitrum Antimoniatum.	151
Nuces moschathe Conditæ.	43
Oculorum Cancri præparatio.	172
Oleum Absinthii per destillationem.	128
infusionem.	74
Amygdalarum dulcium,	72
Anisi.	126
Baccarum juniperi.	127
Carminativum.	75
Carui.	127
Caryophyllorum.	129
Castorei Compositum.	76
Chamæmeli per destillationem	129
infusionem.	75
Cinnamomi,	129
Cornu Cervi foetidum.	131
Corticum Aurantium.	127
Citriorum.	ibid.
Cumini.	ibid.
Carui.	ibid.
H 6	Fœni-

REGISTER.

Oleum	Foeniculi.	ibid:
	Hyperici.	75
	Lavendulæ.	128
	Laurinum.	73
	Ligni Rhodii.	131
	Macis.	129
	Majoranæ.	128
	Mastichis.	133
	Mentæ.	128
	Nervinum.	77
	Nucis moschathæ.	72
	Origani cretici.	128
	Ovorum.	73
	Palmarum.	72
	Petræ.	135
	Rorismarini.	128
	Rutæ.	ibid:
	Sabinæ.	ibid:
	Scorpionum.	75
	Spicæ.	135
	Stomachicum.	78
	Succini albi.	132
	Terebinthinæ.	134
	Terræ.	135
	Vitrioli.	133
Pilulæ	Cachecticæ.	63
	Polychrestæ.	65
	Ruffi	64
	de Styrace.	66
Plumbi	Ustio.	176
	Præ-	Præ-

REGISTER.

Præparatio Afellorum.	173
Chalybis.	171
Corallorum rubrorum.	172
Cornu Cervi.	173
Lapidis Calaminaris.	171
Lumbricorum.	172
Margarittarum.	ibid.
Oculorum Cancrorum.	ibid.
Scammonii.	169
Tutiz.	171
Pulvis è Chelis Cancrorum Compositus	59
Dianthos.	ibid.
Liberans.	60
Panchymagogus.	61
Sternutatorius.	ibid.
ad Suffitum.	ibid.
ad Vermes:	62
Radices Calami aromatici.	44
Enulæ Campanæ.	43
Eryngii	44
Zingiberis.	43
Refina Agarici.	141
Guajaci.	ibid.
Jalappæ.	ibid.
Scammonii.	144
Rob: Juniperinum.	41
Sambucinum.	ibid.
Ruptorium commune.	161
Sal Absinthii.	143
H 7	Car-

R E G I S T E R.

Sal Cardui benedicti.	143
Febrifugum.	153
Fixum Tartari.	144
Nitri fixi,	154
Prunellæ.	149
Saturni.	150
Scordii.	143
Stiptitum fabarum,	ibid:
Volatile Cornu Cervi.	154
Lumbricorum.	156
Succini.	155
Scammonii præparatio	169
Spiritus Aromatico oleosus.	100
Baccarum Sambuci,	108
Cardiacus.	101
Carminativus,	102
Cochleariæ.	106
Cornu Cervi.	104
Levistici,	106
Lumbricorum,	105
Matricalis,	103
Nitri dulcis carminativus.	107
simplex.	106
Salis armoniaci.	103
dulcis.	108
simplex.	ibid:
Vini camphoratus.	120
rectificatus,	99
Tartarifatus.	100
Syrupus carminativus,	34
	Sy-

R E G I S T E R.

Syrupus Cochleariæ compositus.	35
Papaveris albi,	36
Pectoralis.	ibid.
quinque Radicum.	37
de Rheo.	39
Foliorum Sennæ.	40
è Succo Cardui benedicti	38
Papaveris erratici.	39
Violearum.	38
Tabellæ purgantes.	70
Tartarus Chalybeatus,	147
Emeticus.	150
Nitratus:	148
Solubilis.	ibid:
Vitriolatus.	146
Theriaca.	53
Tinctura Alexipharmaca,	110
anti Nephritica.	119
Castorei.	115
Catechu.	114
Cathartica.	120
Cinnamomi.	112
Crocî.	113
Gummi laccæ.	115
Kinæ Kinæ.	114
Ligni Colubruni,	113
Martis.	116
Opii.	117
Mirrhæ.	117
Regia.	111
Succini.	117

R E G I S T E R.

Tinctura Tartari.	118
Theriacks.	ibid:
Trochisci Albandal.	68
Albi Rhasi.	67
Bechici albi.	68
Bech Nigri.	69
de Myrrha.	ibid:
Odoriferi.	170
Tutiae preparatio.	171
Vitriolum Martis.	173
Vitrum Antimonii.	163
Unguentum Album Camphoratum,	79
ad Ambusta.	80
Basilicon	81
Desiccativum rubrum,	ibid,
Digestivum,	84
Emolliens.	82
ad Flatus.	82
Fuscum.	83
Odoriferum.	85
ad Scabiem,	86
Vermes.	ibid.
Ustio cornu cervi.	173
Plumdi.	ibid:

F I N I S.

ORDONNANTIE

raaken de

APOTHEKERS

ende

d' APOTEEK

binnen **LEEUWARDEN.**

BURGEMEESTEREN, SCHEPENEN ende RADEN der Stadt Leeuwarden, confidererende de Gefontheit des menschen te zijn een onwaardeerlijke Schat, ende hier op aarden het grootste geluk, om welke te bewaren ofte verloren zijnde, weder te bekomen, **DE GROOTE SCHEPPER, OPPER-VOOGD,** en **REGEERDER VAN 'T GEHEELE ALL.** na sijne oneindige Goedheit veele en verscheidene hulpmiddelen aan 't menschelijke Geslachte verleent heeft; welke sonder goede toebereidinge niet na behoren gebruikt kunnen worden: Ende nadien meermalen bevonden is, dat metkelijke abuifen daar inne worden begaan, hebben goed-gevonden, ende hoog-nodig geacht, ten besten van
onse

onze goede ingefetenen, daar tegens (so veel doenlijk) te voorzien; En nademaal dien-aangaande door de Doctores Medicinæ in dese onse Stadt met groote en sorgvuldige neerstigheid te samen gestelt zy een PHARMACOPOEA. SO IS 'T Dat Wy op dat de selve wel mach worden geobserveert ende na gekomen, aangaande de Apothekers en Apotheek, hebben gearresteert volgende Articulen.

I.

Dat niemant na desen als Apotheker in deese Stadt sal worden toegelaten, als na voorgegaane Examen ten overstaan van Gecommitteerden uit de Magistrat te doen, door twee Doctores Medicinæ, neffens twee Apothekers by de selve Gecommitteerden daer toe by beurte te nomineren, zijnde daar te boven ook voorzien met goede getuichgenisse aangaande sijn leven en wandel.

II.

Dat de Apothekers haare winkels sullen moeten voorzien van alderhande Medicamenten so enkele als te samen gestelde, in de voorsz. Pharmacopœa uitgedrukt, by poene van dartich stuivers
te

te verbeuren neffens yder Defect, en fo menichmaal sulx gebeuren mochte ; Sullende nochtans een ygelijk Apotheker geoorloft wesen, ook andere Medicamenten te bereiden en te verkoopen waar van in de selve Pharmacopœa geen gewach wort gemaakt.

III.

Dat de Apothekers alle medicamenten in den Pharmacopœa uitgedrukt, conform den inhoud der selver getrouwelijk sullen moeten bereiden, en na die Ordre bereyt zijnde, soodanich te koop houden ende leveren.

IV.

Dat de Apothekers niet sullen vermogen zieken of Sicken te visiteren, haar medicamenten voor te schryven, noch sonder voorschrift van een Medicus eenige Slaap-middelen, Quikmiddelen, Braak-middelen, of sterke Purgatien in te geven, nochteaanymant te verkoopen waar in eenigfins pericul mochte wesen, ten waarde deselve met bydoeninge van de naam van 't medicament, of by geschrifte expres daar toe mochte worden verfocht, by Pæne van daar over naar Exigentje van saaken Arbitralijken gecorrigeert te worden.

Dat

V.

Dat de Apothekers geen Composita, ofte bereyde medicamenten, die in de voorschrevene Pharmacopœa zijn uytgedrukt, van elders sullen mogē ontbieden en verkoopen, of leveren, als op approbatie van een Medicus ende een Apotheker, by verbeurte van Ses caroly guldens, t' Elkemaal te verbeuren.

VI.

Dat ten overstaan van Gecommitteerden uit de Magistrât door twee Doctores medicinæ, en twee Apothekers (op nominatje als voren) twee of meermaalen in't jaar des Apothekers winkels sullen worden besocht, ende neerstelijk ondersocht, off deselve al met goede en versche medicamenten sijn voorsien, op dat de niet goed gekeurde en verouderde weg geworpen, en andere betere ende van behoorlijke kracht in der selver plaatsē gedaan mogen worden: Welke visitatie en weg doen der niet goed-gekeurde medicinen, de Apothekers in geenderleye manieren sullen hebben te weigeren, by Poene van twaalff caroly guldens.

VII.

Dat by-aldien een Doctor eenig medica-

dicament mochte komen voor te schryven, 't welk min gebruikelijk of te om 't Saifoen van 't jaar niet te bekomen waare, geen Apotheker eenichfins ook d'alderminfte veranderinge fonder consent en ordre van een Medicus daar in fal vermogen te doen.

VIII.

Dat alle Apothekers rede zijnde, ende die namaals fullen worden toegelaten, onder folemnelen Eede fullen beloven om bovenftaande Derde en Sevende Articulen in allen deelen punctuëlijken na te komen.

Aldus gedaan en gearrefteert by de Achtb: Magiftraat der Stadt Leeuwarden tot der felfer Ampliatic, Interpretatie, en Revocatie.

Actum op den Raadhuyfe der felfer Stede den xiii May. M DC LXXXVII.

*Ter ordinantie van de E. Raad
van voorfchrevene Stadt.*

L: v: G R E V E N. NP:

Abfente Secretario,

VERANTWOORDING.

Voor dezen facsimile-herdruk der *Leeuwarder Apotheek* uit 1702, is gebruik gemaakt van een exemplaar mij bereidwillig hiertoe ter beschikking gesteld door Dr. D.A. Wittop Koning, dien ik hiervoor mijn dank betuig. Diens ontwerp-voorwoord, geschreven voor ene reeds eerder voorziene doch niet uitgevoerde heruitgave van dit werk, heeft model gestaan voor de door mij geschrevene inleiding.

Vermits het den Friezen toekomt *tenminste* over de hun onmiddellijk rakende aangelegenheden in de eigen taal te worden benaderd, heb ik voor ene Friestalige inleiding, welke dank zij de deskundigheid van den Heer T. Beintema tot stand kwam, gaarne de eerste plaats ingeruimd.

Inzake de Stedelijke Pharmacopeeën in de Nederlanden, en in het bijzonder die van Leeuwarden, raadplegen:

- W.F. Daems, L.J. Vandewiele: Noord- en Zuidnederlandse stedelijke Pharmacopeeën. Mortsel-Joppe 1955. (*)
- M.E. Kulsdom: Een oude stadspharmacopee. Ned. Tijdschr. v. Geneesk., 93, 2993 (1949).
- R. Visscher: Iets over de pharmacie te Leeuwarden tot het einde der 18e eeuw. Pharm. Wkbl., 62, 1190 (1925).

F.A.H. Peeters

Tilburg, 5 Mei 1983.

(*) Ook te raadplegen voor nrs. 2 en 3 in de reeks van heruitgaven.

Reeds verschenen:

1. C. Lancilot: *De Brandende Salamander ofte Ontleedinge der Chymicale Stoffen* (1680).
Heruitg. 1980.
2. *Bataviasche Apotheek* (1746).
Heruitg. 1981.
3. H.N. Grim: *Laboratorium Chymicum, Gehouden op het voortreffelycke Eylandt Ceylon* (1677).
Heruitg. 1982.
4. G. v. Vreeswyck: *Alle de Werken van Goossen van Vreeswyck, een 17-de eeuwse Bergmeester en Alchymist*.
Heruitg. 1982.

Instituut voor
 Oudgermaanse, Friese en
 Skandinavische taal- en
 letterkunde van de
 Rijksuniversiteit te
 Utrecht